

କାର୍ତ୍ତିକସ୍ୟ

ଶ୍ରୀ ବାମନଚରଣ ମିଶ୍ର

ଅପରାଧର ଭଦ୍ର ନା ମଣିଷର ସୁଖ ଦୁଃଖର
ଭରାଣୁସମାନ ? ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ମୃତି
ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧରାପଡ଼ିଛି ଯେ, ଗୋଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟଟି
ନୁହଁ । ଏହା ହିଁ ତାଙ୍କର କାର୍ତ୍ତି । ଶେପର ଅପ୍ରାନ୍ତ
ତାଙ୍କର ଅପରାଧ-ରହସ୍ୟ-ଭେଦର କୌଶଳ,
ସେହିପରି ଗଭୀର ତାଙ୍କର ମଣିଷ ପ୍ରତି ଦରଦ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କାର୍ତ୍ତି: ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ
ସ୍ମୃତି । ସେ କାର୍ତ୍ତି ଛାନ୍ଦକ ରକର ।

କାର୍ତ୍ତିକସ୍ୟ

ଲେଖକ

ଶ୍ରୀ ବାମାଚରଣ ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ—

ଶ୍ରୀ ଆକୁଳ ମିଶ୍ର, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ
ମେନେଜର, କଟକ ଟ୍ରେଡିଂ କମ୍ପାନୀ

ବାଲୁବଜାର, ପୋ: ଅ: ଗୁମନାଚୌକ, କଟକ

୧୯୫୦

ପାଠକମାନେ ବହୁ ପଢ଼ିବା ପୁରୁଷ ଦୟା କର ଅଶୁକଗୁଡ଼ିକ
ଶୁଦ୍ଧ କର ପଢ଼ିବେ

ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ର

ପ୍ରସ୍ତା	ପାଠ	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୩୪	୧୯ତମ	ପ୍ରେମ, ପାଶ, ଭକ୍ତି	ପ୍ରେମ, ଭକ୍ତି
୩୭	୩ୟ	ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ ଭବିଲେ	ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ାଇ କଣ ଭବିଲେ ।
୩୭	୧୨ଶ	ହୁଁସ କବାଟି	ହୁଁସ କଳାଟି
୬୦	୧୯ତମ	ସେ	ପ୍ରଜାପ
୭୮	୬ଷ୍ଠ	ମଧ୍ୟ ମିଶ୍ର ଘର	ମଧ୍ୟ ଘର
୭୮	୭ମ	ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ	ମିଶ୍ର ମହାଶୟୀ
୧୦୫	୧୫ଶ	ପୋଲ୍‌ଟରଜିଲ୍ ସମ୍	ପୋଲ୍‌ଟରଜିଲ୍‌ସମ୍

ଅବସର ବାସରେ
ଆମୋଦ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ

ଖାଲି ଆଖିରେ — ଶ୍ରୀ ନିବାସ
ଘନାବର୍ତ୍ତ — ବଟକୃଷ୍ଣ
ନମସ୍କାର — ”
ପରିଚୟ — ଗୋଦାବରୀଶ
ପୋଲ ଉନ୍ମୋଚନ — ଗୋଦାବରୀଶ
ରକ୍ଷାବାଲା — ”
ଅନୁଛନ୍ଦ — ”
ହୃଦୟର ବିଭୀଷିକା — ଦାମୋଦର
ହୃଦୟକାରୀ କିଏ — ରଘୁନାଥ
ତାକୁର ସମାନ — ଶତ୍ରୁନାଥ
କେଶିରାୟ — ”
ପଞ୍ଚମ ବାହୁନୀ — ”
ଗରବର କାହିଁକି — ଗୋଦାବରୀଶ
ରାଶ୍ଟ୍ରରକ୍ଷ ପାଖକୁ ଚିଠି — ”

ପରିଚୟ*

ସେ ଦିନଟି ମୋର ପୁଷ୍ପ ମନେ ଅଛି । ୧୯୩୭ ମସିହା
ଜୁଲାଇ ୧୫ ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟା ଛ'ଟା । ଆକାଶରେ ମେଘ
ଭାସି ଉଡ଼ିବାରେ ଘୋଡ଼ିଥାଏ । ମନଟା ସେ ଦିନ ଭଲ ନ ଥାଏ । ମୁଁ
ଟିକିଏ ନଈକୂଳରେ ବସିବାକୁ ବାହାରିଥିଲି । ଚୋପାଏ ଦିଶେଇବା ବର୍ଷା
ପଡ଼ିବାରୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଜଣକ ପିଣ୍ଡାରେ
ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲି । ଚାଲି ଘର । ସରୁ ବାରମ୍ବାଟିଏ ଠିକ୍ ସମ୍ମୁଖ
ଉପରକୁ । ବାରମ୍ବା ଉପରକୁ ସାନ ଝରକାଟିଏ । ଭିତରକୁ ଅନାଇ
ଦେଖିଲି, ଜଣେ ଭଦ୍ର ଲୋକ—ବୟସ ପ୍ରାୟ ୩୭ । ୩୭ ହେବ—
ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ଆଲୁଅ ତଳେ ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ କଅଣ ଲେଖୁଛନ୍ତି ।
କିଛି କ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବି, ଏହି ସମୟରେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଝଡ଼ ଓ

*ମୁଁ ଲେଖକ ନୁହେଁ । ଲେଖାରେ ମୁଁ କିଛି ପ୍ରକାଶ କରି
ପାରେ ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କର ବିଚିତ୍ର କାର୍ତ୍ତିକଲପ ଏବଂ ଅଦ୍ଭୁତ ଚରଣ
ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ସେ ଯଦି ନିଜେ ଲେଖନ୍ତେ ତା
ହେଲେ ମୋତେ ଏ ଦୁଃସାହସ କରିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
ସେ ପ୍ରଚୁରର ବିରୋଧୀ ଏବଂ ନିଜେ ପୁଣି ନିଜର ପ୍ରଚୁର କରିବାକୁ
ସେ ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମୋତେ ଏ ଦୁଃସାହସ
କରିବାକୁ ହେଲା । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପାୟ ମନେ
କଲି ଯେ, ଲେଖକ ପ୍ରକାଶକର ଅନ୍ତରାଳ ବା ଅଳଙ୍କାର ବାସ୍ତବ

ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସନ୍ତାର ଓ ଘରର ଆଲୁଅ ସବୁ
 ଲିଭିଗଲା । କଅଣ କରିବ ଭବୁଳ, ଏହି ସମୟରେ ଘର ଭିତରୁ
 ଭଦ୍ର ଲେକ ତାକିଲେ, “ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତୁ । ବାହାରେ ଭଜିଯିବେ ।”
 ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କଲି, କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ ଭବି ଯିବାକୁ
 ବାହାରିଲି । ଭାଷଣ ଅନ୍ଧକାରରେ ମୁଁ ହକୁ ମୁଁ ହ ଦିଶି ନ ଥାଏ ।
 ଭଦ୍ର ଲେକ ତାଙ୍କ ଜାଗାରେ ବସି ମୋତେ ବାଟ ବତାଇ ଥାନ୍ତି—
 “ସେଠି ତାହାଣ ପାଖକୁ ଟେବୁଲ ଚେୟାର ପଡ଼ିଛି—ଟିକିଏ ବାଁକୁ
 ମାଡ଼—ଏଥର ପୁଣି ବାଁକୁ—ସେଠି ପିଣ୍ଡା ମାଡ଼ ଗୋଟାଏ ଖଟ
 ପଡ଼ିଛି—ମୋର ଗ୍ରୀଷ୍ମାବାସ—ବାରଦ୍ଵାରୁ ଟିକିଏ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ନ୍ତୁ—
 ସେଠି ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆନ୍ତୁ—ଗୁଲରୁ ଗୋଟାଏ ବାଉଁଶ ବାହାରିଛି—
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଦୁଆରମୁଁ ହ ପାଖରେ—ଗୋଡ଼ଟା ଟିକିଏ ଉଠାଇ
 ପକାନ୍ତୁ—ଦୁଆର ବନ୍ଦିଟା ଟିକିଏ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଉଠ—ଆପଣ
 ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଖଟ ପାଖରେ—ମୁଁ ଖଟର ଏ ପାଖରେ ବସିଛି—

ଲେଖାଟିକୁ ଉପାଦେୟ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ଠିକ୍ ଯେପରି
 ଘଟିଥିଲା ତାହାହିଁ ଲେଖିଯିବି । ଆଉ ତାହାହିଁ ମଧ୍ୟ କରିଛି ।
 ଏଥିରେ ମୋର ନିଜର କୌଣସି କଳ୍ପନା ବା ମତାମତ ନାହିଁ ।
 କେବଳ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଗଲେ ଗୋଟିଏ ନାଁ ଦରକାର ବୋଲି
 ମୁଁ ଲେଖାଟିର ନାଁ ରଖିଛି ‘ପରିଚୟ’ । ପରିସାର ପାଠକମାନେ
 ବୁଝିବେ ଯେ, ଘଟଣାଟି ସହିତ ନାଁଟିର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।
 ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଗୁଞ୍ଜଲ୍ୟକର ଘଟଣାର ଉଲ୍ଲେଖ
 ଦ୍ଵାରା ପାଠକମାନଙ୍କର ମନ ରଖାଇବା । ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ଗୋଟିଏ
 ଅଦ୍ଭୁତ ମଣ୍ଡିତ ସହିତ ପାଠକମାନଙ୍କର ପରିଚୟ କରିବା ଦେବା ।

ଆପଣ ସେଇଠି ବସନ୍ତ ।” ଘର ଭିତରେ ଏଡ଼େ ଅନ୍ଧାର ନେ, ମୁଁ
କିଛି ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥାଏ । ନିରାଶ ଧରି ଦେଖିଲି ଏବଂ
ଅନୁମାନରେ ବୁଝିଲି ଯେ, ଉଦ୍‌ଲୋକ ପୂର୍ବପର ଲେଖି ଚାଲିଛନ୍ତି ।
ପ୍ରଥମରେ ମୋତେ ଟିକିଏ ଅସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିଲା ଯେ, ଉଦ୍‌ଲୋକ ବାଟ
ବଦଳାଇ ବେଳେ ମୁଁ ଠିକ କେଉଁଠି ଅଛି କିପରି ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ଅସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିଲା ଅନ୍ଧାରରେ ଲେଖିବାର ଦେଖି ।
କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଉଦ୍‌ଲୋକ କହିଲେ, “ତା’ପର ? ତା’ପର ପରା-
କ୍ଷାରେ କିପରି କଲେ ? ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ ମନେ ହେଉଛି । ଏଠା
ଶେଷ ପରାକ୍ଷା ଦେଲେ ନା ? ଆଜି ତ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରାକ କେଲ୍ ପରାକ୍ଷା
ଥିଲା ।” ଭାବିଲି, ଉଦ୍‌ଲୋକ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ଚିହ୍ନିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ
ତେଣୁ କର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଉଦ୍‌ଲୋକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ
ମୋ ମନ କଥା ବୁଝିପାରି କହିଲେ, “ନା, ସୁଧୀର ବାବୁ, ଆପଣ
ମୋତେ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ । ଏ
ଅନ୍ଧାରରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ପାରି ନାହିଁ । ଏ

ଏହି ଲେଖାର ସମୟ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନାମ ମୁଁ ଲିଖିତ
ନାହିଁ । କେବଳ କେତେକ କାରଣରୁ ସ୍ଥାନ ଚିହ୍ନିକର ନାମ ମୁଁ
ଦେଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅତ୍ୟୁତ ଲୋକ ତାଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା
ଏ ରହସ୍ୟ ବୁଝିପାରି ଥିଲେ, ଏ ଘଟଣା ପ୍ରକାଶ ନ କରବାକୁ ମୁଁ
ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଟି ୧୩ ବର୍ଷ ଆଗେ
ଘଟିଥିବାରୁ ଏବଂ ଏଥିରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ କେହି ଜୀବିତ ନ
ଥିବାରୁ ସେ ଏହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି ।

କେଶବ —

ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍-କଲ୍ ଯୁଗରେ ଏଇ ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ର ଅସୁବିଧା ଏବଂ ଏହାର ସକାଶେ ଯେତେ ଗଣ୍ଡିଗୋଳ । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲ ଠିକ୍ ଅଛି, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରାରୁଣୀ, ଯେତେବେଳେ କଲ ବିଶିଷ୍ଟ, ସେତେବେଳେ ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ।” ମୁଁ ଏ ଟିପ୍ପଣୀରେ କଣ୍ଠ ପାତ ନ କରି ପଢ଼ୁଥିଲି, “ଆପଣ ତେବେ କିପରି ଜାଣିଲେ ଯେ ମୁଁ ଡାକ୍ତରୀ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଛି—ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଛି—ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରି ନାହିଁ । ନାଁଟି ମଧ୍ୟ ଆପଣ ପ୍ରାୟ ଠିକ୍ କହିଲେ । ମୋ ନାଁ ଅବଶ୍ୟ ସୁବୋଧ—ସୁବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ।”

“ଏସବୁ କହିବାରେ ବିଶେଷ ବାହାଦୁରୀ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରିଚୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବୁଲନ୍ତି । କେବଳ ଧର ପାରିବା ଭଳି ଶକ୍ତି ଥିଲେ ହେଲା । ଆପଣ ପିଲାବେଳେ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ମରୁଭୂମିରେ ହଜି ଯାଇଥିବା ସେଇ ଓଟେ କଥା ? ଆପଣ ଯେମିତି ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ, ମୁଁ ଲୁଚିଯିବି ଓ କାରବୋଲିକ୍ ଏସିଡ଼ର ଗନ୍ଧ ପାଇଲି । ଅତଏବ ଧର ନେଲି ଆପଣ ଡାକ୍ତରୀ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ଆପଣ ତେବେ ଡାକ୍ତର, କିମ୍ବା ଡାକ୍ତରୀ ଗୁରୁ, କିମ୍ବା କମ୍ପାଉଣ୍ଡର । ଏପରି ହୋଇ ପାରେ, ଆପଣ ଏ ତନୁ କିଛି ନ ହୋଇ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ—କୌଣସି ରୋଗୀର ପରିଚର୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଇ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମତେ ଏସବୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଧର ଯାଉ ଆପଣ ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକ । ଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମୁଁ ମୂଳରୁ ବାଦ ଦେଲି । କାରଣ ଯଦି ଆପଣ କୌଣସି ରୋଗୀର ପରିଚର୍ୟା କରୁଥାଆନ୍ତେ ତା ହେଲେ ଏ ବର୍ଷା ଦେଖି ଘରୁ ବାହାରିନେ ନାହିଁ । ନାହିଁ ବା ଯଦି ବାହାରିନେ, ତା ହେଲେ ବର୍ଷା ପଡ଼ିବା ଆଗରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଯିବା

ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ—ନଈକୂଳରେ ବସିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆପଣ ପିଣ୍ଡାରେ ଛିଡ଼ା ହେଲବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ‘ମଣିଷ ଟିକିଏ ନଈକୂଳେ ବସି ବ ପାରିବ ନାହିଁ’ କହିବାର ଶୁଣିଛି । ଆପଣ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର କି ନା ? ଏ ଅନୁମାନ ମଧ୍ୟ ବାଦ ଦେଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟବସାୟର ଗୋଟିଏ ନା ଗୋଟିଏ ବଣିଷ୍ଟତା ଅଛି, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟର କଥାବାଣୀ, ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଓ ଚାଲିଚଳନରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଆପଣଙ୍କ ଗାହୀର୍ଣୀ ଏବଂ କମ ବୟସ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଯଦିବା ଧରାଯାଏ ଆପଣ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର, ତେବେ ଆପଣ ରେଗୀ ଘରୁ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରୁଛନ୍ତି—ନିଜ ଘରୁ ରେଗୀ ଘରକୁ ଯାଉ ନାହାନ୍ତି । କାରଣ ଲଇସଲ୍ ଓ କାରବୋଲିକର ଗନ୍ଧ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି ରହିଛି । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଆପଣ ଘରକୁ ଫେରି ଯିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ । ଆପଣ ଡାକ୍ତର ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଚଟି ଘୋଷାଡ଼ି ଚାଲିବା, ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ ଏବଂ ବୟସ ଜଣେ ଛନ୍ଦର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଡାକ୍ତର ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ଘରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ ନାହିଁ କି ? ଅତଏବ ରହିଲ ଆପଣ ଜଣେ ଡାକ୍ତର ଛନ୍ଦ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣେ । ଆଜି ୫ମ ଓ ୬ ଷ୍ଟ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାକ୍ କେଲ୍ ପରୀକ୍ଷା ।”

ଭାବିଲି—ସତେ ତ, ଜାଣିବା ତ ଏପରି କିଛି କଷ୍ଟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ସିନା ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣରୁ ଧରା ପଡ଼ିଗଲା, କିନ୍ତୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଯେ ଭଲ କର ନାହିଁ, ଏହା କିପରି ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଏ କଥା ପଚାରିଲି ।

“ଗୋଟିଏ ଶିଅ ଧରିଲେ ତେଣିକି ଅଗ୍ରସର ହେବା ବିଶେଷ କିଛି କଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରିଥିଲେ ଆପଣ କଅଣ କରନ୍ତେ ? ପରୀକ୍ଷାରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ସଜବାଜ

ହୋଇ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ ମେଳରେ ଥିବେ ବା ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଯାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ବାହାରିଗନ୍ତି ନଈକୂଳରେ ଏକା ବସିବାକୁ । ଏଥିରୁ ମନ ଭାରି ଖରାପ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ପରାସ୍ତା ଦେଇ ଜଣେ ଗୁରୁ ମନ ଅଉ କେଉଁଥି ପାଇଁ ଖରାପ ହୋଇ ପାରେ ?”

“ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ବାର୍ଷିକ ପରାସ୍ତା ଦେଲି, ଆପଣ କିପରି ଜାଣିଲେ ? ମୋର ଏଟା ୫ମ ବର୍ଷ । ଅବଶ୍ୟ ମୋର ଏସ୍ତ୍ର ବର୍ଷ ହେବାର କଥା । ବାପା ମରିଯିବାରୁ ଏବଂ ସେଇଥି ପୋଗୁଁ ନାନା ଅସୁବିଧାରୁ ମୁଁ ୫ମ ବର୍ଷରେ ବର୍ଷେ ରହିଗଲି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପ୍ରାୟ ଠିକ୍ କହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଟା ଅଢାଜ ।”

“ନା, ଏକଦମ୍ ଅଢାଜ ନୁହେଁ । ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଯେ, ଗଲର ସ୍ତରରୁ ଏବଂ କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀରୁ ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ବୟସ, ବ୍ୟବସାୟ, ବୁଦ୍ଧି ଆଦି ସବୁ ଅନୁମାନ କରିହେବ । ପାରି-ପାର୍ଶ୍ବିକ ଅବସ୍ଥା, ବ୍ୟବସାୟ, ବୟସ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଶିକ୍ଷା କିପରି ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ତରକୁ ତଥା କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କରେ, ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ଲେଖୁଥିଲି । ଆପଣଙ୍କ ଗଲର ସ୍ତର ଏବଂ କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀରୁ ବୁଝିଲି ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ବୟସ ୨୨/୨୩ ହେବ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ସାଧାରଣଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ । ପ୍ରଥମେ ବୁଝିଲି, ଆପଣ, ଡାକ୍ତରୀ ଗୁରୁ । ଆପଣଙ୍କ ବୟସ ବୁଝିଲି ୨୨/୨୩ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିରୁ ଅନୁମାନ କଲି ଆପଣ କେଉଁଠି ଫେଲ୍ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଅତଏବ ହିସାବରେ ପଡ଼ିଲା, ଆପଣଙ୍କର ଏଟା ଏସ୍ତ୍ର ବର୍ଷ । ତେବେ ଆପଣଙ୍କ ଅତ୍ୟଧିକ ମନ ଖରାପରୁ ମୋର ବୁଝିବା ଉଚିତ ଥିଲା ଯେ, ଟିକିଏ କେଉଁଠି ଗୋଲମାଲ ଅଛି ।”

“ସେ ଯାହା ହେଉ, ନାଁ ତା ତ ଆପଣ ପ୍ରାୟ ଠିକ କହିଲେ !”
ମୋ କଥାରେ ଭଦ୍ର ଲୋକ ଖୁବ୍ ହସି କହିଲେ, “ଏଇଟା ଏକଦମ୍ ଅଦାକ । ଅବଶ୍ୟ ଏ ବିଷୟରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଯୁକ୍ତିମୋର ନାହିଁ, ତା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଏ ଯୁକ୍ତିରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଜନ୍ମ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବହ୍ୟା ଲୋକଙ୍କ ନାଁ କହି ପରୀକ୍ଷା କରୁଛି । ପ୍ରାୟ ଶତକର ଭରଣ ଠିକ ହେଉଛି । ଯୁକ୍ତିଟା ହେଉଛି ଯେ, ବାପ ମା ଯେତେବେଳେ ସନ୍ତାନର ନାଁ ରଖନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଅଜ୍ଞତରେ ସନ୍ତାନର ଯେଉଁ ଗୁଣଟିର ଅଭାବ, ସେ ଅଭାବଟି ନାଁରେ ପୂରଣ କର ଦିଅନ୍ତି । ଭଲ ନାଁ ବିଷୟରେ ଏପରି ହୁଏ । ତାଙ୍କ ନାଁ ବେଳେ ଯେଉଁ ଦୋଷଟି—ଶାରୀରୀକ ବା ମାନସିକ—ଅଧିକ, ସେପରି ଗୋଟିଏ ନାଁ ରଖନ୍ତି । ଆପଣ ଟିକିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବ ଭାବରେ ଅଛି । ଭାବିଲି, ଆପଣଙ୍କ ନାଁ ସୁଧାର ହୋଇଥିବ ।”

ଏପରି ଅଭ୍ୟୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତିରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହସି ପକାଇଲି । ଭଦ୍ରଲୋକ ହଠାତ୍ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ—ବୋଧହୁଏ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ—କହିଲେ, “ଏଥିରେ ହସିବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୋର ଧାରଣା, ପ୍ରକୃତ ସବୁବେଳେ ସମତା ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ପ୍ରକୃତିର ଏହି ନିୟମ ଅନୁସାରେ—ଆପଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖିବେ—ଯେଉଁ ଲୋକଠାରେ ରାଗ ଦ୍ରୋହ କୋମଳତା ଆଦି କୌଣସି ଗୋଟିକର ଆଧିକ୍ୟ ଥାଏ, ସେହି ଲୋକର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ଖାଦ୍ୟ, ଯାହାକି ସେହି ଗୁଣ ବା ଦୋଷର ଓଲଟା ଫଳ ଦିଏ । ସେ ଲୋକ କଅଣ ଜାଣି ଶୁଣି ସେ ଖାଦ୍ୟକୁ ଭଲ ପାଏ ? ସେହିପରି ବାପ ମା ଯେଉଁ ନାଁ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ପୁଅର ସେ ଗୁଣଟିର ଅଭାବ ହେବ । ସେମାନେ ଅଜ୍ଞତରେ ନାଁ ଜରିଆରେ ଆମ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ରଖି ଦିଅନ୍ତି ।”

ମୋର ମନେ ହେଲା, ଏ ଯୁକ୍ତ ଶୁଣିବାକୁ ଚମକପ୍ରଦ ହେଲେହେଁ
 ଭ୍ରାନ୍ତ । ଏହି ସମୟରେ ଆଲ୍‌ଅ ଜଳି ଉଠିଲା । ଅନାଇ ଦେଖିଲି,
 ଘରଟି ଖୁବ୍ ସାନ, ଘର ମଝିକୁ ଗୋଟିଏ ଖଟ, ବିଛଣା ସାମାନ୍ୟ
 କିନ୍ତୁ ପରଷ୍ଟୁତ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଘରର ଆୟତନକୁ ଚାହିଁ ଘରେ ଅନେକ
 ବେଶି ଜିନିଷ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଏପରି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ରହିଛି
 ଯେ, ଦେଖିଲେ ମନେ ହେବ ନାହିଁ, ଏ ଘରେ ଏତେ ଜିନିଷ ଅଛି ।
 ଗୁରୁଆଡ଼ ବେଶି ପରଷ୍ଟୁତ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଖଟର ମୁଣ୍ଡଆଡ଼େ ଦୁଇ ପାଖରେ
 ଦୁଇଟି ଟେବୁଲ୍ । ତା ଉପରେ ନାନାପ୍ରକାର ବହି, କାଗଜ, ଖାତା,
 ଚିଠି ଇତ୍ୟାଦି ଅଲଗା ଅଲଗା ସଜା ହୋଇ ରହିଛି । ମନେ ହୁଏ, ଏ
 ସଜା ହେବାର ନିୟମଟି ଯିଏ ଜାଣେ, ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ମଧ୍ୟ ଯେ
 କୌଣସି ଜିନିଷ ଇଚ୍ଛା କରିବ ବାହାର କରି ପାରିବ । ମୁଣ୍ଡ
 ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍‌ରେ ନାନା ପ୍ରକାରର ବୋତଲ୍‌ରେ
 ଏସିଡ୍ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ସାନ ତରଳୁ, ଟେବୁ
 ଟିଉବ୍, ଅଣୁବାସଣ ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଉଦ୍ରଲେକ ବୋର୍ଡ଼ଏ
 ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରିୟା ତାଙ୍କ ଖାତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି ।
 ଲେଖାର ଧାଡ଼ି ବା ଅକ୍ଷରରୁ ବୁଝିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ, ସେ
 ଅନ୍ଧାରରେ କେଉଁଠୁ ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । କୌତୁହଳ ଗୁପ୍ତି
 ନପାରି ପଚାରିଲି, “ଆପଣ ଅନ୍ଧାରରେ କିପରି ଲେଖି ପାରିଲେ ?”

“ଯେ କେହି ଲେଖି ପାରିବେ । ଲେଖି ନ ପାରିବା ଅଖିର
 ନ ଦେଖି ପାରିବା ସକାଶେ ନୁହେଁ । ମାନସିକ ଦୃବଳତା ଯୋଗୁଁ
 ଆପଣ ଅନ୍ଧାରରେ ଲେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣ ମୋ ଅବସ୍ଥାରେ
 ପଡ଼ିଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ପାଟି ଢୁଙ୍ଗି କରି ଗୁକରକୁ ଡାକି ଆଲ୍‌ଅ ଲଗାଇବା
 ପାଇଁ ଅସ୍ଥିର କାନ୍ଦି କରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ‘ଆଲ୍‌ଅ’ ଲିଭିବା ମାନ୍ଦିକେ

ମୁଁ ଅବସ୍ଥାକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାନି ନେଲି ଏବଂ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ କପରି କାମ କରିବାକୁ ହେବ ଭାବି ନେଲି ।” କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ କହିଲେ, “ସାତଟା ବାଜିଲା, ଜଣେ ମୋ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଯାଉଛି । ଆଶା କରେ ସାତେ ଆଠଟାବେଳେ ଫେରିବି । ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼ ଯେପରି ହେଉଛି, ଆପଣଙ୍କ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଇଠି ଅଜି ରାତଟା ରହୁଯାଆନ୍ତୁ ।”

“ଆପଣ ଏ ଝଡ଼ରେ ନ ଗଲେ ଦୁଃଖୀ ନାହିଁ ? ମୋତେ ତ ରହୁବାକୁ ହେବ ।”

“ଆପଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହି ପାରନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ମେସ୍ କେଉଁଠି କୁହନ୍ତୁ, ମୁଁ ଖବର ଦେବି ।”

ଭଦ୍ର ଲେକଙ୍କ କଥାରେ ଏପରି ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ଯେ, ତାଙ୍କ ପରିଚୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରୁର ପାରି ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଦୂଧା ଭାବରେ କହିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ପରିଚୟ.....”

“ମୋ ନାଁ ଗୋବିନ୍ଦ ମିଶ୍ର । ମୁଁ ଯାଉଛି ।” ତା’ପରି ଚାକରକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ସମା, ବାରୁଙ୍କ ପାଇଁ ସଜ୍ଜା ।”

ଖଣ୍ଡିଏ ଛତା ନେଇ ଗୋବିନ୍ଦ ବାରୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷା ଅଦୂର ଅଧିକ ଜୋରରେ ହେଉଥାଏ । ଗଲବେଳେ ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁ ମୋତେ ଖଣ୍ଡେ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଗଲେ ଏବଂ ଅନୁରୋଧ କରିଗଲେ କୌଣସି ଜନିଷରେ ହାତ ନ ଦେବାକୁ । ବହିଟିରେ ନାଁ ଲେଖା ଅଛି—ଗୋବିନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଏମ୍. ଏସ୍. ସି., ବି.ଏଲ୍. । ବହିଟିର ମୁଖବନ୍ଧୁ ଦେଖିଲି ଯେ, ସାର୍ ଆରଥର କୋଲାନୁ

ଉତ୍ପେଲ୍‌ଙ୍କ ସାର୍ଲକ୍‌ହୋମସ୍ ସୁଦ୍ଧ ଗଲୁ । କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଡିଟେକ୍-
 ଟିଉ ଗଲୁ । ଏ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁଙ୍କ କଥା ବସି ଭାବିଲି । କିପରି ଅଭ୍ୟୁତ ଲାଗୁଥାଏ । ଉତ୍ତରେ
 ପ୍ରାୟ ସାତେ ପାଞ୍ଚ ପୁରୁ । ଦେଖିଲେ ଖୁବ୍ ବାଙ୍କର ମନେ ହୁଏ ।
 ଦିହର ରଙ୍ଗ ଖୁବ୍ କଳା, ମୁଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍
 ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପଛକୁ ଭଜା ହୋଇଛି । ଶରୀରଟି ବେଶ୍ ସୁପ୍ତ—
 ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ । ଲୋକେ କୁହନ୍ତି ଯେ, ଆଖି
 ମନ୍ଦର ଦର୍ପଣ । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଏତେ
 ଜୀବନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସେ
 ବୋକା ଭଳି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନିବାର
 ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଧହୁଏ ଆଖିରେ ବୋକାମି ଭଳିଆ ଫୁଟି
 ଉଠେ । ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଅସାଧାରଣତ୍ବ
 ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ହୁଏ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସେନ୍‌ସର (ସମ୍ବେଦ)
 ନର୍ଭ ଯେଉଁ ସମ୍ବାଦ ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଯୋଗାଏ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର
 ମସ୍ତିଷ୍କ ‘କେବଳ ଗୋଚରରେ’ ଭଳି ଗ୍ରହଣ କରି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ
 ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ସଂବେଦ ନର୍ଭ
 ଯେଉଁ ସମ୍ବାଦ ତାଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଦିଏ, ତାହା ଯେତେ ନଗଣ୍ୟ ହେଉ
 ନା କାହିଁକି, ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଟିକିନିଷି ବିଶ୍ଳେଷଣ
 କରି ପୁଣି ତାକୁ ସଂଶ୍ଳେଷଣ କରି ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟି ମୋଟର
 (ରେସ୍ପୋନ୍ସ) ନର୍ଭ ବାଟେ ଛାଡ଼ିଦିଏ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଲାଇବ୍ରେରୀ ରଖିଛନ୍ତି
 କହୁଲେ ଚଳେ । ଗଣିତ, ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ, ଚିକିତ୍ସା, ସଙ୍ଗୀତ, ସାହିତ୍ୟ,
 ଇତିହାସ, ଭୂତତ୍ତ୍ବ, ଭୂଗୋଳ, ଆଇନ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ବିଷୟରେ

ବହି ଅଛି । ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତରୁ, ମୁଁ ଯେତେଦୂର ବୁଝିଛି, ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ ଯେ, ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ପାଇଁ ସେ ରଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ବହି କାଢ଼ି ମୁଁ ଦେଖିଲି । ବହି କଡ଼ରେ ତାଙ୍କର ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ସବୁଠୁଁ ଅଧିକ ପ୍ରବେଶ ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ନିଜ ଘରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସାନ ରସାୟନ-ପରୀକ୍ଷାଗାର ମଧ୍ୟ ରଖିଛନ୍ତି କହିଲେ ଚଳେ । ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ପାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦେଇଥିବା ବହିଖଣ୍ଡ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । କିଛି ଦୂର ପଢ଼ିବା ପରେ ମୋର ମନେ ହେଲା ଯେ, ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍ ଗଲ୍ସ ବୋଲି ଅବଜ୍ଞା କରିବା ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ଲେଖକଙ୍କର ଲେଖାର ଭଙ୍ଗୀ, ମନୁଷ୍ୟ ମନର ନିଗୁଡ଼ ସ୍ତର ସହିତ ପରିଚୟ ଓ ଚରିତ୍ର ଚିନ୍ତା ଦେଖି ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଦୁଇଟି ଗଲ୍ସ ଶେଷ କରି ତୃତୀୟ ଗଲ୍ସଟି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି, ହଠାତ୍ ଚମକି ପଡ଼ିଲି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ । ଘଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ଠିକ୍ ସାତେ ଆଠଟା, ସେ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ଏକମନରେ ପଢ଼ିବାରୁ ଜଣା ପଡୁଛି, ଗଲ୍ସ ଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗିଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯେପରି ଅସ୍ଥିର ପ୍ରକୃତର ଲୋକ, ଏ ସମୟ ଭିତରେ ଅନ୍ତତଃ ଗୁରୋଟି ଗଲ୍ସ ପଢ଼ି ପାରୁଥାନ୍ତେ । ମନେ ହେଉଛି, ପ୍ରଥମେ ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍ ଗଲ୍ସ ଭାବି ଅବଜ୍ଞାରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନାହାନ୍ତି ।’

ଏହିପରି ନାନା କଥାରେ ସାତେ ନ’ ଟା ବାଜିବାରୁ ଆମେ ଖାଇବାକୁ ଗଲ୍ସ । ସେଠି ମଧ୍ୟ ନାନା ବିଷୟରେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଦେଖିଲି, ସବୁ ଚିନ୍ତା ଧାର ସହିତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କର ଭଲ ପରିଚୟ ଅଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନିଜସ୍ବ ମତ

ଅଛି । କଥାରେ କଥାରେ ଭଟ୍ଟାମିନ ବସନ୍ତରେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ସେ କହିଲେ, “ଭାଙ୍ଗୁରମାନେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଭଟ୍ଟାମିନ ପିଲ ଖାଇବାକୁ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଯେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରୁ କେବଳ ଭଲ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ିନେଇ ଖାଦ୍ୟ ବା ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଖୁବ ଶୀଘ୍ର ଫଳ ଦେବ; କିନ୍ତୁ ତାର ପ୍ରତିଫଳ ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଶୀଘ୍ର ହେବ । ଏଇଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭ କମିସିବ । ସଂସାରରେ ଏପରି କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ନାହିଁ, ଯାହାର ଭଲ ଗୁଣ ଓ ଖରପ ଗୁଣ ସମାନ ଭାବରେ ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଦିଗରେ ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କଲେ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଶକ୍ତି ହ୍ରାସ କରାଏ । ପ୍ରକୃତିର ଏହି ସମତାକୁ ଭଙ୍ଗି କେବଳ ଶକ୍ତିବୃଦ୍ଧି କରିବାର ସମତା ଟିକକ ନେଇ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ବା ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ, ତାର ଫଳ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଫଳିବ ପ୍ରତିଫଳ ମଧ୍ୟ ସେତେ ଶୀଘ୍ର ମିଳିବ ।

ସତ୍ତ୍ୱ ସାଦେ ଦଶଟା ବେଳେ ଆମେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲୁ । ଶୋଇବା ଆଗରୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ କାମ କରବାକୁ ବସିଲେ । ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ଅଧିକ ଜୋରରେ ହେଉଥାଏ । ପରଦିନ ମୁଁ ଟିକିଏ ଡେଇଁରେ ଉଠିଲି । ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷା ଆସିବ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଉଠି ଦେଖିଲି ଯେ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି କେଉଁଠିକି ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛନ୍ତି । ମୋତେ ଦେଖି କହିଲେ, “ସୁବୋଧ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ତ ସରିବ । ଯଦି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଆସନ୍ତୁ, ଗୋଟିଏ ମୃତ୍ୟୁ ବସନ୍ତରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଆସିବା । ଆପଣ କିତେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବୌଦ୍ଧକୁ ବୋଧହୁଏ ଜାଣନ୍ତି— କିତେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପଟ୍ଟନାୟକ । ସେ ମୋ ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ସହପାଠୀ ଥିଲେ । ଆଜି ସକାଳେ ସେ ଖବର ପଠାଇଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ହଠାତ୍ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ରଜି ହୋଇଗଲି ଏବଂ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ଜଳଖିଆ ଖାଇ ଆମେ ବାହାର ପଡ଼ିଲୁ । ଏଇଠି ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ବାବୁଙ୍କ ଟିକିଏ ପରିଚୟ ଦିଏ । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ; ଶୁଦ୍ଧ ଧନୀ ଓ ମାନ୍ୟ ଲୋକ । ତତ୍ତ୍ୱେ ବାର ବିବାହ କରିବା ଯୋଗୁଁ ସମାଜରେ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ବଦନାମ ହୋଇଛି— ଅବଶ୍ୟ ଗୋପନରେ । ତାଙ୍କର ଆଗ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପିଲାପିଲି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ପୁଅଙ୍କର ନାମ ଜୀବନ ବାବୁ । ସେ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏମ୍.ଏସ୍.ସି. ପାଶ୍ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ କଲେଜରେ ସହକାରୀ ଅଧ୍ୟାପକ । ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ବାବୁଙ୍କ ବୟସ ପଚାଶ ହେବ । ତାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଆମେ ଯାଉଛୁ ।

ପ୍ରାୟ ଅଠଟା ବେଳେ ଆମେ ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ପ୍ରକାଶ ବଡ଼ ଘର । ଘରର ଗୁରୁ ପାଖରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଜମି । ଘର ସାମନାରେ ବଡ଼ ଫୁଲ ବଗିଚାରେ ନାନା ଜାତିର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ଗଛ ଲାଗିଛି । ଝଡ଼ରେ ଫୁଲସବୁ ଏଣେ ତେଣେ ବିସ୍ଥି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ବାବୁ ବାରଦ୍ୱାରେ ଡେଇଁ ଚାହିଁକିରେ ବସିଥିଲେ । ମୁହଁରେ ତାଙ୍କର ଗର୍ଭର ବିଷାଦର ଛପା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଆମକୁ ଦେଖି ଯେଉଁ ଘରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି, ସେ ଘର ହାତ ଠାରୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ଘରଟି ବେଶ ବଡ଼ । ମେଜିଆରେ ବଡ଼ ସତରଞ୍ଜି ପଡ଼ିଛି । ଘରର ଗୋଟିଏ କଣରେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍ ହାରମନିୟମ୍ ରହିଛି । ତାର ବିପରୀତ କଣରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ୍ । ଦୁଆର ସାମନାକୁ କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପଲଙ୍କରେ ସୁନ୍ଦର ବିଛଣାରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ମୃତ ଦେହ ରହିଛି ।

ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ସେ ନିଦରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଖଟ ଢଳକୁ ଗୋଟିଏ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ବସି ଗାରବରେ କାନ୍ଦୁଛି । ଖବର ନେଇ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ, ସେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଧାର୍ମିକ । ବାହା ପରେ ସେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆସିଛନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ବୟସ ୨୬-୨୭ ହେବ । ସେ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ ଶାଢ଼ୀ ଓ ଅନେକ ଗହଣା ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପଚାରିବୁଁଲେ ଯେ, ଏ ଘରର କୌଣସି କିନିଷରେ କେହି ହାତ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ଏବଂ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ କାଲି ରାତିରେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ଆଦି ପିନ୍ଧି ଶୋଇଥିଲେ, ସେସବୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଦଳା ହୋଇ ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଖଟ ନିକଟକୁ ଆଇ ଶବ୍ଦକୁ କିଛି କ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସ ଲାଗି ରହିଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଶବ୍ଦର ଗୋଟିଏ ହାତ ଟେକିଲେ । ସାମାନ୍ୟ କାର୍ତ୍ତିକ ଦେଖା ଦେଇଛି—ମନେ ହୁଏ ଟା ୫ ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବରୁ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଧାର୍ମିକକୁ ପଚାରିଲେ, “କାଲି କେତୁଟା ବେଳେ ସେ ଶୋଇବାକୁ ଆସିଲେ ?”

“ରାତି ପ୍ରାୟ ୧୧ଟା ବେଳେ ।”

“କେତୁଟା ବେଳେ ଖାଇ ସାରିଥିଲେ ?”

“ପ୍ରାୟ ୧ଟା ବେଳେ ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପକେଟରୁ ମେଡିକାଲ୍ କାଟ ବାହାର କରି ସତରଞ୍ଜିର ଚାରିଆଡ଼େ ନଇଁ ପଡ଼ି ବୁଲି ଦେଖିଲେ । ଟିକିଏ ନାଲି ମାଟିର କାଦୁଅ ଉଠାଇ ନେଇ ସେ କିଛି କ୍ଷଣ ଦେଖିଲେ । ତ୍ରେସ୍ ଟେବୁଲ୍ ପାଖକୁ ଆସି ଗୋଟିଏ କାଟ ଗିଲ୍ସ ଉଠାଇ ନେଇ କିଛି କ୍ଷଣ

ସରାସୀ କଲେ । ତା ପର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଯେଉଁଠି କାଗଜ ଗିଲସ ଥିଲା, ସେ କାଗଜ କାଗରେ ପତ୍ରା କରି ଧାଉଁମାକୁ ପଢ଼ୁଥିଲେ—

“ତୁମ ପୋଷା ବିଲେଇଟି କାହିଁ ?”

“କେଜାଣି—କେଉଁଠି ବୁଲୁଥିବ । ଘରବୁଡ଼ି ତ ପାଣି ଆଣି ଏ ହେଲଣି ।”

“ନା ବୁଲୁ ନ ଥିବ । ତୁମେ ଯାଇ ତାକୁ ଖୋଜି ବାହାର କର ।”

ଧାଉଁମା ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଚୁକରକୁ ଡାକି ବିଲେଇକୁ ଖୋଜିବାକୁ କହିଲା । ଚୁକର ଅନେକକ୍ଷଣ ଖୋଜି ଆସି କହିଲା, “ଆମ୍ଭ ଗଛତଳେ ମଝି ପଡ଼ିଛି । ବୋଧହୁଏ କାଲି ରାତିରେ ବାହାରିଥିଲା, ଥଣ୍ଡାରେ ମଝି ଯାଇଛି ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୁକ୍ତ “ହୁଁ” ମାରି ଟେବୁଲ୍‌ରୁ ସବୁ ଦରଜ ବାହାର କରି କଅଣ ଖୋଜିଲେ । ତା ପରେ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ସବୁ ବାଲିସ ଟେକି କଅଣ ଖୋଜିଲେ । ନିରାଶ ହୋଇ ଗଢ଼ି ତଳ ଟେକି ମଧ୍ୟ ଖୋଜିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ନେଲି ରଙ୍ଗର ସ୍ତୁକ୍ତ ଲଫାଫା ପାଇଲେ । ଲଫାଫା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୁକ୍ତ ଚିଠା ବାହାରିଲା, ମୋତେ ତାହା ଦେଖାଇଲେ । ଟାଇପ୍-ମେସିନ୍‌ରେ ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା ହୋଇଛି “ରାତି ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଯିବି ।” ଲକ୍ଷ କଲି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ମୁଁହ କଠିନ ଓ ଆଁଷି ଯୋଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ସାନସାନ ହୋଇଗଲା । ଗିଠିଟି ପକେଟରେ ରଖି ସେ ଦୁଆର ମୁଁହ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ “ସୁବୋଧ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କୁ କଷ୍ଟ କରି କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ମାପ କରିବାକୁ ହେବ ।” ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ମାପିବା ପିତାମୋତେ ଦେଲେ ।

“ପ୍ରଥମେ ମାତୃ ବାରଦା ଶେଷରୁ ଶିଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେଦୂର”

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଟୁଲ ଅଣି ମାପି “କହୁଲି ଦଶ ଫୁଟ”

“ବାରଦାର ଚଉଡ଼ା ?”

“ଆଠ ଫୁଟ”

“କବାଟଟି ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଜିଛି ମାପିଲେ ।”

“ତନି ଫୁଟ”

“ଦୁଆର ବନ୍ଦରୁ ସତରଞ୍ଜି କେତେ ଛଡ଼ା ?”

“ଫୁଟେ”

“ଏଥର ସତରଞ୍ଜିଟି କେତେଦୂର ଭଜିଛି ଦେଖିଲେ ।”

“ଦୁଇ ଫୁଟ”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ କାଗଜରେ ତଦ୍ରୂପ କାଟି କଅଣ ଅଙ୍କ କରିଲେ । କିଛି ସଣ ଭାବି ସେ ପ୍ରାୟ ମନେ ମନେ କହୁଲେ “ସ୍ବତ ତନିଟା ବେଳେ ଦୁଆର କିଛିସଣ ପାଇଁ ଖୋଲୁଥିଲା” ଏହାର ଅର୍ଥ ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା ବିଶ୍ଵାସୀୟ ଗୁଲି ଗୁଲିନ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସିନେମାରେ କେଲେଣ୍ଡର ଦେଖି ଘଡ଼ି ମିଳାଇବା କଥା, ମୁଁହ ବୁଲାଇ ଟିକିଏ ହସିଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘରଟିର ନାନା ସ୍ଥାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଟେବୁଲ୍ ହାରମନିୟମ ପାଖକୁ ଗଲେ । ଟେବୁଲ୍ ହାରମନିୟମଟି ପୁରୁଣା । ତା ଉପରେ ଚିନା ମାଟିର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଫୁଲ ଦାନ ଅଛି । ସେଥିରେ କିନ୍ତୁ ଫୁଲ ସଜା ହୋଇନାହିଁ । ଟେବୁଲ୍ ହାରମନିୟମରେ ନାଁ ଲେଖା ଅଛି । ‘ଶ୍ରୀମତୀ ସାବିତ୍ରୀ ମହାନ୍ତି’ । ନିଶ୍ଚୟ ‘ତାଙ୍କର ପିଲା’ ବେଳର ହାରମନିୟମ—ବାହାପରେ ସାଙ୍ଗରେ ଅଣିଚନ୍ତି । ଫୁଲଦାନ ପାଖରେ ପଡ଼ିଛି ଗେଣୁ ଫୁଲର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନାବେଶ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ

ବାବୁ ସେଇଟି ଉଠାଇ ନେଇ ତାଙ୍କ କାଗରେ ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ତା ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଯାହା କଲେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବସାରେ ବେହେଲା ଓ ସୀତାର ଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିଛି । କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ନ ମାନି ଯେ ସେ ଗୁଣର ପରିଚୟ ଦେବେ, ତା କିଏ ମନେ କରି ପାରେ ? ସେ ତାଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପ କାନ୍ଦି ଅତି ଦୃଢ଼ ଗତିରେ ହାରମନିୟମଟି ମୂଳରୁ ସେଷ ଯାଏଁ ବଜାଇ ଗଲେ । ଶୁଣିତ ସଙ୍ଗୀତ ମନକୁ ଉଠେ ପ୍ରଭୁକୁ ନେଇଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଏ ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ମାଟିରେ ମିଶାଇ ଦେବାର ଶ୍ରେୟଶା ଦେଲା । ଜିତେନ୍ଦ୍ରସୁ ବାବୁ ଓ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଘର ଭିତରକୁ ଘୌଡ଼ି ଆସିଲେ । ମୁଁ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀକର କାଣ୍ଡ କରିନି ଭାବି ଜିତେନ୍ଦ୍ରସୁ ବାବୁ ଡାକ୍ତରସ୍ତ୍ରୀ ନା କରି କହିଲେ, “ଆପଣ କିଏ ? ଯେହୁଅନ୍ତୁ, ଶୀଘ୍ର ଏଠୁ ଗୁଲି ଯାଆନ୍ତୁ ।” ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଶୁଣରେ ମୁଁ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟାବାଦ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ସୁବୋଧ ବାବୁ, ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ । ମୋ ବସାରେ ଅ-ପକ୍ଷା କରିଥିବେ ।” ମୁଁ ଶୁଣରେ କିଛି କହି ନ ପାର ଶୀଘ୍ର ଫେର ଆସିଲି ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ବସାକୁ ଫେରିଆସି ମୁଁ ଗୁକରକୁ କହିଲି, “ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଆସିଲେ କହିବୁ ମୁଁ ମେସ୍ତରେ ଅଛି ।” ମେସ୍ତକୁ ଆସି ଖାଇସାରି ମୁଁ ଶୋରରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । କିଛି ସଣ ପରେ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ହସ ଯେଉଁ ମୋର ପିତା ଜଳିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ଭବୁର ଯେ ଭାଗ୍ୟ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀଟି ଦିଅଥିଲା—ତା ନ ହେଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷୀ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ପକାଇଛି । ମୋତେ ସମ୍ମାନ ଦେବେ । ମୋ ବସାକୁ

ଅସନ୍ନ, ସବୁ କହିବ । ଆପଣ ଆଜିଠି ମେସ୍ତରେ ନ ରହି ମୋ
ବସାରେ ରହନ୍ତୁ । ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉନ୍ତୁ, ମୁଁ ଗାଡ଼ି ତାଙ୍କି ଅଣୁଛି ।”

ତାଙ୍କ କଥାରେ ଏପରି ଅନ୍ତରାଳ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଯେ,
ମୁଁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲି । ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ
ଆମେ ବସାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଗୋଟିଏ ଘରେ ମୋର ସବୁ ଜିନିଷ
ସଜାଡ଼ି ରଖିଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ
ଉପରେ ଦୋଷଟି ଲଦି ନ ଥିଲେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ବାହାର ଆସିବାକୁ
ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଆମ ଇତିହାସରେ ସାମାଜିକ ବା ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର
ବଡ଼ ବଡ଼ ଘଟଣା ଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ମୂଳ
କାରଣ ଯେ ମନୁଷ୍ୟଦ୍ୱୈନିୟନ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନ ଘଟଣା ଗୁଡ଼ିକ,
ସେ ସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଘଟଣା ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଆମ
ଆଖିରେ ପଡ଼େ । ଏହି ହାରମନୟମରୁ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି, ଜିତେନ୍ଦ୍ରସିଂହ
ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ କିପରି ଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ
ଜିତେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ବାବୁଙ୍କ ପରୁରଥିଲେ ହୁଏତ ବୁଝିପାରି ଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ
ସବୁ ବିଷୟରେ କେହି କେବେହେଁ ଖୋଲି କିଛି କୁହନ୍ତି ନାହିଁ ।
ତା ପରେ ତାଙ୍କର ଯେପରି ମନର ଅବସ୍ଥା, ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ତାଙ୍କୁ
କେବଳ ମନ ପୀଡ଼ା ଦେବ । ତେଣୁ ମୁଁ ମୋର ପକ୍ଷା ଧରିଲି ।
ହାରମନୟମଟି ବଜାଇ ଦେଖିଲି ଯେ, ସେଥିରୁ ଠିକ୍ ସୁର ବାହାରୁ
ନାହିଁ । ଗୁସେଟି ରତ୍ନରୁ ଆଦୌ ସୁର ବାହାରୁ ନାହିଁ । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ
ଆଧୁନିକ । ପିଲାବେଳୁ ସେ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଚନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବୟସ
ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ନୁହେଁ । ଧନା ଓ ଆଧୁନିକ ଘରେ ସେ ବିବାହ ମଧ୍ୟ କରି-
ଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଛାଡ଼ିଦେଲେ କାହିଁକି ? ଏତେ
ସୁନ୍ଦର ସୁଲଦାନୀ ଆଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ଫୁଲ ସଜାଇ ରଖୁ ନାହାନ୍ତି

କାହିଁକି ? ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ ମନରେ ସୁଖ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ବିବାହ କରି
ସେ ସୁଖୀ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଲେ
ଯେ କେହି ନାରୀ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ
ବର୍ଷେ ହେଲ ବାହା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ସନ୍ତାନ ନାହିଁ ।
ଆପଣ ଜାଣିଥିବେ ଯେ, ସ୍ୱାମୀ ଉପରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରେମ ନ
ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ସନ୍ତାନ କାମନା କରେ ନାହିଁ,
ଏହା ପ୍ରକୃତର ନିୟମ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ପତ୍ନୀତ୍ୱ ହେବା ଅଦର୍ଶ
ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ ରଖିବ । ପ୍ରକୃତର ନିୟମ କିନ୍ତୁ ନାରୀ ସନ୍ତାନ-
କ୍ରତା ହେବ । ଏହି ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମ ଓ ତାର ପ୍ରତିପାଳନ ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ
ସ୍ୱାମୀକୁ ଭଲ ପାଏ । ଅତଏବ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ପ୍ରେମ ନ ଜନ୍ମିଲେ ସ୍ତ୍ରୀ
ପୁରୁଷଠାରୁ ସନ୍ତାନ କାମନା କରିବ କିପରି ? ଯେଉଁଠି ସନ୍ତାନ
ହୁଏ, ତାହା ନିହାତ ବାଧ୍ୟବାଧକତାରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା, ଏପରି
ସନ୍ତାନଗୁଡ଼ିକ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତା ନେଇ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ।”

ପଚ୍ଚିରିଲି, “କିନ୍ତୁ ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ ବାବୁ ତ କହୁଛନ୍ତି ଏ ଆତ୍ମ-
ହତ୍ୟା । ଆପଣ ଆଉ କଣ ସନ୍ଦେହ କରୁଛନ୍ତି ?”

“ନା, ସୁବୋଧ ବାବୁ, ଏ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଦାପି ନୁହେଁ । ଏ
ହତ୍ୟା, ଆଶା କରେ, କାଲି ସକାଳେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମୁଁ କହି
ପାରିବି । ତେବେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମ୍ବାଦ ଆଜି ମୁଁ ସଂଗ୍ରହ କରି
ପାରିଛି । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ବେଳେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦୁଃଖୀ ଖାଆନ୍ତି । ନିଜ
ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ ଏଗାରଟା ବେଳେ ସେଇ କାତ ଗିଲସରେ ଟେବୁଲ୍
ଉପରେ ରୁହେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ଖାଆନ୍ତି ।
ବାହା ହେବାର ପ୍ରାୟ ମାସକ ପରଠୁଁ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଓ
ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ ବାବୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଘରେ ରୁଅନ୍ତି । ଜିତେନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ

ବାବୁଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅ ଜୀବନ ବାବୁ ଖବ ସକାଳୁ କାହାରିକୁ କିଛି ନ
କହି ପୁରା ପଳେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ସେଠାରୁ ଫୋନ୍ କରିଛନ୍ତି
ଯେ, ଆଜି ତିନିଟା ବେଳକୁ ଫେରିବେ । ତାଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ
ସେ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତି ଓ ସେଥି ସକାଶେ ସେ
ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଡାକ୍ତରୀ ବିଷ ରଖିଛନ୍ତି । କାଲି ସ୍ତ୍ରୀ ଏଗାରଟା
ବେଳେ ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମୋହିନୀ ଦେବୀ ଜିଜ୍ଞାସୁ ବାବୁଙ୍କ
ଘରକୁ ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷାରେ ଅସିଥିଲେ କଅଣ ନେବାକୁ । ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ
ଜିଜ୍ଞାସୁ ବାବୁଙ୍କ ପଡ଼ୋସୀ ଜଣେ ଯୁବକ ଓକିଲ । ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
ଭାବ ପତିବ୍ରତା, କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ ଓ ଭାରି ଚପା ଚୁକ୍ତିର । ଧର୍ମଦାସ
ବାବୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅକଥନାୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି । ଆଉ
ବିଶେଷ କଥା, ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ ବଗିଚାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର
ଗେଣୁ ଫୁଲ-ଫୁଟିର ।

ଏ ସବୁ ଫବାଦ ଏ ମୃତ୍ୟୁ ଚପଟ୍ଟିକ ଅନୁସନ୍ଧାନକୁ ଯେ
କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି, ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ
ପୁଣି ବାହାରକୁ ଗଲେ, ମୁଁ ଶୋଇବାକୁ ଗଲି । ଉଠିଲା
ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଗଲାଣି । ଉଠି ଦେଖିଲି ଯେ,
ଜଣେ ମଫସଲି ଲୋକ ପିଣ୍ଡା ଖଟରେ ବସିଛନ୍ତି ବୋଧ-
ହୁଏ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କର । ଲୋକଟିର ବୟସ
ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ହେବ, ବାଳ ପ୍ରାୟ ସବୁ ପାଚି ଯାଇଛି ।
ମୁହଁଟି ପତଳା, ଗାଲ ଦୁର୍ବଳ ପଣି ଯାଇଛି । ଆଖି ଦୁର୍ବଳ
ଅପମୟଙ୍କ ଭଳି ଢୁକୁ ଢୁକୁ ପିନ୍ଧିଛି ଖଣ୍ଡିଏ ମଇଲ ଲଗା ଓ
ତା ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଉଟି କୋରୁ ସଫା କମିକ । ପାଖରେ
ଖଣ୍ଡିଏ ତେଲ ଚିକଟା ବନାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଗୋଟିଏ କାଗଜ

ଦେଖିଲି ରହିବ । ପଚାରିଲି, “ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ? ସେ ତ ବାହାରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।” ସେ ହସି ହସି କହିଲେ, “ନା, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ମୁଁ ଯାଉଛି, କାଲି ସକାଳେ ଫେରିବି ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପୁରୁଷ ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା ମନେ ହେଲା । ଅନେକ କ୍ଷଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରି ଚିହ୍ନିପାରି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଏ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ ଯେ କେବଳ ବାହ୍ୟ ବେଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ପାରିଛନ୍ତି, ତା ନୁହେଁ । ବେଶ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ମନଟି ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ବଦଳି ଯାଇଛି । ତେଣୁକରି ଚିହ୍ନିବାକୁ ଏତେ କ୍ଷଣ ଲାଗିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଶେଷ ପ୍ରମାଣ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ଆଶା କରେ ସଫଳ ହେବି ।” କାଗଜ ପୁତୁଳାଟି କାଖରେ ଡାକି ସେ ନଇଁ ନଇଁ ବାହାରି ଗଲେ । ମୁଁ ଭକ୍ତିରରେ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆଉ ସେ ବେଶ ନାହିଁ । ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ କରୁଣା ଭାବ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ପଚାରିଲି, “ଆପଣ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ?” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତଳକୁ ମୁଁହ ପୋତି ଅନେକ କ୍ଷଣ ନୀରବ ରହିଲେ । ତା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, “ହଁ, ହତ୍ୟା କିଏ କରନ୍ତି ମୁଁ ପ୍ରମାଣ ପାଇଛି । ମୁଁ ଯାହା ଅନୁମାନ କରିଥିଲି, ତାହାହିଁ ଠିକ୍ । ତାହାର ମଧ୍ୟ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇଛି ଯେ, ତାହା ବିଷ ପାନରୁ ମୃତ୍ୟୁ ବଢ଼ିଛି । ପୁଲିସର ଶେଷ ରିପୋର୍ଟ ହେଉଛି ଆତ୍ମହତ୍ୟା — କାରଣ ଜଣା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ପୁଲିସ ବିଶେଷ ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ଜୀବନ ବାବୁକୁ । କିନ୍ତୁ କିତେନ୍ତୁ ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ବୋଲି ସେ କଥା ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଆଦୌ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଯାହା ଚାହୁଁଛି, ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଆପଣଙ୍କୁ କହିବି

କି ନା ଭାବୁଥିଲି । ଆପଣ ଯଦି କଥା ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ମୁଁ ନ କହିଲୁ
ସର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ, ତା ହେଲେ ମୁଁ କହିବି । ଏ କଥା
ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ଅଧିକ ବିଦ୍ରାଢ଼ ଉତ୍ପୁଜିବ ।”

“ମୁଁ କଥା ଦେଉଛି, ଆପଣ ଅନୁମତି ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା
ପ୍ରକାଶ କରିବି ନାହିଁ ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟିକିଏ ଭାବି କହିଲେ,
“ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲି । ତେବେ ଆପଣ ମୂଳରୁ
ଶୁଣନ୍ତୁ । ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ଶବ ଦେଖି ମୋର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା
ନାହିଁ ଯେ, ଡାକ୍ତର ବିଷ ପାନରୁ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି; କାରଣ, ତାଙ୍କ
ଶରୀରରେ ମୃତ୍ୟୁର ଅନ୍ୟ କାରଣର ଚିହ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ
ବୁଝି ପାରିଲି ଯେ, ସେ ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧହୁଏ ସେକେଣ୍ଡକ ପାଇଁ
ପାଇଚନ୍ତି କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଏ ବିଷ ସେ କାଗଜ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଖାଇଚନ୍ତି,
ନା ଭାତ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇଚନ୍ତି, ନା ଦୁଧ କିମ୍ବା ପାଣି ସାଙ୍ଗରେ
ଖାଇଚନ୍ତି ? ଭାତ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇ ନାହାନ୍ତି, ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟେ ।
କାଗଜ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଖାଇ ନାହାନ୍ତି, କାରଣ ତା ହୋଇଥିଲେ ସେ
ସେଇ ଘରେ ଖାଇ ଥାଆନ୍ତେ । ଘରେ ତା ହେଲେ କାଗଜ ପୃଷ୍ଠା
ପଡ଼ି ଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏପରି କିଛି ନ ପାଇ ବୁଝିଲି ଯେ, ସେ ଦୁଧ
କିମ୍ବା ପାଣି ସାଙ୍ଗରେ ଖାଇଚନ୍ତି । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖିଲି ଯେ,
ଟେବୁଲ ଉପରେ ଯେଉଁ କାଚ ଗିଲସଟି ଥିଲା, ସେଇଟି ଦୁଧ ଗିଲସ—
ଗନ୍ଧରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ଆପଣଙ୍କ ମନେଥିବ, ଗିଲସଟି ଟେବୁଲ ଉପରେ
କଡ଼େଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭାବିଲି, କାହିଁକି ? ନିଶ୍ଚୟ ସେ ଖାଇ-
ସାରିଲା ପରେ ବିଲେଇ କି ମୁଷା ସେଥିରୁ ଦୁଧ ଖାଇଚନ୍ତି । ଟେବୁଲ
ଉପରେ ଦେଖି ପାରିଲି ଯେ, ଯେଉଁ ଦୁଧ ଟିକକ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହା କିଏ
ଛୁଟି ଖାଇଛି । ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲି ବିଲେଇ ରୁମ ସେଠି ଫେରି !

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଲେଇ ଯଦି ମରଥାଏ ତା ହେଲେ ପ୍ରମାଣିତ ହେବ,
ଏହି ଦୁଧ ଖାଇ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବା ମରଚନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ
ହେବାର ଅପଣ ଜାଣନ୍ତି ।”

ପରୁରଲି, “ଅପଣ ପୋଷା ବିଲେଇ ବୋଲି ଜାଣିଲେ କିପରି ?”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ସୁବୋଧ
ବାବୁ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଅପଣ ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କଥା ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି !
ଘରର ବିଲେଇ ନ ହେଲେ ଏ ଝଡ଼ରେ କଅଣ ବାହାରର ବିଲେଇ
ଆସିବା ସମ୍ଭବ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି—ଏ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନା ହତ୍ୟା ।
ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଯେ ନୁହେଁ, ତାହା ମୁଁ ବୁଝିଲି । (ଆଇଲ ରେଖା ଗଣି
କହିଲେ—)

୧. ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ଆଗରୁ ଲୋକେ ଚିଠି ପତ୍ର ଲେଖି ରଖି
ଯାଆନ୍ତି । ସେପରି ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଅଛି କି ନା ଖୋଜିଲି । ପାଇଲି
ସେଇ ସଙ୍କେତର ଷ୍ଟାମ୍ପ ଚିଠିଟି ।

୨. ଯଦି ବା ଧର ନିଆଯାଏ କୌଣସି କାରଣରୁ ସେ ଚିଠି
ଲେଖି ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ସତ୍ତା ତନିଟା
ବେଳକୁ ଦୁଧ କାହିଁକି ଖାଆନ୍ତେ ? ଅପଣ ତାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କର । ବୁଝି-
ପାରିଥିବେ, ସାବିତ୍ରୀ ଦେବା ପ୍ରାୟ ସତ୍ତା ତନିଟା ବେଳେ ପ୍ରାଣ-
ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

୩. ଯେଉଁ ଦିନ ସତ୍ତାରେ ତାଙ୍କର ଗୁପ୍ତ ମିଳନ ହେବାର କଥା,
ସେହି ସତ୍ତାରେ ବା ସେ ବିଷ ଖାଆନ୍ତେ କାହିଁକି ?

୪. ତାଙ୍କ ଚେହେରାରୁ ମନେ ହେଲା ଯେ, ମରବାର ଠିକ୍ ଆଗ
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲେ ଯେ, ସେ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ମରବେ । ସେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଶୋଇବାକୁ ଯିବାର ମନେ ହୁଏ ।

ଏହିପରି ଆଉ କେତେକ କାରଣରୁ 'ମୋର' ମନେ ହେଲା —
 ଯିହା ଅସୁବିଧା ନୁହେଁ; ଯେବେ ହତ୍ୟା ହୁଏ, ତା ହେଲେ କିଏ
 କରିବ ? ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ଜୀବନ ବାବୁଙ୍କ ଆଗରୁରୁ ସାଧାରଣତଃ
 ସମସ୍ତଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେବ, କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ ।
 ତାଙ୍କର ତାଙ୍କର ଏଥିରେ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବ ? ତଥାପି
 ଏ ଅନୁମାନ ଆଦ୍ୟରୁ ବାଦ ନ ଦେଇ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି । ସେ ପୁରୀ
 ଯିବାକୁ ଯିବାକୁ କାହିଁକି ? ଯଦି ହତ୍ୟା ଘଟନ ସେ ଅନ୍ୟ ଯାଗାରେ
 ଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ, ତା ହେଲେ
 ଶୁଭରେ ଦୁଧ ସାଙ୍ଗେ ବିଷ ଦେଇ ପୁରୀ କିମ୍ବା କଲିକତା ଆଡ଼େ
 ଚାଲି ଯାଇ ପାରନ୍ତେ । ଜୀବନ ବାବୁ ଫେରି ଆସିଲା ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ
 ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ଦେଖିଲି, ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ହତ୍ୟା କରିବା
 ଅସମ୍ଭବ । ଫଳାଇ ଯିବାର କାରଣ ନ ଦର୍ଶାଇଲେ ଏ ସନ୍ଦେହରୁ ତାଙ୍କୁ
 ମୁକ୍ତ କରିହେବ ନାହିଁ । ସକାଳୁ ଉଠି ଯେତେବେଳେ ସେ ବିମାତାଙ୍କ
 ମୁଖ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ, ତାଙ୍କର
 ଶିଶୁଟିଏ ଡାବ ବିଷରୁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ । ବିମାତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ
 ସମ୍ପର୍କ ଆଦୌ ଭଲ ନୁହେଁ ଥାଏ ସେ ଉତ୍ସୁକଲେ ଯେ-ସନ୍ଦେହ ତାଙ୍କର
 ଉପରେ ପଡ଼ିବ । ଅତ୍ୟଧିକ ଭୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ
 ଭୟସ୍ଥାନରୁ ପଳାଇଯିବା ଶବ୍ଦ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସନ୍ଦେହ ପଡ଼େ ତାଙ୍କ ଉପରେ, ଯେ ଗୁପ୍ତ ଚିଠି
 ଦେଇଥିଲେ । ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ଏ ଗୁପ୍ତ ମିଳନର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ।
 କାରଣ ଏ ହତ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବ ? ଏ ଗୁପ୍ତ
 ସମ୍ପର୍କ ବହୁତ ଦିନରୁ ଥିଲା, ତାହା ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ସଙ୍କେତରୁ ଜଣାଯାଏ ।
 ମରବା ଶବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମନୋମାଜନ୍ୟ

ହୋଇ ନାହିଁ, କାରଣ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ମିଳନ ପାଇଁ ସଜବାଜ ହୋଇଥିଲେ । କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଯିବା ଉପରେ ନାଶ ନିଜେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିପାରେ, ଅଥବା ପୁରୁଷକୁ ବିଷ ଦେଇ ମାରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ କାହିଁକି ନାଶକି ହତ୍ୟା କରିବ, ଯଦି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି କିଛିପ୍ରକାର କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥାଏ । ଏପରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାହିଁ, ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଗୁପ୍ତ ମିଳନଟି ଅବାନ୍ତର ବୋଧ ହେଲେହେଁ କେତେକ ତଥ୍ୟ ଏଥିରୁ ଛାଣି ପାଇ ପାରେ ଭାବି ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲି । ଚିଠିଟି କେଉଁଠୁ କିପରି ଭାବରେ ଆସିଛି, ପ୍ରଥମ କଥା । ପ୍ରଥମେ ଦେଖା ଯାଉ ଚିଠିଟି କିପରି ଆସିଛି । ଆପଣଙ୍କ ସେହି ସାନ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ତୋଡ଼ାଟି କଥା ମନେ ଥିବ । ଘରର ସମସ୍ତ ସାଜସଜ୍ଜା ଦେଖି ସେଇ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ତୋଡ଼ାଟି ଅବାନ୍ତର ମନେ ହେଲା । ଏତେ ସୁନ୍ଦର ବଡ଼ ଫୁଲଦାନରେ ଫୁଲ ସଜାନ୍ଦୁଏ ନାହିଁ—ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କର ଫୁଲ ପ୍ରତି ସେତେ ସ୍ନେହ ନାହିଁ । ଯଦିବା ସଜାଇବା ସକାଶେ ଫୁଲ ଆଣନ୍ତେ, ତା ହେଲେ ନିଜ ବଗିଚାରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ସାନ ତୋଡ଼ାଟି କାହିଁକି ସେ ପସନ୍ଦ କଲେ ? ପୁଣି ଜିତେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବଗିଚାରେ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ଗଛ ନାହିଁ । ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ତୋଡ଼ାଟି ବାହାରୁ ଆସିଛି, କାହିଁକି ? କହିମାନ ଏ ଚିଠିଟି ଦେଖନ୍ତୁ, କିପରି ଅନେକ ବାର ମୋଡ଼ା ହୋଇଛି । କାହିଁକି ? ଏଇ ମୋଡ଼ା ଅନୁସାରେ ମୋଡ଼ି ଦେଖନ୍ତୁ ଚିଠିଟି କେତେ ସାନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏପରି କାହିଁକି କଣ ହୋଇଛି ? ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କଲେ ଜାଣି ପାରିବେ ଯେ, ଏହି ଚିଠିଟି ସେଇ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ତୋଡ଼ା ଭିତରେ ଆସିଥିଲା । ଏପରି ଭାବରେ ଚିଠି ଅନ୍ୟ କାହାର ହାତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସେ ନାହିଁ । କାରଣ ଥରକୁ ଥର ଏପରି ଆସିଲେ ସନ୍ଦେହ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଅନ୍ୟ କାହାରକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏପରି ଚିଠି

ଦେବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଅତଏବ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବା ନିଜେ ଯାଇ
 କାହାର ଘରୁ ଏ ସଙ୍କେତ ଅଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଘରକୁ ଯାଇ ସଙ୍କେତ
 ଅଣିବା ଦରକାର କ'ଣ ? କଥାରେ ତ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।
 ନିଶ୍ଚୟ ଏପରି ବାଧା ବା ଭୟ ସେଠି ଅଛି, ଯାହା ସମ୍ମୁଖରେ
 ଏମାନେ ନିଜ ଭିତରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ କଥା ବାଛି କରନ୍ତି
 ନାହିଁ । ଏପରି ଭୟର କାରଣ ସେ ପୁରୁଷର ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ନିଶ୍ଚୟ ।
 ଭାବିଲି, ସେ ପୁରୁଷ ନିଶ୍ଚୟ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ପଡୋସୀ । କିତେନ୍ଦ୍ରୟ
 ବାବୁଙ୍କ ଘରର ପାଖାପାଖି ସବୁ ଘର ଦେଖିଲି । ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ
 ବଗିଚାରେ ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀର ଫୁଟିଥିବାର ଦେଖି ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ସେ
 ଏ ଠିକି ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିତେନ୍ଦ୍ରୟ ବାବୁଙ୍କୁ ସବୁ
 ପଚାରୁ କୁହେଲି । ସବୁ ଶୁଣି ମୋର ହୃଦ ଧାରଣା ହେଲା, ଏ ହତ୍ୟା
 ମୋହନୀ ଦେବୀ କରନ୍ତି । ଅବାନ୍ତର ହେଲେହେଁ ଦେଖା ଯାଉ ।
 ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ ସଙ୍କେତ ମତେ ରାତି ଗୋଟାକ ବେଳେ ଆସିଥିଲେ
 କି ନା । ରାତି ଗୋଟାକବେଳେ ଝଡ଼ ଓ ବର୍ଷା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ
 ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମିନିଟକ ପାଇଁ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ
 ଦୁଆର ଖୋଲିହୋଇ ଥିଲେ ସତରଞ୍ଜି ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚ ଫୁଟ ଭଜି
 ଆସନ୍ତା । କାରଣ କବାଟଟି ଭଜି ଫୁଟି ଭଜିଛି । ସତରଞ୍ଜିଟି ଭଜିଛି
 ପ୍ରାୟ ୨ ଫୁଟ — ଫୁଟେ ଦୁଆର ପାଖର ସିମେଣ୍ଟ ବାଦ ଦେଇ । ଅତଏବ
 ଝଡ଼ର ବେଗ ଟିକିଏ କମିବା ମାତ୍ରରେ ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ ଆସିଥିଲେ ।
 ଝଡ଼ର ବେଗ ଟିକିଏ କମିଥିଲା ପ୍ରାୟ ରାତି ତିନିଟା ବେଳକୁ । ଏହି
 ସମୟରେ ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ କବାଟ କିଛି
 ହଠାତ୍ ପାଇଁ ଖୋଲିଥିଲା । ସତରଞ୍ଜି ଉପରେ ନାଲି କାଦୁଅ ମଧ୍ୟ
 ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ । ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ କିଛି ସମୟ ଥିଲେ । ସେ
 ଗୁଳିଯିବା ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀ ଦୁଃଖ ଖାଇଲେ । ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ

ଯେ ଏ ହତ୍ୟା କରି ନାହାନ୍ତି, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଆଦୁର ଗୋଟିଏ ।
କାରଣରୁ—ସେ ବିଷ ମିଶାଇବାକୁ ସୁବିଧା ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ।

ମୋହନା ଦେବୀଙ୍କ ଆଡ଼େ ନଜର ରଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଅନୁ-
ସନ୍ଧାନ ଆରମ୍ଭ କଲି । ବିଭିନ୍ନ ସୁନ୍ଦର ଜାଣିଲି ଯେ, ସେହି ଦିନ
ଖରବେଳେ ସେ ଜୀବନ ଦାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଆସି ତାଙ୍କର ରସାୟନ
ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଜାଣିଲି, ତାଙ୍କର ଏପରି ଇଚ୍ଛା
ହେବା ଗୋଟିଏ ବାହାନା । ଶୁଦ୍ଧ ଏଗାରଟା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ
ବାହାନାରେ ଆସି ଦୁଧ ସାଙ୍ଗରେ ବିଷ ଗୁଡ଼ରେ ମିଶାଇଛନ୍ତି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ହତ୍ୟାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ
କାହିଁକି ପୀଡ଼ା ଦିଅନ୍ତି ? ମୋହନା ଦେବୀ ବୋଧହୁଏ ଏ ଗୁଡ଼
ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି । ତା ଯଦି ହୁଏ, ତା ହେଲେ ଯେ କୌଣସି
ନାରୀ ପକ୍ଷରେ ସବୁ ଦୁଃଖର କାରଣକୁ ପୃଥକରୁ ବିଦାୟ ନେବାପାଇଁ
ଏପରି କରିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୋହନା ଦେବୀ ପତିପରାୟଣା
ଥିବାରୁ ମୋର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୃଢ଼ ହେଲା । ସନ୍ଦେହର ଶେଷ ପ୍ରମାଣ
ପାଇଁ ମୁଁ ମହକିଲି ସାଜି କାଲି ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲି ।
ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ରହିବାକୁ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ବୋଲି କହି, ତାଙ୍କ ବାହାର
ଘରେ ଶୋଇବାର ଅନୁମତି ନେଇ ମୁଁ ଶୁଠିରେ ଉଠି ସେମାନଙ୍କର
କଥା ବାଣୀ ଶୁଣିଲି । ମୋହନା ଦେବୀଙ୍କ କହିବା ଭଙ୍ଗିରୁ ମୁଁ
ହୁହୁଲି, ସେ ଏ କାଣ୍ଡ କରିଛନ୍ତି । ଅନେକ ଥର ସେ ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ
ଆଗେ ଏ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପାରୁ
ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଭଳି ନାରୀ ଏ କଥା ବେଶି ଦିନ ଲଗୁଇ ରଖି
ପାରବେ ନାହିଁ । ସେ ହୁଏତ ଗୁପ୍ତି ରଖିବାକୁ ଯାଇ ପାଗଳ ହେବେ,
ଅଥବା ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପେ—ମୁଁ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ଯାହା ଜାଣିଛି, ତାହା ଜଣେ ଦାୟିତ୍ଵଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ ନାଗରିକ ପିଣ୍ଡରେ ପୁଲିସ ଆଗରେ କହିବା ଭଗତ କି ନା ? ତା ଆଗରୁ କହି ରଖେ ଯେ, ଆମର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଆଇନ objective ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—subjective ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପରେ ନୁହେଁ । ପୁଲିସ ବା ବିଚାରକ ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ ମୋହିନୀ ଦେବାଙ୍କ ଦାରୁଣ ମନର ଜ୍ଵାଳା—ଅନୁଭବ କରିବ ନାହିଁ କି ମର୍ମରୁଦ୍ଧ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସେ ଏହା କରନ୍ତି । ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ବିଚାରକ ପ୍ରାୟ ଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ପୁଲିସ ଯାହାକୁ ଦୋଷୀ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଛି, ସେ ଦଣ୍ଡ ନ ପାଇଲେ ବଦନାମ ହେବ ବୋଲି ସେ ଏ ଦୋଷକୁ ଅଧିକ ଭୟାବହ ଭାବରେ ଦେଖାଇବ । objective ଚିନ୍ତାଧାରା ଟିକିନିଷି ଆଲୋଚନା କରି ସୁବିଚାର ଦେଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଵାରା ସମାଜର କିଛି ଲଭ ନାହିଁ । କାରଣ, ଦୋଷଟି ସମାଜରେ ରହିଯିବ ମୂଳ କାରଣଟିକୁ ନ ଧର ପାରିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଦରକାର subjective ଚିନ୍ତା । ଏ ହତ୍ୟା ପାଇଁ ମୂଳତଃ ଦାୟୀ କିଏ ? ପ୍ରଥମେ ଦେଖନ୍ତୁ, କିତେ ଯୁବାବୁ । ସେ ୪୦ ବର୍ଷରେ ୪ର୍ଥ ବାର କାହିଁକି ବିବାହ କଲେ ଜଣେ ଯୁବଜନ ? ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଆଇନରେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ଅଛି କି ? ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଧର୍ମଦାସ ବାବୁଙ୍କ ଆଚରଣ । ପ୍ରଥମ ଘଟଣାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତିଲା ସାବିତ୍ରୀ ଦେବାଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ଧର୍ମଦାସ ବାବୁ । କାରଣ, ମୋ ମତରେ ବିବାହ ପରେ ସପ୍ତମ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବିବାହକୁ ସମସ୍ତେ ମନେ କରନ୍ତି ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ବୃହତ୍ତର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଛି, ତାହା ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ଅନୁରୂପ ଆଚରଣ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟରୁ

ଉପୁକ୍ତ ମୋହିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ହିଂସା — ଯାହା ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ବାଭାବିକ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ମଧ୍ୟ । ମୋ ଶରୀରରେ ଏ ସ୍ବଭାବରେ ମୋହିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ଦୋଷ ସବୁଠୁ କମ୍ ।”

ଏ ଯୁକ୍ତି ଅକାଷ୍ୟ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଦୋଷୀ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ନାହିଁ, ଏହା ମୋ ମନକୁ ମାରିଲା ନାହିଁ । ମନର ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ତ ଅଧିକାଂଶ ଗୁଡ଼ ପାଇବେ—ପୁଣି ଅଧିକାଂଶ ତ ସେହି ମନର ‘ଅବସ୍ଥା’ କାରଣ ଦେଖାଇବେ, ଯାହା କଟାଇବା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେବ । ମୋ ମନରେ ଶୁରୁତର ସମସ୍ୟା ଉଠିଲା । ଭାବିଲି, ପ୍ରତିବାଦ କରି କିଛି ଲଭି ନାହିଁ ।

ପଚାରିଲି, “ଆପଣ କିତେନ୍ତୁ ଯୁ ବାବୁଙ୍କୁ କଅଣ କହିଲେ ?”

“କହିଲି, ପୁଲିସ ରିପୋର୍ଟ ହିଁ ଠିକ୍ ।”

“ଆପଣ ତେବେ ମିଛ କହିଲେ ?”

“ସତ୍ୟ କହିବାର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ମୋର ଅପଥ୍ୟ ଅନୁରାଗ ନାହିଁ ।”

ଏ ବିଷୟରେ ଆମ ଦୁହିକର ବା ଅନ୍ୟର ମତାମତ ଯାହା ଆଉ ନା କାହିଁକି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଖସ୍ତା ବୁଦ୍ଧିର ପରବଶ୍ୟ ପାଇ ମୁଁ ମୁଁପେ ହୋଇଗି ।

ଏ ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଶୁଣିଲି, ମୋହିନୀ ଦେବୀ ବିଷ ଖାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଏ ମହିଳାଙ୍କ ଜୀବନଟି ଭାବି ମୋର ଆଖିକୁ ପାଣି ଆସିଲା । ଭାବିଲି, ବୋଧହୁଏ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ମତ ହିଁ ଠିକ୍ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକର ଅନ୍ଧାର

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ରହିବାର ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନ ହୋଇ ଗଲାଣି । ତମାର ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାରି ନାହିଁ । ଦିନ ଅଳ୍ପ ଭାବେ କଟୁଛି । କେତେବେଳେ କେମିତି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ବହିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଆଣି ପଢ଼େ, ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ କେହି ନାହିଁ କହିଲେ ତଳେ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ପରିଚିତ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ କହିଲେ ପାହା ବୁଝାଏ ସେପରି କାହାକୁ ଦେଖିଲି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ଲୋକେ କହିବାର ଶୁଣିଛି ଯେ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟିକିଏ ଗର୍ବୀ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ସେ କେତେ ବିନୟୀ ! ତାଙ୍କର ନିଜର ଧାରଣା ଅବଗ୍ୟ, ସେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଡେଇଁ ବେଶୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଧାରଣା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କେବେହେଁ ଗର୍ବ କରିବାର ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଲୋକଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବାର ଦେଖି ନାହିଁ । ନିଜର ମନକୁ ରୁହିଁ ଲୋକ ପାଇଲେ ସେ ମନ ଖୋଲି କଥା କହିନ୍ତି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ, ଏହି ଅଳ୍ପ ଦିନ ଭିତରେ ସେ ମୋତେ ଟିକିଏ ବେଶୀ ନିକଟକୁ ନେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଯେ, ସେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଲୋକ ଗହଳ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗେ—ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଲୋକ ଗହଣି ମଝିରେ । ନାନା ଜାତିର ଲୋକଙ୍କର ନାନା ପ୍ରକାର ଭାବନା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ତାଙ୍କ ମନରେ ନାନା ଭାବ ଜାତ କରାଏ । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିବାର ମୁଁ ଶୁଣିଛି, “ଲୋକେ କିପରି ବଣରେ ଡପଟା କରିନ୍ତି, ଏପରି କି ନଈକୂଳେ କିପରି ଏକା ଏକା ଅନେକ ସମୟ

ବସି ପାରନ୍ତି ?” ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲୋକ ଗହଣି ଭିତରେ ସେ ଥାଆନ୍ତି ଏକାକୀ —ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି । ଏହି ଦାର୍ଶନିକ ମନୋବୃତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଏବେ ମାନବ ଚରଣ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ପରତନ୍ତ୍ର ଯୋଗୁଁ ଶ୍ରେର ତସ୍ତର ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଦ୍ବାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି—କାହାର ପ୍ରତି ଘୃଣା ବା ବିଦ୍ବେଷ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାହାର ପ୍ରତି ମୋହ ବା ମମତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ଟିଅସନ୍ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନର ଏହି ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା । ତାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ । ବଡ଼ ଖର୍ଚ୍ଚ ଭିତରେ ବହି କିଣା ଓ ରସାୟନ ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ନାନା ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି କିଣା । ଖର୍ଚ୍ଚବେଳେ ଯାକ ଯାଏ ପଡ଼ାପଡ଼ି ଓ ଲେଖା ଲେଖିରେ; ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ଆମେ ବୁଲିବାକୁ ଯାଉଁ । ତା ପରେ ସେ ଯାଆନ୍ତି ପଡ଼ାଇବାକୁ, ଫେରନ୍ତି ନଅଟା ବେଳକୁ । କିଛି କ୍ଷଣ କାମ କରି ସେ ଠିକ୍ ନିୟମିତ ଭାବରେ ସାତେ ଦଶଟା ବେଳେ ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଖାଇସାରି ବାରଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କରି ଶୁଅନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବାର ଡେଇଁ ଆଗରୁ ସେ ବୁଲି ଆସି କାମରେ ବସନ୍ତି । ଘଣ୍ଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କରି ସେ ପଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର କାମ କରିବାର ଅତ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଦେଖି ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ ଭିତରେ କେବଳ ଦୁଇ ବେଳା ଭ୍ରମଣ—ଦୌଡ଼ିବା କହିଲେ ଚଳେ । ବ୍ୟାୟାମ ପାଇଁ ସେ ସେ ଏତେ ଜୋରରେ ଚାଲନ୍ତି ତା ନୁହେଁ । ଏହାହିଁ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ଚାଲ ।

ଦିନେ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବା ସମୟରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହଠାତ୍ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, (ଆଜିକାଲି ସେ ମୋତେ

କେତେବେଳେ ‘ତାନ୍ତ୍ର ପାହେବ’, ‘କେତେବେଳେ ଅବା ତାନ୍ତ୍ର’ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ମୋର ଏକାନ୍ତ ଅନୁରୋଧରେ ମୋତେ ‘ଆପଣ’ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିବା ଛାଡ଼ିବନ୍ତି ।) ରୁଲ୍, ଟିକିଏ ପୁରା ରୁଲ୍ ଆସିବା । ପରସ୍ପା ପଳ ସକାଶେ ତୁମର ଦିନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରେ କଟୁଛି । ତୁମର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସେ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ମନ ସ୍ଥାନକରି ପାରନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ସାଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ରୁଲିବା ଠାରୁ ତାଙ୍କ ମନ ସାଙ୍ଗେ ନିଜ ମନ ଖାପ ଖୁଆଇ ରୁଲିବା ଅଧିକ କଷ୍ଟକର । ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, କୌଣସି ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି କରିବା ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କର ଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ରୁଲନ୍ତି; ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ରୁଦ୍ଧିବା ଅନେକ ସମୟରେ କଷ୍ଟକର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସହର ଓ ମନ ଖୁବ୍ ଶିଘ୍ରତାର ସହିତ କାମ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ଭାବ — ବେଶୀ ଭାବିବାକୁ ସାହସ ହେଲ ନାହିଁ — କହିଲି, ‘ହଉ’ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେଇ ଦିନ ଦିନ ଗାଡ଼ରେ ଯିବାର ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା ।

ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚି ଆମେ ପ୍ଲାଟ୍ ଷ୍ଟାପ୍ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ରହିଲୁ । ତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ — କେବଳ ମକାଲେ ଟିକିଏ ବେଶି ସମୟ ରୁଲିବା ଓ ଯେଉଁ ସମୟରେ ସେ ଟିକିଏ କରୁଥିଲେ ସେହି ସମୟରେ ନିଜ କାମ କରିବା ଛଡ଼ା । ସାଙ୍ଗରେ ସେ ଅଣିଆଆନ୍ତ ସାମାନ୍ୟ କେତେକ ଖଣ୍ଡ ଲଗା, କମିଜ ଓ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ସେ ଗବେଷଣାମୂଳକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖୁଥାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବାକୁ ସେ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ

ସୁବନ୍ଧି ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ । ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅମେ ପ୍ରାୟ ୨୩ମାଇଲ ବୁଲିବାକୁ ଯାଉଁ । ପ୍ରତ୍ୟହ ବସାରୁ ବାହାର ଝୁର୍ଗ ଦ୍ଵାର ଅଡ଼େ କିଛି ଦୂର ଯାଇ ସେଠୁ ଫେରି ଚକ୍ରତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ବସାକୁ ଫେରୁ । ଅଜକି ପୁରୀରେ ରହିବାର ପ୍ରାୟ ୩୦ ଦିନ ହୋଇଗଲା—ଦିନେ ଏହି ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖି ନାହିଁ । ସେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଭାବି ଭାବି ରୁଲିଥାଅନ୍ତି ଓ ମୁଁ ନରବରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦୌଡ଼ୁଥାଏ । ଏହି ଭ୍ରମଣ ବେଳେ ସେ କେବଳ ଦୁଇ ଥର କଥା କହିବାର ମୋର ମନେ ଅଛି । ମୁଁ ଯେଉଁ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଛି, ତା ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରାର କିଛିତ ପରିଚୟ ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛି । ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚିବାର ୨୩ ଦିନ ପରେ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣ ବେଳେ ସେ ହଠାତ୍ କହିଲେ, “ଈଶୋପନିଷଦ୍ରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଳୋକ ଅଛି ‘ଯୋଃସାବସୋ ପୁରୁଷଃ ସୋଃହମସ୍ମି’ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଆଦିତ୍ୟ ମଣ୍ଡଳରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଅଛି ତା ମୋଠାରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ତାର ଉତ୍ତର ତାଙ୍କ ‘କ୍ରମ ବିକାଶ’ ତଥ୍ୟ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ କହିଛନ୍ତି, ‘ଜଳବାୟୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଥିବ ପାରିପାଶ୍ଵିକ କାରଣରୁ’ କାଟିଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମ ବିକାଶ ହୋଇଛି ।’ ଲମ୍ବାକ କହିନ୍ତି । ‘ଏ କ୍ରମ ବିକାଶର ମୂଳରେ ଅଛି ମନ ।’ ମୋର ମଧ୍ୟ ଧାରଣା ଯେ ମନହିଁ ମୂଳ—‘ମନର ମୂଳେ ଏ ଜଗତ’ । ଅଜକାଲି ଅମେ ଉପନିଷଦର ସେ ପ୍ରେରଣା ହିରାହୁଁ । ଆମର ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଧନଜନ ସମ୍ପତ୍ତି ଆଦି ପାଥିବ ବସ୍ତୁରେ ନିହିତ । ସେସବୁ ଯେତେ ବଢ଼ୁଛି, ମନଟି ସେତେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଲେପ ପାଇବାକୁ ବସିଲଣି । ପୁରୀକାଳରେ ମସ୍ତିଷ୍କବିଦ୍ଵାନ ଅତିକାୟ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଦୈତ୍ୟଙ୍କ ପରି ମନୁଷ୍ୟ ଅଜକାଲି ଏକ ନୂଆ ଦୈତ୍ୟ ପାଲଟିଛି ଧନର ଶକ୍ତିରେ । ଥରେ ଯଦି ଆମ

ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଜନ୍ମେ ଯେ, ଆମେ ଅମର—ଭଗବାନଙ୍କ ଶକ୍ତି
ଆମଠାରେ ଅଛି, ତା ହେଲେ ଆମେ ଅମର ହୋଇ ପାରିବୁ । ବାହ୍ୟ
ଶକ୍ତି ଆଣି ଦେବ ଲେଉ ହିଂସା ଆଦି ବିନାଶକାରକ ଦୋଷ ।
ମନର ଶକ୍ତି ଦେବ ପ୍ରେମ ଓ ସ୍ନେହ । ବାହ୍ୟ ଶକ୍ତିକୁ ରୋଧ କରିବା
ପାଇଁ ଶତ୍ରୁ ତାର ସେ ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବ ଏବଂ ଶେଷରେ ଆମେ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ବିନାଶ କରିବୁ ଆମର ଲେଉ ଓ ହିଂସାରେ ।
କିନ୍ତୁ ମନର ଶକ୍ତିକୁ କେହି ରୋଧ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ଆଉ ଧରେ ସେ କହିଥିଲେ ଅଜି ସକାଳେ । ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରର
ଟିକିଏ ଆଗକୁ ଯାଇ ଆମେ ଫେରୁରୁ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହଠାତ୍
କହିଲେ, “ସମସ୍ତେ କୁହନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ଯୁଥରୁଣ । ମୋର କିନ୍ତୁ ମନେ ହୁଏ
ଏହା ଭୁଲ ଧାରଣା । ମନୁଷ୍ୟ ଭଳି ଏକା ରହିବାର ଇଚ୍ଛା ବୋଧହୁଏ
ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବର ନାହିଁ । ଏକାଠି ଏକ ସମାଜରେ ଏକା-
ସ୍ଥାନରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ସବୁ ବିଷୟରେ ଅଧିକା ପାଇ-
ବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହାର କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଛି ମନ । ସମୟ ଥିଲା,
ଫେଡ଼େରେଲେ ନାନା ଅଛନ୍ତି। ବିପଦ ଓ ପାରିପାଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା
ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ଗଢ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ
ବିପଦ ସବୁ ଅଜିକାଲି ନାହିଁ—ମନୁଷ୍ୟ ଆଉ ଅଛନ୍ତି ଭୟରେ କମ୍ପିତ
ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରତିପଦି ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ଡାକ୍ତର ଭାବରେ
ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଧନ ହେଉ, ମନ ହେଉ, ବା ପ୍ରେମ, ପାଣି, ଭକ୍ତି,
ଏପରି କି ସୁନ୍ଦରୀ ଭାରିଆଁ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ଜଣେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ
ଠାରୁ ଅଧିକା ପାଇବାକୁ ଆଶା ହେଉଛି । କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲେ
ମଧ୍ୟ ଏ ସବୁ ପାଇଁ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ହତ୍ୟା କରୁଛି । ଏ ଇଚ୍ଛା
କାହିଁକି ? ଦମ-ବିକାଶ ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ କ’ଣ ? ଏ ଇଚ୍ଛା ଗାଁରୁ
ଉନ୍ନତ୍ୟ ବଢ଼ାଇ, ମନୁଷ୍ୟକୁ ପୁଣି କ’ଣ କରିବ ? Communism

ଏହାକୁ କେତେଦୂର ଭଲ ଅଡ଼କୁ ନେବାକୁ ଯମ ହେବ ? ପୁଣି-
ବାଦ ପୃଥ୍ବୀରୁ ଉଡ଼ିଦେଲେ ଏ ଇଚ୍ଛା କଅଣ ଲେପ ପାଇବ ? ‘ବନ୍ଦ-
ବିକାଶ’ ସହିତ ଯଦି ଏହାର ଗୁଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ତେବେ ଏଇ ଇଚ୍ଛାକୁ
କିପରି ଭାବରେ ଗୁଲିତ କଲେ ସମ୍ଭବ କଲ୍ୟାଣ ହେବ ?” ଏହିପରି
କହୁଁ କହୁଁ ଆମେ ପ୍ରାୟ ପୁରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲୁ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ
କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ ଜମା ହୋଇ କଅଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଭିତ୍ତି
ଠେଲି ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲୁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମର ପଡ଼ିଛି,
ବୟସ ପ୍ରାୟ ୨୨-୨୩ ହେବ, ମୁଣ୍ଡଟି ନିଶ୍ଚା—ଗୋଟିଏ ଚୁରକି ଅଛି ।
ସମସ୍ତ ଶରୀରଟି ଫୁଲି ଯାଇଛି, ତେବେ ବିଶେଷ ନୁହଁ । ଖଣ୍ଡେ
ଲମ୍ବା ଭିତ୍ତି ଭିତ୍ତି ହୋଇ ପିନ୍ଧିଛି—ସମୁଦ୍ରକୁ ଗାଧୋଇ ଯିବା ଆଗରୁ
ଯେପରି ପିନ୍ଧନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଶରୀରଟି ଫୁଲି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବ୍ଜି ଓ
ଗୋଡ଼ର ହାତରୁ ମନେ ହୁଏ, ଲୋକଟି ବଳିଷ୍ଠ ଥିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
ବାବୁ ଭାସ୍କାର ଗୋଟିଏ ହାତ ଟେକିଲେ । କବ୍ଜି ପାଖରେ ଇଂରାଜୀରେ
ଚିତ୍ର କୁଟାହୋଇଛି ଲେ. ବି. । ପୁଲିସ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ
ବାବୁ ସେଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରିପୋର୍ଟ ଭେଟୁଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
ବାବୁଙ୍କୁ ସେ ଚିହ୍ନିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ଅନ୍ଧାର ସେ କହିଲେ, “ବୁଝ
ମରିଛି । ଲୋକଟି ପହଁରା ଜାଣେ ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ । ଟିକିଏ ଦେଖି
ଭିତରକୁ ଯାଇ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ
ପଚାରିଲେ, “ଅପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ କେତେବେଳେ ଏହାକୁ
ଦେଖିଲେ ?” ଗୋଟିଏ ଲୋକ କହିଲା, “ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲି ପ୍ରାୟ
ପନ୍ଦର ମିନିଟ ଆଗେ । ଏଇଠୁ ଦୁଇଟି ଲହଡ଼ି ସେ ପାଖେ ଲୋକଟି
ଚିତ୍ର ହୋଇ ଭସୁଥିଲା । ଭାବିଲି ବୋଧହୁଏ ପହଁରୁଛି । କିନ୍ତୁ ବୁଲୁ
ଅସିଦ୍ଧାକୁ ଦେଖିଲି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ।”

“ଏହାକୁ କେହି ଚିହ୍ନିଲେଣି ?”

“ନା, କେହି ଚିହ୍ନି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।”

“ଆପଣ କଅଣ ମନେ କରନ୍ତି ଲେକଟି ବୁଡ଼ି ମରଗି ?”

“ତା ଛଡ଼ା ଅଉ କଅଣ ? ସକାଳେ କିଏ ହତ୍ୟା କରବ ?”

“ହୋଇ ପାରେ” କହି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ନିଜ ସ୍ବାତ ଘଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । କିଛି ସଣ ଭାବ କହିଲେ “ଡାକ୍ତର, ଚୁଲ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ଆଡ଼େ ପୁଣି ଟିକିଏ ଚୁଲି ଆସିବା ।” ସମୁଦ୍ର କୁଳେ କୁଳେ ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାର ଆଡ଼େ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାଇଲ ଗଲା ପରେ ଗୋଟିଏ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଘର ବିରଳ ଜାଗାରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସସ୍ତ୍ରା ଉପରକୁ ଉଠିଲେ ଓ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଘରର ମଝିଅମଝି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାଟି କରି ଡାକିଲେ, “ବୋସ୍ ବାବୁ, ବୋସ୍ ବାବୁ” । ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବହୁତ ପୁରୁଣା ଏକ ମହଲ କୋଠାଘରୁ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ ଲୋକ ବାହାର ଆସିଲେ । ଦେଖିଗଲେ ମନେ ହୁଏ ଗୁଜର । ଲେକଟି ବଙ୍ଗଳାରେ କହିଲେ, “ଯତାନ ବାବୁ ଖୁବ୍ ସକାଳୁ ଦୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପରିଷ୍କାର ବଙ୍ଗଳାରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଜାଣେ । ସେ ମୋତେ କହିଲେ ତାଙ୍କ ପହଞ୍ଚିବା ପୋଷାକ ଅଣିବାକୁ, ସେ ଗାଧୋଇବେ ।” ଲେକଟି କହିଲା, “ନେଇ ଯାଅନ୍ତୁ ।” ଆମେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲୁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘରର ଗୁରୁପଟ ଦୁଇ ଦେଖିଗଲେ । ଘରଠୁଁ ଅଳ୍ପ ଦୁରରେ ପାଇଖାନା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ଅଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାର ଗୁରୁପଟେ ଦୁଲି ଦେଖିଗଲେ । ଅଳ୍ପେ ଗୁଡ଼ିଏ ଦରପୋଡ଼ା ବିଡ଼ି ପାଇଁ ସେ ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି ବାଛି ଶୁଙ୍ଘି ପକେଟରେ ରଖିଲେ । ତା’ପରେ ତାଙ୍କର କାଗଜେ ସେ ଜାଗାଟି ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ସେହିପରି ଭାବ ଦ୍ୱାରା ଦେଖି ଦେଖି ସେ ଘରର ଗୋଟିଏ ଝରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଆସିଲେ । ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ପଡ଼ିଥିଲା ! ସେଇଟି
 ଉଠାଇ ନେଇ ସେ ଝରକା ଭିତର ଦେଇ ଘର ଭିତରେ ଶୋଇବା
 ଖଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଅଣ ଭାବିଲେ । ଦେଖିଲି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସବୁ
 କାମ ଖୁବ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର କରୁ ଥାଆନ୍ତି । ଗୁରୁକଟି ପାଟି କରି ଭାକିଲା,
 “ବାବୁ, କୁଆଡ଼େ ଗଲ, ପହଁର ପୋଷାକ ନାହିଁ ।” “ମୁଁ ଏଇଠି,
 ଘର ବୁଲି ଦେଖୁଛି । ଏହି ଘରଟା ଟିକିଏ ଫିଟାଅ । ଯତନ ବାବୁ
 କହିଛନ୍ତି ଲୁଗା କମିତ ମଧ୍ୟ ନେବାକୁ ।” ଗୁରୁ ପହଁର ପୋଷାକ
 ଦେଇ ଘର ଫିଟାଇଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ
 ପୋଷାକଟି ଦେଖି ରଖି ଦେଲେ । ଏ ଘରର ଦୁଇଟି ଦୁଆର —
 ଗୋଟିଏ ବାହାରକୁ, ଅନ୍ୟଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘର ଭିତରକୁ ।
 ବାହାର କବାଟଟି ଭିତରୁ ବନ୍ଦ ଥିଲା । ଗୁରୁ ଅନ୍ୟ ଦୁଆର ବାଟେ
 ଆସି ବାହାର ଦୁଆରଟି ଖୋଲି ଦେଲା । ସେ ଦୁଆରର ହିଁସକବାଟି
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଭାଙ୍ଗି କାତରେ ପଶା କଲେ । ଖଟର ଗୁରୁ
 ପାଖ ମଧ୍ୟ ସେ କାତରେ ପଶା କଲେ । ଖଟ ତଳୁ ଗୋଟିଏ
 ରୁମାଲ ପାଇ ଉଠାଇ ନେଇ କିଛି କ୍ଷଣ ଦେଖିଲେ । ଶୁଣି ଶିଲ୍ପକର
 ରୁମାଲଟି ନାନା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରିତ । ଗୋଟିଏ ଉଲଗ୍ନ ନାଶର ଚିତ୍ର
 ମଧ୍ୟ ରୁମାଲରେ ଅଙ୍କା ହୋଇଛି । ରୁମାଲଟି ପକେଟରେ ରଖି
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ଶୀଘ୍ର ଆସ । ସମୟ ଖୁବ୍
 ଅଳ୍ପ ଅଛି ।” ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଆମେ ପୁଲିସ ଷ୍ଟେସନରେ
 ପହଞ୍ଚିଲୁ । ପ୍ରାଣବଞ୍ଚିତ ବାବୁ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁ କହିଲେ, “ପ୍ରାଣବଞ୍ଚିତ ବାବୁ, ସକାଳେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଟି ଦେଖି
 ଆପଣ ବୁଡ଼ି ମରିଛ ବୋଲି ଭାବିଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ହତ୍ୟା ।
 ଆପଣ ଶୀଘ୍ର ଗୋଟିଏ ଓଫିସ୍ ଭିତର କରି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସନ୍ତୁ ।
 ଆଶା କରେ, ହତ୍ୟାକାରୀ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଧରି ପାରିବ ।” ଅଳ୍ପ ସମୟ

ଭିତରେ ପ୍ରାଣବଳ୍ଲିତ ବାବୁ ସବୁ କାମ ସାରି ଦେଲେ ଓ ଟାଙ୍କି ଜଣ ପୁଲିସ ସହିତ ଗୋଟିଏ ପୁଲିସ ମଠରରେ ଆମ ସଙ୍ଗେ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ଶସ୍ତ୍ରାରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣମାନେ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବେ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଲୋକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ହାତ ଟେକିବି, ଆପଣ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ତାକୁ ଗିରଫ କରିବେ ?” ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ବେଶୀ ସମୟ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । କଲିକତାକୁ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବାକୁ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ଆସ । ଆମେ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଛିଡ଼ା ହେଲୁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗାଡ଼ି ପାଖେ ପାଖେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡବା ଦେଖି ଦେଖି ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ପାଣି କଳ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ବଡ଼ ଟାଣୁ ଥିଲେ । ଦୁଇ ଜଣ ଯାକ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଓ ବଳିଷ୍ଠ । ଶସ୍ତ୍ରା ଶିଳ୍ପକର ଲୁଙ୍ଗି ଓ ନାନାରଙ୍ଗର କମିଜ ପିନ୍ଧି ଥାଆନ୍ତି । ଦୂରରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପାଟିକରି ଅଭ୍ୟୁତ ବଙ୍ଗାଳୀରେ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ରୁମାଲ ଶସ୍ତ୍ରାରେ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଁ ପାଇଛି ନିଅନ୍ତୁ ।” ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ହାତ ବଢାଇଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ରୁମାଲଟି ଦେଲେ । ରୁମାଲଟି ଦେଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ବୋଧହୁଏ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମାଗିଲେ ; କାରଣ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ବଡ଼ ଓ ଉଦାରମୂର୍ତ୍ତି ହେଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହାତ ଟେକି ଦେବାର ଦେଖି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ପୁଲିସ ଆଗ୍ରହର ଦେଖି ସନ୍ଦେହ କରି ସେଥି-
 ଭିତରୁ ଜଣେ ଅଣ୍ଟାରୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଛୋର ବାହାର କରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଉଠାଇଲା । ଭୟରେ ମୋର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ-
 ଗଲା । କିନ୍ତୁ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦେଖିଲି, ଦୁଇ ଜଣଯାକ ତଳେ ପଡ଼ି-
 ଚିନ୍ତି ଓ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ହସୁଛନ୍ତି । ପୁଲିସ ଦୁଇ ଜଣକୁ ଗିରଫ କରି ନେଇଗଲେ ।

ଶବ୍ଦେ ଦେଖିଲ ପରଠୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ଏତେ ଘଟଣା
 ଘଟିଗଲା, ଯେ କାହାର ସହିତ କାହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ମୁଁ ଧର ପାରିଲି ନାହିଁ ।
 ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲି, ସବୁକୁ ଯୋଡ଼ି ଗୋଟିଏ କଥା କରିବାକୁ
 ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି ସେ, ତାଙ୍କ
 ପ୍ରବନ୍ଧ ନିବନ୍ଧ ଚିତ୍ରରେ ଲେଖୁଛନ୍ତି—ଯେପରି କିଛି ଘଟି ନାହିଁ ।
 ମୁଁ ନିରାଶ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଉଠିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ-
 ଗଲା । ଦେଖିଲି, ପ୍ରାଣବଳ୍ଲଭ ବାବୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ମୋ ସହିତ ସେ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ଅନୁମାନ ହିଁ
 ଠିକ୍ । ସେ ଲୋକ ଦିଗ୍‌ଗନ୍ଧ ସବୁ ମାନିଛନ୍ତି—ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ପରଶ୍ରମ
 କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଯତ୍ନେ ବୋଧ ; କଲି-
 କତାରେ ଘର ; ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଜମିଦାରର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର । ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼
 ମାସ ତଳେ ତାଙ୍କ ମା’ଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ପିତା ଅନେକ ଦିନ
 ଆଗରୁ ମରିଛନ୍ତି । ସେ ବିବାହ କରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଜେଠା-
 ପୁଅ ଭାଇ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଜେଠାପୁଅ ଭାଇ ମଧ୍ୟ
 ଜମିଦାରଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର । ପିତାର ଦିନ ତଳେ ଯତ୍ନେ ବାବୁ ମା’ଙ୍କ
 ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସାର ପୁରା ବୁଲିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜେଠାପୁଅ ଭାଇ
 ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଭରେ ଦୁଇଟି ଗୁଣ୍ଡା ଲଗାଇଲେ ଏହାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ।
 ଏ ଗୁଣ୍ଡା ଦିଗ୍‌ଗନ୍ଧ ତାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟା ବେଳେ ପହଞ୍ଚି ଯତ୍ନେ ବାବୁଙ୍କ
 ଘର ଖୋଜି ବାହାର କଲେ । ପୂର୍ବରେ ଯତ୍ନେ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତମ
 ଘରେ ରହନ୍ତି—ଏ ଠିକଣା ସେ ଗୁଣ୍ଡା ଦୁଇଟି ତାଙ୍କ ଜେଠାପୁଅ
 ଭାଇଙ୍କଠୁଁ ଆଣିଥିଲେ । ସତ ପ୍ରାୟ ବାରଟା ବେଳକୁ ଏମାନେ
 ଯତ୍ନେ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ଯତ୍ନେ ବାବୁ ସେ ଦିନ ପ୍ରାୟ ସତ
 ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ । ଏମାନେ ପ୍ରାୟ ଶୁଦ୍ଧ ତିନିଟା
 ବେଳକୁ କୋଣାର୍କରୁ ଗୋଟିଏ ରୁମାଲରେ ତାଲି ତାକୁ ଗୋଟିଏ

ବାଉଁଶ ଅଗରେ ଧରି ଝରକା ବାଟେ ତାଙ୍କ ନାକ ପାଖରେ କିଛି ଖଣ୍ଡ ରଖିଲେ । ତାପରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ହେବାର ଜାଣି, ତାଙ୍କ ବେକ ଚିପି ମାରି ସମୁଦ୍ରର ଟିକିଏ ଭିତରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ପୁଲିସ୍ ଅଗରେ ଦୋଷ ମାନି ଯଦି ବରୁରକ ଅଗରେ ନ ମାନନ୍ତି, ତେବେ ବରୁରକ ଆଇନଭଙ୍ଗ ପୁଲିସ୍ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଅଥଚ ଦୋଷୀ ବୋଲି ସମାପ୍ତି କରିବାର ଏପରିକି ମୁଁ କିଛି ଉପାୟ ପାଇ ନାହିଁ । ଦୟା କରି ଯଦି ଆପଣ ଏମାନଙ୍କୁ କିପରି ସମେତ କଲେ କୁହନ୍ତେ, ତେବେ ବୃତ୍ତକ ହୁଅନ୍ତି ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପ୍ରାଣବଳ୍ଲିଭ ବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିପାରି ଟିକିଏ ହସ୍ତ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କହୁଛି, ଆପଣ ନୋଟ୍ କରୁ ନିଅନ୍ତୁ । ଶବ୍ଦଟି ଦେଖିବା ମାତ୍ରେକେ ମୁଁ ବୁଝିଲି ଯେ, ଲେକଟି ବୁଝି-ମରି ନାହିଁ । ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନାହାନ୍ତି ଅଥବା ଲକ୍ଷ୍ୟ-କଲେ ବି ଚିନ୍ତା କରି ନାହାନ୍ତି ଯେ, ଶବ୍ଦର ଶବ୍ଦରେ ପହଞ୍ଚି ପୋଷାକର ଚିହ୍ନ ସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଛି । ଭଦ୍ରଲେକ ଖୁବ ଗୋରା, କିନ୍ତୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଅନେକ ଦିନ ଗାଧୋଇବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର ଶବ୍ଦର କାଳିଆ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା—କେବଳ ପହଞ୍ଚି ପୋଷାକର ଅଶବ୍ଦକ ବାଦ ଦେଇ ଶବ୍ଦର ଅସ୍ୱାଭାବିକ କାଳିଆ ରଙ୍ଗରୁ ବୁଝିଲି ଯେ, ଭଦ୍ରଲେକ ପ୍ରାୟ ଶବ୍ଦର ଦିନ ହେବ ସମୁଦ୍ରରେ ଗାଧୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ଅନେକ ଶକ୍ତି ଧରି ଗାଧାନ୍ତି । ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦାମୀ ପଶମର ଶବ୍ଦର ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କାରଣ ତା ନ ହେଲେ ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ଶବ୍ଦରେ ରୁହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଦାମୀ ଶାନ୍ତିପୁରା ଧୂଳି । ଏଥିରୁ ସେ ଧନୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଅବଶ୍ୟ ମିଳେ ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେ ଧନୀ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁକି, କେହି ସମୁଦ୍ରରେ ଗାଧୋଇବା ବେଳେ ଦାମୀ ଧୂତ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ନାହିଁ । ସେ ବେଳେ ପହଁର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଗାଧାନ୍ତି, ସେ ଆଜି ଲୁଗା କାହିଁକି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ? ସେ ଏକାକୀ ସମୁଦ୍ରରେ ଗାଧାନ୍ତି—କୌଣସି ନୋଲିଆର ସାହାଯ୍ୟ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଶବ ପାଖରେ ଯେତେ ନୋଲିଆ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ, କେହି ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ବୁଝାଯିବ, ସେ ଭଲ ପହଁର ଜାଣନ୍ତି—ଅତଏବ ବୁଝି ମରବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଭଦ୍ରଲେକ ହୋଟେଲ, ମେସ ବା ଆଉ କାହା ଘରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ତା ହୋଇଥିଲେ ଜମା ହୋଇଥିବା ଏତେ ଲେକଙ୍କ ଭିତରୁ ତାଙ୍କୁ କେହି ଜଣେ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତେ । ମୁହଁର ଗଠନରୁ ବୁଝିଲି, ସେ ବଙ୍ଗାଳୀ । ହାତରେ ଦେଖିଲି, ଲେଖା ହୋଇଛି ଫେ. ବ. । ଭଦ୍ରଲେକ ହୁଅନ୍ତୁ, କାରଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁରକ ଅଛି । କୌଣସି ନିକଟ ଆଡ଼ାମୁର ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଧହୁଏ ନଣ୍ଡା ହୋଇଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଅନ୍ଧାଜ କଲି ବୋଷ, ବଲ, ଚୌମେକ ବା ବରୁଟ ଏହିପରି କିଛି ହେବେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ବୈଦ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, କାରଣ ଚୁରକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପଇତା ନଥିଲା । ଅତଏବ ଭାବିଲି ବୋଷ ହେବେ । ଶବଟି ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଗୁଟା ବେଳେ ଦେଖିଥିଲେ । ଫୁଲରୁ ମନେ ହେଲା, ଶବଟି ପ୍ରାୟ ୩ ଘଣ୍ଟା ପାଣିରେ ଥିଲା । ସେଥି-ଭିତରୁ ପାଣିତକୁ ଉପରକୁ ଭାସିବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ବାଦ ଦେଲେ । ଜଣାଯାଏ, ଶବଟି ପାଣି ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ଭାସି ଭାସି ଆସିଛି । ସମୁଦ୍ରରେ କୁଲର ସ୍ତ୍ରୋତ ସ୍ପର୍ଶଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚକିତ ଅଟୁ ବୋଧେ । ଏହାର ଗତ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକେ ମାଇଲେ । ତେଣୁ ଅନ୍ଧାଜ କଲି, ଶବଟି ଦୁଇ ମାଇଲ ଆଗରୁ ଭାସି ଆସିଛି । ତେଣୁ ସ୍ପର୍ଶଦ୍ୱାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇ ମାଇଲ ଯାଇ, ଅନ୍ଧାଜରେ କେତେବେଳେ ଘର ସାମନାରେ “ବୋଷ ବାବୁ” ବୋଲି ପାଟିକରି ଡାକିଲି । ଭାଗ୍ୟକୁ ଉତ୍ତର ପାଇଲି ।

ସେଠି ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ପାଖାପାଖି ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା
 କରିଥାନ୍ତି । ମୋ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ କି ନା ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଗୁରୁରକୁ
 ପହିଁର ପୋଷାକ ଅଣିବାକୁ କହିଲି ଏବଂ ଦେଖିଲି, ମୋ ଅନୁମାନ
 ଠିକ୍ । ହତ୍ୟା ଯେ ପ୍ରାୟ ରାତି ତିନିଟା ବେଳେ, ହୋଇଥିଲା, ତା ମଧ୍ୟ
 ହୁସାବ କଲେ ଜଣାଯିବ । ଦିନ ୭ଟା ବେଳେ ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରଥମେ
 ଦେଖାଯାଏ । ପାଣିରେ ଥିବା ତିନି ଘଣ୍ଟା ବାଦ ଦେଲେ ଜଣାଯାଏ,
 ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରାୟ ରାତି ଗୁରୁଟା ବେଳେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ।
 ଅତଏବ ହତ୍ୟା ପ୍ରାୟ ରାତି ତିନିଟା ବେଳେ ହୋଇଥିବା ଖୁବ୍
 ସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ରାତି ୩ଟା ହତ୍ୟା କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ନୁହେଁ ।
 ରାତିରେ ହତ୍ୟା ସାଧାରଣତଃ ରାତି ବାରଟାରୁ ଦୁଇଟା ଭିତରେ
 ହୁଏ । ହତ୍ୟାକାରୀ ମାନେ ଯେ ପ୍ରାୟ ରାତି ବାରଟା ବେଳେ
 ଆସିଥିବେ, ମୁଁ ଅନୁମାନ କଲି । କୌଣସି କାରଣରୁ ଯତନ ବାବୁଙ୍କ
 ଶୋଇବା ଡେଇଁ ହେବାରୁ ସେମାନେ ରାତି ତିନିଟା ବେଳକୁ ହତ୍ୟା
 କରିଛନ୍ତି । ଏ ଅନୁମାନ ଯଦି ଠିକ୍ ହୁଏ, ତା ହେଲେ ସେମାନେ
 ରାତି ବାରଟାରୁ ରାତି ତିନିଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ କେଉଁଠି ନିକଟରେ—
 ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଘରର ହତା ଭିତରେ—ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ । ଲୁଚି
 ରହିବାର ସବୁ ସୁବିଧା ଜାଗାଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଖୋଜିଲି । ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା
 ପତ୍ତରୁ ଏହି ବିଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଲି । ଏ ବିଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖନ୍ତୁ ପୁରୀର
 ବା କଟକର ନୁହଁ । ଏହା କଲିକତାର । ପୁଣି ଦେଖନ୍ତୁ, ଦୁଇଟି
 ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିଡ଼ି ସେଠି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ଜାଗାରେ ଅନେକ ସଣ
 ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ସେ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ର ଚଢ଼ା ସ୍ଥଳ
 ଭାବରେ ରହିଛି ଦେଖିଲି । ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ର ମାପରୁ ବୁଝିଲି ଯେ,
 ଲୋକ ଦର୍ପଣର ଉଚ୍ଚତା ୨ ଫୁଟରୁ କମ ନୁହେଁ ଓ ସେମାନେ ଖୁବ୍
 ଦଳିଷ୍ଠ । ସେହି ଗୋଡ଼ର ଚଢ଼ା ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ଘରର ଝରକା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲି । ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ମୁଁ ବୁଝିପାରିଲି, ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । କେଉଁଥି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ କଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ଭାବିଲି, ଯେଉଁ କନା ବା ରୁମାଲରେ ସେମାନେ କ୍ଲୋସେଫର୍ମ ତାଳିଥିଲେ, ତାହା ମିଳିଲେ ଅନେକ ସୁବିଧା ହେବ । ଭାଗ୍ୟକୁ ଏହି ରୁମାଲଟି ମିଳିଲା । ମୋର ମନେ ଦୁଃଖ, ତରତରରେ ସେମାନେ ଏହାକୁ ପକାଇ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଅଥବା ଏ କର୍ମରେ ଏ ଦୁଇ ଜଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଲୋକ ଦୁଇଟିର ଉଦ୍ଭତା ଓ ଶକ୍ତି କଥା ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ରୁମାଲରୁ ଲୋକ ଦିୱଳ୍ବିତ ରବିନ୍ଦ୍ର ବୁଝି ପାରିଲି । ଏ ଦୁଇଟି ଯୋଗ କରି ମୁଁ ଲୋକ ଦିୱଳ୍ବିତକୁ ଆଖି ସାମନାରେ ଦେଖି ପାରିଲି । ତା ପରେ ଯାହା ହେଲା ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ।”

ପ୍ରାଣବଳ୍ଲିତ ବାବୁ ଅତଶୟ ଅଭିରୁଚି ହୋଇ କହିଲେ,
“ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ଆପଣ ନ ଥାଏ, ତାହେଲେ, ମୁଁ……”

“ନା, ନା, ମୋର କିଛି ଆପଣ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ତ ମୋର ଅନ୍ଧାଳ ।”

“ହଁ, କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକର ଅନ୍ଧାଳ ।”

ପ୍ରାଣବଳ୍ଲିତ ବାବୁ ନମସ୍କାର କରି ଆନନ୍ଦରେ ଚାଲିଗଲେ । ମୋର ଭାଗ୍ୟ ଗଣ ହେଲା । କହିଲି, “ଆପଣ କାହିଁକି ପୁଲିସକୁ ସବୁ କହି ଦେଲେ ?”

“ସେହିମାନେ ତ ଆମର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ । ଆମର ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ତା ଛଡ଼ା, ମୋର କେତେ ଜଣ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଯଦି ଜାଣନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ବୋକା ନୁହଁ,

ତା ହେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ । ବହୁ ଲୋକର ପ୍ରଶଂସା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।”

ଦୁଇଟି ବିଷୟରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ଥିଲା । ପଚାରିଲି, “ଯତନ କାରୁ ଯେଉଁ ଘରେ ଶୁଅନ୍ତି, ସେ ଘରର ବାହାର ଦୁଆର ତ ଆମେ ଦେଖିଲେ ଭିତରୁ ବନ୍ଦ ଥିଲା । ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ତେବେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ କିପରି ? ପୁଣି, ଆପଣ କିପରି ଜାଣିଲେ ଯେ, ଗୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଷ୍ଟେସନରେ ପାଇବେ?” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋ ପିଠିରେ ହାତ ମାରି କହିଲେ, “ଚମକାର ଡାକ୍ତର ! ତୁମେ ଖୁବ ଭଲ ଡାକ୍ତର ହେବ । ଠିକ ଶୁଣି ଜାଗାରେ ସନ୍ଦେହ କରିବା ଦୈକ୍ଷିଣିକ ମନୋବୃତ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ । ପ୍ରାଣବଞ୍ଚିତ ବାବୁ ଏ ସନ୍ଦେହ କରି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ଶକ୍ତି ତୁମକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବଢାଇବାକୁ ହେବ । ଠିକ ରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନ ପାରିଲେ ସନ୍ଦେହ ମଧ୍ୟ ଠିକ ଜାଗାରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସନ୍ଦେହ ଠିକ ଜାଗାରେ ନ ପଡ଼ିଲେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଖଲଟି ଯିବ । ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛ ଯେ, ଦୁଆର ବନ୍ଦ ସହଜ କବାଟର ସଂଯୋଗ ହଂସ କଲିଦ୍ରାବ । ଏହାକୁ ଟେକି କବାଟ ଖୋଲିବା କିଛି କଷ୍ଟ ନୁହଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଶବ୍ଦଟି ବାହାର କରି ପୁଣି ସେହିପରି ଲଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ହତ୍ୟା କରିବା ପରେ ହତ୍ୟାକାରୀମାନେ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ପୁରୀ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ଏହା ନିଶ୍ଚୟ । ହତ୍ୟା ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଥମ ଗାଡ଼ି ସାଙ୍ଗେ ଆଠଟା ବେଳେ । ତେଣୁ ଷ୍ଟେସନରେ ଯେ ପାଇବି, ଏଥିର ମୋର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ।”

ଏ ଘଟଣାର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ପ୍ରାଣବଞ୍ଚିତ ବାବୁଙ୍କ ବହୁ ପ୍ରଶଂସା ସହ ଖବର କାଗଜରେ ବାହାରିଲା । ଏହାର ଅନେକ ଦିନ

ପରେ ଦିନେ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ଦେଖିଲି, ପ୍ରାଣବନ୍ଧିତ ବାବୁ
ଏହି ଘଟଣାଟି ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ପାଖରୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି ସେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ—କୌଣସି
ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ସେ ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ ଭ୍ରମୁଛନ୍ତି ।

ମନର ହୃତ୍ୟା

ପୁରୁଷକୁ ଦଶ ଦିନ ପାଇଁ ଆସି ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚଦିନ
ହୋଇଗଲା । ଖବର ପାଇଲି ଯେ କଅଣ ଗୋଲମାଲ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷା
ପାଳି ବାହାରିବାକୁ ଟିକିଏ ଡେଇଁ ହେବ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ କରି
ନ ଥିବାରୁ ମନ ଖରାପ ଥାଏ । ଏ ଖବର ପାଇ ଉଦ୍‌ବେଗ ବଢ଼ିଲା ।
ମନ ସବୁବେଳେ କଟକରେ ରହିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଇଟି
କେସ୍ ଫୁଟି ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଭାଷଣ
ଦେଖା ଓ ସେଥିପାଇଁ ମନରେ ଗୋଟାଏ ବୈରାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆସୁଥାଏ ।
ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି । ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଶିର ପ୍ରସିର କାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ
କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଛି । ଏ ଅତ୍ୟୁତ ଜୀବନ୍ତ କଳଟିର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି
ବସ୍ତୁତ ହୋଇଛି ଓ ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତି ଭକ୍ତିରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ନୁହଁଇଛି ।
ଭାବିଛି, ସତେ ମନୁଷ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍
ମନୁଷ୍ୟ ମନର ପରିଚୟ ପାଇ ଭାବିଲି, କିଏ ଜାଣେ, ଯେଉଁ
ଶରୀର ଦେଖି ତାର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତି ଭକ୍ତିରେ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ନୁହଁଇଛି,
ସେ ଜୀବିତ ଥିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ମନ ନେଇ ସମାଜରେ
ହୁଲ୍ ମିଲ୍ ନ ଥିଲା । ମୋର ମନ ଏକ ଦିଗରେ ଆଶା ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ
ବୈରାଗ୍ୟ ଭିତରେ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହେଉଥାଏ । ବୈରାଗ୍ୟ ବେଳେ
ଭାବେ, କଅଣ ହେବ ବଡ଼ ତାଙ୍କର ହୋଇ ବା ବହୁତ ସେବକାର

କର । ବଞ୍ଚିବ ତ ୨୦୭୦ ବର୍ଷ । ତା ଭିତରୁ ୩୦ ବର୍ଷ ଯିବ
 ଜୀବନର ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତି ପକାଇବାକୁ, ବାକି ୩୦ ବର୍ଷ ଯିବ ନାନା
 ଦୁଃଖ କୋଳାହଳରେ । ଏହାଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୋଇଯିବା ଭଲ । ପୁଣି
 ଯେତେବେଳେ ପରୀକ୍ଷା କଥା ଭାବେ, ସେତେବେଳେ ନାନା ଆଶା
 ଉଜାଡ଼ିଲାଣି ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ଓ ସୁଖ-ସ୍ୱପ୍ନ ମନ ଭିତରେ
 ଖେଳିଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କି ପ୍ରେରଣା ଅଛି, ଯାହା କି
 ଅନ୍ୟ ମାନବର ଚିନ୍ତାକୁ ଠେଲି ନିଜର ସୁଖ ଶାନ୍ତିକୁ ବଡ଼ କର
 ଦେଖାଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନାନା କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ କରାଏ । ମନ ବୁଝି-
 ବାର ଶମତା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କର ଅସୀମ । ମୋର ମନର ଗତ
 ବୁଝି ପାରି ସେ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ସ୍ଥାପନ କଲ୍ୟାଣ ଜଗତରୁ ଦୁନିଆର
 ଏଇ ଦିନ ସହିତ ହଠାତ୍ ପରିଚୟ କରାଇ ଦେବା ବୋଧ ହୁଏ ମୋର
 ଭଲ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ଦିଗ ବି ଅଛି । ହତାଶ ହୁଅ ନାହିଁ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କର
 ତପସ୍ୟା ସହିତ ହତ୍ୟାକାରୀର ହତ୍ୟାକୁ ଯୋଡ଼ି କରି ଦେଖ, ଦୁଇଟିକୁ
 ଅଲଗା ଅଲଗା ଦେଖନାହିଁ । ଏ ଦୁଇଟି ପାଇଁ ପ୍ରକୃତର ନିୟମ
 ଗୋଟିଏ । ଏ ନିୟମ ଯେ ଜାଣି ପାରିବ, ସେ ଦାର୍ଶନିକ—ଈଶ
 କେବେହେଁ ହତାଶ ହୁଏ ନାହିଁ ।”

ଆଜିକି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନବାବୁ
 ସବୁ ବେଳେ ଆସନ ଚେୟାର ଉପରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନର
 ଗତ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର । ତେବେ ଏତକ ବୁଝିପାରୁଛି, ସେ ଶରୀର ଓ
 ମନକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସେ ମନକୁ କୌଣସି
 କାମରେ ଲଗାଇ ପାରନ୍ତି ଓ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପୁଣି ମନକୁ ସବୁ କାମରୁ
 ଅଲଗା କରି ପାରନ୍ତି ଯେ, ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ଲଲେଇଟିକୁ
 ସ୍ତବ୍ଧ କରିଥା ତାଙ୍କ ମନ । କାମରେ ମନ ଲଗାଇଲ ବେଳେ ସେ

ଶରୀର ଓ ମନକୁ ଗୋଟେଇ ଅଣି ଯେପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରଦିଅନ୍ତି । ଶତ ଉପରେ ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁଳାଟି ପରି ଯାକିବୁକି ହୋଇ ବସି ସେଦିନ ପରେ ଦିନ କାମ କରି ଯାଆନ୍ତି—ଏ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଅବସ୍ଥା । ବିଶ୍ରାମ ବେଳେ ଶରୀର ଓ ମନ ସୁଖି ବଢ଼ିଯାଏ । ଗୋଡ଼ ହାତ ଲମ୍ବେଇ ଆଖି ଦିଗିଟି ବୁଜି କରି ସେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଅସ୍ବପ୍ନ ଚେୟାରରେ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପ ଖରାବେଳେ ଏହି ପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ପାଇ ମୋତେ ଟିକିଏ ସ୍ବପ୍ନ ଲାଗିଲା, ତାଙ୍କ ସହିତ ନାନା କଥାରେ ମଧ୍ୟ ମନଟା ହାଲୁକା ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ଖରେ କାଗଜ ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ଶୁଣାଉ ଥାଏ । ଏହିପରି ସମୟରେ ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ ଭଦ୍ର ଲୋକ ଏଣେ ତେଣେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅମର ଫାଟକ ବାଟେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ମୁଁ ବାହାରକୁ ଆସିବାରୁ ସେ ପଚାରିଲେ, “ସୁବୋଧ ବାବୁ ଏଠି ଥାଆନ୍ତି ? ସୁବୋଧଙ୍କୁ ମହାନୁ । ତାଙ୍କୁ ପଚାନ୍ତୁ ।”

“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ସୁବୋଧ ।”

ଭଦ୍ରଲୋକ ଗୋଟିଏ ଶୁଣ୍ଠିର ନିଶ୍ବାସ ପକାଇ ନମସ୍କାର କଲେ । ମୁଁ ପ୍ରତ-ନମସ୍କାର କରି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । କୁଳିକୁ ପଇସା ଦେଇ ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଡ଼ା ସୁଇଚ୍ କେସ୍ ଓ ଗୋଟିଏ ବିଛଣା ନେଇ ଭିତରକୁ ଆସିଲେ । ବେଶ୍ ସୁସ୍ବରୂପ । ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ଦାମୀ ଧୋତି, ସିଲ୍ବର ପଞ୍ଜିକ ଓ ଦାମୀ ଖୋତା; କାନ୍ଧରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସିଲ୍ବର ଚୁଦର । ମୁଁ ଟିକିଏ ଅସ୍ବସ୍ଥ ହୋଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି । ସେ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲେ, “ନା, ବିଶେଷ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । ଭଦ୍ରଲୋକ କାତରେ

କରଣ, ଘର ମେଢ଼ିନାପୁର, ଜମିଦାର, କଟକରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଦିନ ରହି
 ଯୁଗ୍ମ ଅସିବନ୍ତି । କଟକରେ ତାଙ୍କ ବାଁ ଗୋଡ଼ରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ
 ଲାଗିଛି । ଉଦ୍ରଲେକଙ୍କର କୌଣସି ନିକଟ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ବିପଦରେ ପଡ଼ି-
 ଚନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଅପଟଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ ଅସିବନ୍ତି ।
 ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ସେ ଆସ୍ତ୍ରୀୟଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ।”

ଉଦ୍ରଲେକ ତମକି ପଡ଼ି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ
 କହିଲେ, “ମୋ ନାଁ ବିଜୟକେତନ ମହାନ୍ତି । ଆପଣ କଣ ମୋତେ
 ଚିହ୍ନନ୍ତି ? ଆପଣଙ୍କୁ ତ ମୁଁ ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ ।”

“ମୁଁ ସୁବୋଧର ବନ୍ଧୁ — ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମିଶ୍ର । ଏହା ଆଗରୁ
 ଆପଣଙ୍କୁ ଜାଣିବାର ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ ।”

“ଆପଣ ତେବେ ମୋ ବିଷୟରେ ଏତତ କଥା ଜାଣିଲେ କିପରି ?”

“ସେ କିଛି ନୁହେଁ, ଆଜଣ ଲାଗାପଟା ଛୁଡ଼ି ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ କର
 ସୁସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ”

“ନା, ମୁଁ ଆଗେ ମୋ କଥା କୁହେଁ । ସୁବୋଧ ବାବୁ, ମୁଁ ଟିକିଏ
 ବିପଦରେ ପଡ଼ି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଅସିଛି, ଟିକି ମୋର ନିଜର କିଛି
 ବିପଦ ନୁହେଁ । ମୋର ଭଣଜା ଆପଣଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ, ସେଇ ଶୁଣି ତାହାର
 ବିଷୟ ଆପଣଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଅସିଛି । ଆଶା କରେ, ଆପଣ ତାର ବିପଦରେ
 ନିଶ୍ଚୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ଆପଣ କଥା ଦେଲେ ମୁଁ ଏଠି ବିଶ୍ରାମ
 କରିବି, ନଚେତ୍ ଫେରିଯିବି ।”

ପ୍ରତାପ—ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ—ମୋର ପିଲା ବେଳର ବନ୍ଧୁ ।
 ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀଠାରୁ ଅରମ୍ଭ କରି ଆମେ ଆଇ. ପି. ଏସ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକତ୍ର

ପଡ଼ିବୁ । ଆଉ ଏସ୍.ସି. ପାଶ କର ମୁଁ ତାକୁ ପଢ଼ିଲି, ସେ ଏସ୍. ଏ. ପାଶ କର ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ଗାଁରେ ଅଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ତାଠୁଁ ଚିଠି ପାଉଥିଲି । ବର୍ଷ ସବୁ ତାର କୌଣସି ବେଳେ ମୁଁ ପାଇନାହିଁ । ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଜମିଦାର ଘର ପୁଅ ସେ । ଏଡ଼େ ଫତ୍ୟାଦା, ଧର୍ମିକ, ନିଷ୍ଠାପର ଓ ନିର୍ଭୀକ ପିଲା ମୁଁ କମ୍ ଦେଖିଛି । ତାର ଅତ୍ୟଧିକ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରତି ଆମେ ଅନେକ ବାର ବିଦ୍ରୁପ କରି କହିରୁ, “ପ୍ରତାପ, ତୋ ପ୍ରାଣରେ ଟିକିଏ ବିରସ ନାହିଁ ।” ତାର ବିପଦ କଥା ଶୁଣି ମୋର ଟିକିଏ ଭୟ ହେଲା, କହିଲି, “ଆପଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ । ତାହା ଲାଗି ଯାହା କରିବାକୁ କହିବେ କରନ୍ତୁ ।” ବିଜୟ ବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ କରୁଥିବାବେଳେ । ମୁଁ ଜଳଖିଆ ମଗାଇ ରଖିଲି । ଗୋଦଇଁନ ଦାବୁଙ୍କୁ ଏକା ପାଇ ମୁଁ କହିଲି, “ସତ କହୁନି, ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏତେ କଥା ଜାଣିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଡେଇଁ ମାରୁଛନ୍ତି । ଲାଗିଲା ତ ଭଲ, ନ ଲାଗିଲା ତ ନାହିଁ ।”

“ନା, ତାକୁର ସାତେବ, ଜଟଣ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ କାହିଁକି ଖୋଜୁ ଛନ୍ତି, ଏଇଥିରେ ଆପଣ ଏତେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ଆପଣଙ୍କ ଆଖି ସାମନାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଧର ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ପରି ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ କିଛି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ଖୋଜିଲି । ଯେପରି ଯେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଦେଖି ସେ ବଙ୍ଗାଳି, ଓଡ଼ିଆ, ମାଡ୍ରାସି ବା ପଞ୍ଜାବୀ କହି ହେବ, ସେହିପରି ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ଜାତି, ବ୍ୟବସାୟ ଆଦି ମଧ୍ୟ କହି ହେବ । ନିଜର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଯେପରି ଚେହେରାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ସେହିପରି ଜାତିର, ଦେଶର ଓ ବ୍ୟବସାୟର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ

ମଧ୍ୟ ଚେହେରାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ—ଅବଶ୍ୟ ସେ ସବୁ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ ନ ଥିଲେ ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର । ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କ ଚେହେରାରେ ସରଳତା ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲେ ହେଁ ସେ ଯେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଚତୁରତାର ସହିତ ଶାସନ କରି ପାରନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି ଏ ଲକ୍ଷଣ ଅପଣ କମ୍ ଦେଖି ସବୁ କରଣକଠି ପାଇବେ । ତାଙ୍କ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ତାଙ୍କ ନା'ର ଅଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଇଂରାଜୀରେ ଲେଖା ଅଛି— ବି. କେ. ଏମ୍. । ସୁଟକେଶ ଉପରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ଲେଖା ଅଛି ବି. କେ. ମହାନ୍ତି । ଅତଏବ କରଣ ବୋଲି ଜାଣିବାର ଆଉ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ବିଜୟ ବାବୁ ଯେ ଜମିଦାର, ଏହା ତାଙ୍କର ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ ଓ ଗୁଲି ଚଳଣିରୁ ଅପଣ ରୁହେଁ ପାରିଥିବେ । କୁଲି ସାଙ୍ଗରେ ଓଡ଼ିଆରେ କଥା କହିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ କଥାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ମିଦନାପୁର ଟାଣ ଧର ପାରିଲି । ସୁଟକେଶରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ନାଁ ଲେଖା ହୋଇଛି । ବୁଝିଲି, ଉଦ୍‌ଗୁଳକଙ୍କ ଘର ମିଦନାପୁରେ । ବିଜୟ ବାବୁ ଅପଣଙ୍କୁ ଆଦୌ ଚିହ୍ନିଲେ ନାହିଁ । ଅପଣଙ୍କ ଠିକଣା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଅପଣଙ୍କ ମେସ୍ ଖୋଜି ବାହାର କରିଛନ୍ତି । ଅପଣଙ୍କ ମେସ୍ ଯେଉଁ ଚଳିରେ, ତାକୁ ବାହାର କରିବାକୁ ଅନ୍ତତଃ ଦିନେ ଲାଗିଥିବ । ଅପଣଙ୍କ ମେସ୍‌ରୁ ଖବର ନେଇ ସେ ମୋ ବସା ବାହାର କରିଛନ୍ତି । ମୋ ଗୁଜର ପାଖରୁ ଖବର ନେଇ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ଗୁଳକରୁ ବୁଝାଯାଏ, ସେ ସନ୍ତାନ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ପୁରା ଆସିଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଧରିନେଲି, କଟକରେ ଦୁଇ ଦିନରୁ ଦେଖି ନ ଥିବେ । ଉଦ୍‌ଗୁଳକ ଗୁଲିବା ବେଳେ ବାଁ ଗୋଡ଼ ଟିକିଏ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ପକାଉଛନ୍ତି । ଆସାତଟି ସ୍ବାମୀନ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ ସଦ୍ୟ । ତେଣୁ ଧରି ନେଲି ଆସାତଟି ସେ କୁଟୁମ୍ବରେ ପାଇଛନ୍ତି । ଆସାତ ଗୁରୁତର ଓ ମିଦନାପୁରରେ ହୋଇଥିଲେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ଆସନ୍ତେ ।

ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ଉଦ୍‌ବେଗର ଚିହ୍ନ ସ୍ପଷ୍ଟ । ତେବେ ବିପଦ ନିଜର ନୁହଁ । କାରଣ ତା ହୋଇଥିଲେ ଏତେ ଦୂରରୁ ଜଣି ସମ୍ପର୍କ ଅପରାଧେତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ କି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆସନ୍ତେ ? ଅତଏବ ବିପଦ ଅନ୍ୟ କାହାର—ଯାହାର ବିପଦରେ କି ଆପଣ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ । ସେ ଆପଣଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ହେବା ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ । ଯାହା ପାଇଁ ବିଜୟ ବାବୁ ଏତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛନ୍ତି, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କର ନିକଟ ଅଭିଯୁକ୍ତ । ଏତେ ପ୍ରମାଣ ଥିଲେ ସେ ଆପଣ ଗୋଟିଏ ବି ଧର ପାରିଲେ ନାହିଁ ।”

ବିଜୟ ବାବୁ ଗାଧୋଇ ଆସିଲେ । ଜଳଖିଆ ଖାଇବାକୁ ଦେଲି । ଖାଇସାରି ସେ କହୁଥିଲେ “ମୁଁ ପ୍ରତାପର ନିଜ ମାମୁ । ମୋର ଭଣ୍ଡୋଇ ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ଅଗରୁ ମଲେଣି । ମୋର ଭଉଣୀ ତାର ଅନେକ ଅଗରୁ ମରିଥିଲେ । ଭଉଣୀ ମରିବା ପରେ ଭଣ୍ଡୋଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁମତୀ ଦେବୀ । ସୁମତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଦର୍ଶନ, ନାଁ ଦାନବନ୍ଧୁ । ତାର ବୟସ ଦର୍ଶନ ପ୍ରାୟ ଦାଈଶ ହେବ । ଭଣ୍ଡୋଇ ଅତ୍ୟଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ରଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇ ପୁଅ ସେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ । ମୋର ମଧ୍ୟ କମ୍ ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ସବୁର ଅଧିକାରୀ ପ୍ରତାପ । କାରଣ ମୋର କେନ୍ଦ୍ର ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତାପର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱଭାବ ଦେଖି ମୁଁ ଯୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଭଣ୍ଡୋଇ ମରିବା ପରେ ମୋର ସତ୍ୟ ହିଁ ଥିଲା ଯେ, ସୁମତୀ ଚଳାନ୍ତି କରିବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯାଇ ପ୍ରତାପର ଗାଁରେ କିଛି ଧନ ଥିଲା । ମୋର ଧାରଣା ଭୁଲ । ସୁମତୀ ଭାବି ସରଳ ପ୍ରକୃତର । ସୁମତୀ ମୋତେ ନିଜ ବଡ଼ ଭାଇ ପରି ସ୍ନେହ ଓ ଭକ୍ତି କରେ । ଜଣେ ଚତୁର ଓ କାନା ମେନେଜର ରଖି ସେ ଯେଉଁ ନୁଆଁ ଜମି ଆଦି କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ତାହା ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ନାଁରେ କରାନ୍ତି । ମୁଁ ସବୁକୁ ହୋଇ ଫେର

ଅସିଲ । ପ୍ରାୟ ଚାରି ମାସ ତଳେ ସୁମତୀ ଓ ମେନେଜର ପାଖରୁ
 ଖବର ପାଇଲି ଯେ, ପ୍ରତାପ ଦଦଳି ଯାଇଛି—ମଦ ଓ ବେଶ୍ୟା ନେଇ
 ଝୁବୁବେଲେ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ ପୁଣି ଗାଁକୁ ଚାଲି । ପ୍ରତାପର ଏତେ ଅଧଃ-
 ପତନ ହୋଇଛି ଯେ, ସେ ମୋ ଯଦ୍ୱିତ ମଧ୍ୟ ସେ ବିଷୟରେ କଥା-
 ବାତ୍ତା କରେ । ବିଶେଷ ଦୁଃଖର କଥା, ତା ଶରୀରରେ ବ୍ୟାଧିର
 ଲକ୍ଷଣ ଦେଖା ଦେଇଛି । ସୁମତୀ ଓ ମେନେଜରଠାରୁ ଶୁଣିଲି, ଅପଣ
 ତାର ଦନ୍ତିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ । ଆପଣ ପ୍ରତାପର ମନ ଦଦଳାଇ ପାରନ୍ତି
 ଭବି ମୁଁ ଅପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲି ।”

ପ୍ରତାପ କଥା ଶୁଣି ଦତ୍ତ ଦୁଃଖ ହେଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ
 ଦେଖିଲି, ତାଙ୍କର ପୁରାବସ୍ଥାର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଯାଇଛି ।
 ବୁଝିଲି, ସେ ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କ କଥାରୁ କିଛି ସନ୍ଦେହ କରୁନାହାନ୍ତି । ସେ
 କହିଲେ, “ଆପଣ ଯଦି କୁଣ୍ଡା ବୋଧ ନ କରନ୍ତି, ତେବେ
 ଆପଣଙ୍କୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି ।”

“ଅପଣ ତ ସୁବୋଧର ବନ୍ଧୁ, ଅପଣଙ୍କୁ କହିବାରେ ମୋର
 କିଛି ଅପର ନାହିଁ ।”

“ପ୍ରତାପର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦସ୍ତୁର କେତେ ?”

“୨୭ ପୁର ୨୮ ଚାଲିଛି ।”

“ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ହୋଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ?”

“ଅନେକ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଥିଲା । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ
 ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତାପକୁ ଦେଖିବାକୁ ଅସି ପ୍ରସ୍ତାବ
 ଖାର୍ଜି ଦେଇଛନ୍ତି ।”

“ଅପଣଙ୍କ ଭଣେଇ ବାହୁଁକି ବାହା ଦେଇଯାଇ ନାହାନ୍ତି ?”

“ପ୍ରତାପ ସେ ସମୟରେ ପଡୁଥିଲା । ପ୍ରତାପର ବାହାଘର ବିଷୟରେ ଅନେକ ଥର ତାଙ୍କୁ କହିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସେତେବେଳେ ବିଶେଷ ଜୋର ଦେଲେ ନାହିଁ, ପ୍ରତାପ ପଡୁଥିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଜୋର ଦେଲି ନାହିଁ ।”

“ଦାନବଙ୍କୁ ବାହା ହେଲାଣି ?”

“ହଁ, ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ବାହା ହୋଇଛି । ସୁମତୀର କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ବିଶେଷ ଦୁଃଖ ।”

“ଗାଁରେ ବେଶ୍ୟା ଆସିଲା କୁଆଡୁ ?”

“କଲିକତାରୁ ଆସି ଭିଶୋଇଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଘରେ ରହିଛି । ଶୁଣିଲି, କଲିକତାର ଗୋଲମାଲରେ ସେ ପଳାଇ ଆସିଛି ।”

“ଆପଣ ତାକୁ ଗାଁରୁ ବାହାର କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନାହାନ୍ତି ?”

“ସୁମତୀ ଓ ମେନେଜର ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତାପର ଏଥିରେ ଘୋର ଆପତ୍ତି । ସେ ମୋ ସାମନାରେ ମଧ୍ୟ କହିଲା ଯେ, ତାକୁ ତଡ଼ିଦେଲେ ଆମେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ବରାଜ୍ୟ । ଏହା ଶୁଣି ମୁଁ ଘୃଣାରେ ଥିବା ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ ।”

“ମେନେଜର କେବେଠୁଁ ନିୟୁକ୍ତ ହେଲେ ?”

“ଭିଶୋଇ ମରବାର ମାସକ ପରେ ।”

“ଏ ବେଶ୍ୟାଟି କେବେ ଆସି ରହିଲା ?”

“ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେବେ, ମେନେଜର ରହିବାପ୍ରାୟ ମାସକ ପରେ ବୋଧ ହୁଏ ।”

“ମେନେଜର ଓ ସୁମତୀ ବେଶ୍ୟାଙ୍କୁ ତଡ଼ିବାକୁ କେବେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ?”

“ତାହା ମୁଁ କହି ପାରିବିନି ।”

“ପ୍ରତାପର ଯେଉଁ ରୋଗ ହୋଇଛି, ତାର ଚିକିତ୍ସା ହୋଇଛି କି?”

“ହଁ, ମେନେଜର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଅଣି ଘରେ ରଖାଇ ଚିକିତ୍ସା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚିକିତ୍ସାରେ ପ୍ରତାପର କିଛି ଉନ୍ନତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନା ସେ ହଇଜାରେ ମରଗଲେ । ତା ପରେ ସୁବିଧାରେ ଡାକ୍ତର ମିଳି ନାହାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଁ ଡାକ୍ତର ଚିକିତ୍ସା କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁବେଳେ ନଜର ରଖି ନ ପାରିବାରୁ, ପ୍ରତାପର ଉନ୍ନତ ଦୂରେ ଥାଉ ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ଅଡ଼କୁ ଯାଉଛି ।”

“ଡାକ୍ତରକୁ ହଇଜା ଧରିବା ସମୟରେ ଗାଁରେ କଅଣ ହଇଜା ଲାଗିଥିଲା ?”

“ହଁ, ଗାଁରେ ପ୍ରାୟ ୪୫ ଜଣ ହଇଜାରେ ମରିଥିଲେ । ସୁମତୀ ଓ ମେନେଜର ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଲେଖିଥିଲେ ।”

“ସେମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ ? ଆପଣ ପ୍ରତାପକୁ ସେଠୁଁ ନେଇ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ?”

“ତା ପାରିଲେ ମୁଁ ସୁବୋଧ ପାଖକୁ କାହୁଁକି ଆସନ୍ତି ?”

“ଆଜ୍ଞା, ମେନେଜର ବିଷୟରେ ଆପଣ ଯାହା ଜାଣନ୍ତି କହିବେ କି?”

“ମୁଁ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତେବେ ସେ ଅତିଶୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ତୃତ୍ୱ । ଲୋକଟି ଷ୍ଟେଟର ବିଶେଷ ଉନ୍ନତ କଲେଜ୍ ମନେ ହୁଏ ସେ ଟିକିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରକୃତର । ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ସେ ସମସ୍ତ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଛନ୍ତି, ମୁଁ କେତେକ କାରଣରୁ ତାହା ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଖୁବ୍ ଶ୍ରେୟୀ

ଲେକ । ଲେକଟି ବୋଧହୁଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ । ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସେ କଅଣ ଗବେଷଣା କରନ୍ତି ବୋଲି କହିନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘରେ ନାନା ଜାତିର ସାପ ସେ ଏଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ରଖିଛନ୍ତି ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଅନେକ କ୍ଷଣ ନରବ ଚହ୍ନ କହିଲେ, “ବିଜୟ ବାବୁ, ମୁଁ ଯଦି ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ?” ବିଜୟ ବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ସମ୍ମତ ଦେଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟ କଥା ଆପଣ କାହାରିକୁ ଜଣାଇ ପାରବେ ନାହିଁ ।”

“ଖର୍ଚ୍ଚ ସକାଶେ ଆପଣ ଭାବିବେ ନାହିଁ ।”

ଅମେ ତନୁହେଁ ସେଇ ସ୍ଥଳରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଗଲେ । ବାଲେଶ୍ୱର ଷ୍ଟେସନରୁ ମଟରରେ ରେମୁଣା ଅତିକ୍ରମ କରି ଅନେକ ଦୂର ଯାଇ ସେଠୁ ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ପ୍ରାୟ ଦଶ ଘଣ୍ଟା ଗରେ ଅମେ ପ୍ରତାପର ଟାଁରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ଦଶଟା । ପ୍ରକାଶ ବଡ଼ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଘର । ନୂଆ ଧରଣର ଅନେକ ଘର ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଛି ଓ ହେଉଛି । ଅନେକ ଦାସ ଦାସୀ ଓ ଜାକଜମକ ପୁଣି ଘର । ଖବର ପାଇ ସୁମତୀ ଦେବୀ ଆସିଲେ । ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ, ବୟସ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀଙ୍କ ଆଖିରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ନିର୍ମମତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ସୁମତୀ ଦେବୀଙ୍କ ଆଖିରେ ସେହିପରି ନିର୍ମମତା ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ମେନେଜର ଆସିଲେ । ଦୀର୍ଘ ଶୁଷ୍କଦେହ, ଖଣ୍ଡାଧାର ଭଳିଆ ନାକ, ଅତ୍ୟଧିକ ଚଉଡ଼ା କପୋଳ ତଳେ ଜାୟଣ ଦୁଇଟି ଆଖି । ‘ସେ ଆମକୁ ଦେଖି ଛିରି ଦୃଷ୍ଟିରେ କିଛି କ୍ଷଣ ଅନାଇଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ବୋକାଭଳି ଗୁହାଣୀରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ

ତାଙ୍କ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ସାନ ସାନ ହୋଇଗଲା । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ସେପରି ଅଧିକ ବୋକାଇଲି ଦିଶିଲେ । ବିଜୟ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପରିଚୟ ଦେଇ କହିଲେ, “ସୁବୋଧକୁ ଆଣି ପାରିବ, ଦେଖ, ଯଦି ସେ କିଛି କର ପାରନ୍ତି । ଏ ମହାଶୟଙ୍କ ନାମ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ମିଶ୍ର — ସୁବୋଧର ବନ୍ଧୁ ।”

ସୁମଙ୍ଗ ଦେବୀ ଓ ମେନେଜର ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲେ । ମେନେଜର ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, “ଆହା, କି ପିଲାଟି କଅଣ ହେଲା ! କେଉଁଥି ପାଇଁ ଯେ ଏ ଦୁନିଆରେ କଅଣ ହୁଏ, ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, ‘ପ୍ରତାପ କାହିଁ ?’ ସୁମଙ୍ଗ ଦେବୀ ଅତି ଦୟାରେ କହିଲେ, ‘ସେ କଅଣ ଆଜକାଲି ଘରେ ରହୁଛି !’ ମୁଁ ବୁଝିପାରି ନୀରବ ରହିଲି ।

ଆମେମାନେ ଖାଇବାକୁ ଗଲୁ । ମେନେଜର ନିଜେ ସବୁ ଦେଖାଶୁଣା କରୁ ଥାଆନ୍ତି । ଭାଗ୍ୟ ଭଦ୍ରଲେକ । ବାହାରର ଗୋଟିଏ ଘରେ ଆମର ଶୋଇବା ସ୍ଥାନ ହୋଇଥାଏ । ମେନେଜର ନିଜେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଆମର ଶୋଇବାର ବ୍ୟୋବସ୍ତ୍ର କରୁ ଥାଆନ୍ତି । ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କ ଶୋଇବା ଜାଗା ଖଣ୍ଡି ଭିତରେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘରକୁ ଆସି ଆରାଧନା କରିବାକୁ ବସିଲେ ଦେଖି ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଯେଉଁ ମାନେ ନିୟମ ମୁତାବକ୍ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଇଁ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ରଖି ଥାଆନ୍ତି, ସେପରି ଲେକଙ୍କ ଉପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଭାଗ୍ୟ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଭଗବାନଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ପଚାରିଲେ ସେ କୁହନ୍ତି—ସେ କଥା ଜାଣିବାର ସେପରି କିଛି ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ସେ ବିଷୟରେ ଭାବିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏକ ଘଣ୍ଟା ମନ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ ସଜି ନୁହଁ । ଯେଉଁ ମାନେ କୋଟି ଗୀତା

ଆଦି ପିତାଙ୍କ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ପରି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, ସେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିନ୍ତି—
 ଏମାନେ କାହିଁକି ସମୟ ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ? ସେ ସମୟରେ ବରଷା ତାପ କିମ୍ବା ସତରଞ୍ଜ ଖେଳିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଖେଳିବ । ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଦି କେହି ମାସେ କରେ, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ବୋକା ପାଲଟି ଯିବ । ତାଙ୍କ ମତର ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାର କାଣି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମେନେଜର ବାବୁ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ହସି ଅନାଇଲେ । ମୁଁ କହିଲି, ‘ସେ ଟିକିଏ ଭକ୍ତମାନ ଲୋକ’ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି—ଏହା ଭିତରେ କଅଣ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି । ମେନେଜର ବାବୁ ଅନେକ କ୍ଷଣ ରହିଲେ, ନାନା ବିଷୟରେ ନାନା କଥା ସେ କହିଲେ । ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏତେ କଥା ଜାଣନ୍ତି କି ନାହିଁ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ । କଥାରେ କଥା ପରୁରିଲି, ‘ସେ ଦେଖିଆଁଟି କେବେଠୁ ଆସି ରହିଛି ?’

“ମୋ ଆସିବାର ମାସକ ପରେ—ଅଜିକ ପ୍ରାୟ ୧୦ ମାସ—ହେବ ଆସିବ ।” ମେନେଜର ଗଲା ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋ ପିଠିରେ ହାତ ମାରି କହିଲେ, “ସୁନ୍ଦର ! ତାଙ୍କର, ତୁମ ବିଷୟରେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ନିଶ୍ଚୟ ସଫଳ ହେବ । ମୁଁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।”

ପରୁରିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ହଠାତ୍ ହରିଭକ୍ତର ଉଦୟ ହେଲା କାହିଁକି ?”

“ଡାକ୍ତର, ମୁଁ ଯାହା କରୁଥିବି, ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମକୁ ପେଟେଦେଲେ ଯାହା କରବାକୁ କହିବି, ତାହା କରବ । ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ଭବ କେବେହେଁ ଏକାକୀ ଦେଖା କରବ

ନାହିଁ । ତାହାକୁ ଯାହା ବୁଝାଇ କହିବ, ତାହା ସୁମତୀ ଦେବୀ
ବା ମେନେଜର ସାମନାରେ କହିବ । କାଲି ଦିନରେ ଖାଇବା ପରେ
ମେନେଜରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବ, ସେଇ ବେଶ୍ୟାଘର ଆଡ଼େ ଟିକିଏ
ବୁଲି ଆସିବାକୁ । ମୁଁ ମନା କଲେ ବି ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା
ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବ ।” ଏକଥା ଗୁଡ଼ିକ ସେ ଶୁଦ୍ଧ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ
କହି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ପରଦିନ ଶୁଦ୍ଧ ସକାଳୁ ଉଠି ଦେଖିଲି, ଗୋଦଇଁନ ବାବୁ
ପୂଜାରେ ବସିଛନ୍ତି । ପାଟି କରି ନାନା ସ୍ତୋତ୍ର ସେ ଅନର୍ଚ୍ଚଳ
ବୋଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏତେ ସ୍ତୋତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଜଣା ମୁଁ ଜାଣି ପାର ନ
ଥିଲି । ତାଙ୍କ ସାମନାରେ ନାନା ଦେବତାଙ୍କର ଚିତ୍ର ରହିଛି ।
ମୁଣ୍ଡରେ ଚିତା କାଟି ସେ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଲେ । ମେନେଜର ଆସିଲେ
ଓ ଗୋଦଇଁନ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଟିକିଏ ହସିଲେ । ମୁଁ ମେନେଜର
ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—“ପ୍ରତାପ ଆସିଲଣି?”

“ହଁ, ତାଙ୍କ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ।”

“ଗୁଲରୁ, ଟିକିଏ ଦେଖାକରି ଆସେ ।”

“କିଛି ଲଭ ନାହିଁ । ତେଣୁ କଅଣ ମୁଁ କମ କରିଛି ? ହତାଶ
ଭାବରେ ସେ କହିଲେ ।

ପ୍ରତାପ ଘରେ ଖଟରେ ଶୋଇଥିଲା । ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସେ
ବୁଝି କହିଲା, “ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ତୁ ମୋତେ ବୁଝାଇବାକୁ ଆସିବୁ ।”

“ପ୍ରତାପ, ଏସବୁ କଅଣ କରୁଛୁ ? ତୋର ହେଲା କଅଣ ?”
ମୁଁ ଦୁଃଖର ସହିତ କହିଲି ।

“କଅଣ ଭାବିବ ତୁମେମାନେ ?”

“ତୁ ଶେଷରେ ମଦ ଓ ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ ହେଲୁ ।”

“ହଁ, ମଦ ମୁଁ ଖାଉଛି ଓ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟାଧି ଧରିଛି । କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ କହିଲେ ମୁଁ ସତେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ପାଇବି । ତୁ ଅଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ଦେଖିଲୁ । ଦେଖିଲେ ତୋର ଧାରଣା ବଦଳି ଯିବ । ଏତେ ଧାର୍ମିକା ଓ ଭକ୍ତମତୀ ଆମ ଘରମାନଙ୍କରେ ମିଳିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଅବସ୍ଥା ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପଡ଼ି ସେ ଦିନେ ବେଶ୍ୟା ହୋଇଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ କେବେହେଁ ଅପବିତ୍ର ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।”

‘ଅଞ୍ଜଳି ଦେବା’ ଶୁଣି ଦୃଶାରେ ମୋର ମନ ଭରିଗଲା । ମୁଁ କିଛି କହି ନ ପାରି ନୀରବରେ ଚାଲି ଆସିଲି । ଖାଇବା ପରେ ମେନେଜରଙ୍କୁ କହିଲି, “ଗୁଲୁଗୁ ଟିକିଏ ‘ଦେବା’ଙ୍କ ଘର ଦେଖି ଆସିବା ।”

“କାହିଁକି ସେ ନରକକୁ ଯିବେ ?”

“ଦେଖି, ଯଦି ସେ ଆଜୁ କିଛି ଚେଷ୍ଟା କରିପାରେ ।”

ମୋ କଥାରେ କି ଭୁଲ ହୋଇଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଅତି କେତେବେଳେ ମୋ ଆଡ଼େ ଅନାଇଛନ୍ତି । ମେନେଜର ବାବୁ ଘୋର ଆପଣେ କରି କହିଲେ—ସେ କୌଣସି ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ସେଠିକି ଯିବାକୁ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମେନେଜର ବାବୁଙ୍କ ଘୋର ଆପଣେ ମୋର ଭୁଲ କେଉଁଠି ହେଲା କେତେକଟା ବୁଝି ପାରି ବୁଝାଇ କହିଲି—“ନା, ମୁଁ କେବଳ ଏମିତି ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ଚାହେଁ ।” ମୋର ଭୁଲ ସୁଧାରବା ପାଇଁ ମୁଁ ମେନେଜରଙ୍କୁ ଲାଗିପଡ଼ି ସଜ୍ଜି କରାଇଲି । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ

ରାଜି କରାଇବାକୁ ବେଶି କଷ୍ଟ ଲାଗିଲା । ସେ କୌଣସି ମତେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଭାବି ବରକୁ ଲାଗିଲା । ଅନେକ କ୍ଷଣ ପରେ ମେନେଜର ବାବୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ସେ ରାଜି ହେଲେ । ୨

ଘରଠାରୁ ଅନେକ ଦୂର ବାଲ ଭିତର ଦେଇ ଟିକା ପରେ ଟିକିଏ ଜଙ୍ଗଲ । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସାନ କୋଠାଘର— ‘ଦେବା’ଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠାନ । ଆମେ ଘରର ଗୁରୁଆଡ଼ ବୁଲି ଫେରି ଆସିଲୁ ।

ପରଦିନ ସକାଳ ଆଠଟା ବେଳେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୂଜା ସାରି ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅନେକ ଟଙ୍କା ନେଇ ବାହାରି ଗଲେ । ମେନେଜର ପଚାରିବାରୁ କହିଲେ, “ଟିକିଏ ଗାଁ ବୁଲି ଦେଖିଆସେ ।” ଏଠି ରହିବାର ତିନି ଦିନ ହୋଇ ଗଲାଣି । ପ୍ରତାପର ମନର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ହତାଶ ଓ ଘୃଣାରେ ଏଠୁ ଚଞ୍ଚଳ ଯିବାକୁ ମନ ଦେଉଥାଏ । ଏ ତିନି ଦିନ ଭିତରେ ପ୍ରତାପର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ—ବରଷା ଦେଖିଲି, ସେ ଅଧିକ ‘ସମୟ’ ବାହାରେ ଥାଏ । ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି, ସେ ସବୁ ଅଣା ଛାଡ଼ି ଦେଲେଣି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୁରୁଷ ପରି ନିର୍ବିକାର । ସେ ଆଜିକାଲି ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୂଜା ସାରି ଏକା ଏକା ଅନେକ କ୍ଷଣ ଗାଁ ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି ।

ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୂଜା ସାରି ପୁରୁଷ ପରି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ବୁଲିବାକୁ ଗଲେ । ଫେରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଡେଇଁ ହେଲା । ଗର୍ଭି ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ବେଳେ ସେ ବଡ଼ ପରି ମୋ ଘରକୁ ଆସି, କିଛି କ୍ଷଣ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ପୁଣି ବଡ଼ପରି ବାହାରିଗଲେ । ଦେଖିଲି, ମୁହଁ କାଳିଆ ପଡ଼ିଯାଇଛି—ଆଖିରେ ଗୋଟାଏ ଖବୁ ହୁଏତ ଖଳି ଉଠୁଛି । ମେନେଜର ମଧ୍ୟ ପରେ ପରେ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁ

ଭ୍ରଷଣ କଠିଣ—ଆଜି ଦିୱଳି ଡାକିବି । ସେ କେବଳ କହିଲେ,
 “ଆପଣଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ବୋଲା ଭାବ ମୁଁ ଭୁଲ କରୁଛି ।” ସେ ଧୀରେ
 ଧୀରେ ନଇଁ ନଇଁ ଚାଲିଗଲେ । ଏହା ଭିତରେ ଏହି କଥା
 ଘଟିଲା, ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଫେରିଲେ ପ୍ରାୟ
 ଘଣ୍ଟାକ ପରେ । ସେ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ବସିଲେ ।
 ମେନେଜର ପୁଣି ଆସି କହିଲେ, “ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ, କିଏ ଶୁଣି-
 ଯିବେ ?” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଆସନରୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ତ
 ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠି ପାରିବି ନାହିଁ ।” ମେନେଜର ଗୋଟାଏ ଡାକ କଟିକ୍ଷ
 କରି ଚାଲିଗଲେ । ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ମୋର ଛୁଟି ଅରି ଉଠିଲା ।
 କିଛି ସମୟ ପରେ ପ୍ରତାପ ମୋତେ ଡାକି ପଠାଇଲା । ମୁଁ ଯିବାକୁ
 ସେ କହିଲା, “ସୁବୋଧ, ମୁଁ କାଲି କଟକ ଯିବି, ତୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ।
 ମୁଁ ଘର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ କହୁଛି ।” ହଠାତ୍ ପ୍ରତାପର ଏ
 ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ମୋର ସବୁ ଭୟ ଓ ହତାଶା ଚାଲିଗଲା । ବିଜୟ
 ବାବୁ ଏ ସମ୍ପାଦ ପାଇ ଆସି ମୋତେ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଡାଇ
 ପକାଇଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସୁମତୀ ଦେବୀ ମଧ୍ୟ ଆସି କହିଲେ,
 “ସୁବୋଧ, ତୁ ଉପକାର ଆମେ ଭୁଲି ପାରିବୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାଲି
 ଯିବା ନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର କିଛି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ
 କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା, ସବୁ ବଳଦଳ୍ଲ ପାହୁଆ ହୋଇଛି ।
 ତୁମେ ପ୍ରତାପକୁ ବୁଝାଇ କହି, ସେ ଦୁଇ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରୁ—
 କେବଳ ଦୁଇଦିନ; ଏହା ଭିତରେ ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଦେବି ।”
 କଟକ ଯିବାକୁ ଯେତେବେଳେ ରାଜି ହୋଇଛି, ସେତେବେଳେ ଆଉ
 ଦୁଇ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ବା କଅଣ କିଛି ହେବ ଭାବି ମୁଁ ଯାଇଁ
 ପ୍ରତାପକୁ ବୁଝାଇ କହିଲି । ପ୍ରତାପ କହିଲା, “ଆ ଛା, ମୋର ମଧ୍ୟ
 ରହିବା ଦରକାର ଅଛି । ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି ।” କାହା ପ୍ରତି କି

ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେ ନେବ, ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରତାପର
ଗୋଟାଏ ମାନସିକ ଶୋର ଭାବ ମୁଁ କିଛି ପଚାରିଲି ନାହିଁ । ଭାବିଲି,
କଟକ ଗଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ତା ପରଦିନ ରାତି ପ୍ରାୟ ଦଶଟା ବେଳକୁ ପ୍ରତାପ ଅଞ୍ଜଳି
ଘରକୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋତେ ରୁପ୍ କର
ଜାକିଲେ, ଆମେ ଦୁହେଁ ତାର ଦଶହାତ ପଛରେ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ
ଗଲୁ । ଭ୍ରମଣ ଅନ୍ଧକାର ହୋଇଥାଏ । ଟପି ଟପି ବର୍ଷା ଓ ପ୍ରବଳ
ଅଶ୍ରୁ ପବନ । ମନରେ ଅଧିକ ଭୟ ସଞ୍ଚାର କଲା । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର
ଦେଇ ଗଲବେଳେ ପ୍ରତାପ ହଠାତ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା । ଆଖି
ପିଚୁଳାକେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟକ ଡାକି ଦୌଡ଼ିଗଲେ । ଟକ
ଆଲ୍ଲାଅରେ ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ବିପାକ୍ର ସାପ ପ୍ରତାପର ଗୋଡ଼ ପାଖରୁ
ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଚାଲିଗଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡେ
ଫିତା ବାହାର କରି କ୍ଷତ ଡେଇଁକୁ ଭିଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ଓ କ୍ଷତ
ସ୍ଥାନରେ ଡ୍ରାପ୍ ଲଗାଇ ପ୍ରତାପକୁ ଖାଇଦାକୁ ମଧ୍ୟ ଡ୍ରାପ୍ ଦେଲେ ।
ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ପରେ ପ୍ରତାପର ଚେତନା ଫେରିଲା, ଆମେ ପ୍ରତାପକୁ
ଟେକି ଘରକୁ ଆଣିଲୁ । ଜଙ୍ଗଲରୁ ବାହାର ଆସିବା ପରେ ଆମେ
ଅଞ୍ଜଳିର ଆଖି ଛୋର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲୁ । ଭ୍ରମଣ ଭୟ ହେଲା ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଚନ୍ଦ୍ରାଟା କିଛି କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି । ସେ ଚିତ୍କାର
ଶୁଣି ଭୟରେ ମୋର ଝାଲ ବାହାରିଗଲା । ମୁଁ ଅତି ସନ୍ତର୍କଷରେ
ଗୁରୁଅଡ଼େ ଆଲ୍ଲାଅ ପକାଇ ଆସୁଥାଏ । ଭୟରେ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା
ନାହିଁ ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଶୁଣିଲି ଯେ, ଅଞ୍ଜଳି ସାପ କାମୁଡ଼ାରେ
ଲାଲି ବାଡ଼ରେ ମରି ପାଇଛି । ହତ୍ୟା ହେଉ ବା ମୃତ୍ୟୁ ହେଉ

ଗୋଟାଏ ବସନ୍ତ ଗଳ ଭାବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି । କିନ୍ତୁ ଏଠାରୁ କିପରି
ବାହାରିଯିବୁଁ । ଏ ଭାବନା ମୋତେ ଅସ୍ଥିର କଲ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି
ଜବରଦସ୍ତି ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଜନ୍ମିଲି ଯେ, ଏଠୁ
ବାହାରିବା କଷ୍ଟକର ଏବଂ ବାହାରିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ କାହାରି
ପ୍ରାଣ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତାପ ଆସି କହିଲା, “ସୁଦ୍ଧାପୁ,
ତୋଠାରେ ମୁଁ ଶେଫନ କୁଡ଼େଇ ରହିବି । ତୁ ନଥିଲେ ମୁଁ ବଞ୍ଚି ନ
ଥାନ୍ତି । କାଲି ପାଇଥିଲି ମୁଁ ସେ ବିଶ୍ୱାସଯାତନାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରିବାକୁ ।
ଭଗବାନ୍ ମୋତେ ସେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ କର୍ମରୁ ବଞ୍ଚାଇଛନ୍ତି । ” ମୁଁ ଏ
ଚକ୍ରାନ୍ତର ଅଭାସ ମାତ୍ର ପ୍ରତାପକୁ ଦେଲି । ଦେଖିଲି, ପ୍ରତାପ ମଧ୍ୟ
ଟିକିଏ ସନ୍ଦେହ କରିବ । କିନ୍ତୁ କିଏ କିପରି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଛି ନ
ଜାଣିବାରୁ ଅମର ଭୟ ବିଶେଷ । ଗୋଦର୍ଦ୍ଦନ ବାବୁ ଫେରିଆସି
କହିଲେ, “ଡକ୍ଟର, ଶୁଣିବ, ଏ ଘରୁ ଆଜି ସକାଳେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ
ସଞ୍ଜ୍ଞାରେ ମରିବ । ତୁମକୁ, ମୋତେ, ପ୍ରତାପକୁ ଓ ବିଜୟ ବାବୁକୁ
ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଏଠାରୁ ବାହାରିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ ଉପବାସ
କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଅନେକ ପଇତ ଅଣିବି । ଏହାହିଁ ହେବ
ଅମର ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟ । ଅତି ପ୍ରତାପ ବାବୁ ମୋର ପରିଚର୍ୟାରେ
ରହିବ । ” ପ୍ରତାପ ରାତ୍ରେ କହିଲା, “ଶଠ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ” । ପ୍ରତାପର
ଅପଥ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ଓ ଖୋସ ଦେଖି ମୋର ଦୁଃଖ ହେଲା । ଗୋଦର୍ଦ୍ଦନ
ବାବୁ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନ କହିଲେ, “ମୋର ପରିଚର୍ୟା ଉପରେ ଦୈନିକ
ତୁମର ଜୀବନ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଅତଏବ ତୁମକୁ ଏହା ସତ୍ୟ
କରିବାକୁ ହେବ । ” ସେ ଦିନଯାକ ଆମେ ଗୁରୁ ଜଣି ପ୍ରତାପର ଘରେ
ରହିଲୁ । ସଞ୍ଜ୍ଞା ଲାଗିବା ବାହାରିବାରେ ଆମେ ସେ ଦିନ କିଛି ଖାଇଲୁ
ନାହିଁ । ମେନେଜର ବାବୁ ଆସି ଅନେକ ଅନୁରୋଧ କଲେ, କିନ୍ତୁ
କୌଣସିମତେ ସେ ଅମର ରାଜ କରଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ଦେଖି

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ‘ଅଛା’ କହି ଚାଲିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସାମାନ୍ୟ “ଅଛା”ଟି ସେ ଏପରି ଭାବରେ କହିଲେ ଯେ, ସ୍ବଠାତ୍ ମୁଁ ଭୟରେ ଚମକ ପଡ଼ିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ମେନେଜର ଆସିଲେ ପ୍ରତାପର ଖବର ନେବାକୁ । ସେ ଯେତେବେଳେ ରହିଲେ, ଦେଖିଲି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସବୁବେଳେ ବିଶେଷ ସତର୍କ ରହିଲେ । ପ୍ରତାପ ଟିକିଏ ପାଣି ମାଟିଦାରୁ ମେନେଜର ଶୀଘ୍ର ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଗଲମ ନେଇ ପଇତ ପାଣି ତାଳି ନେଇଗଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗିଲସଟି ତାଙ୍କ ହାତରୁ କାଢ଼ିନେଇ ହସି କହିଲେ, “ମେନେଜର ବାବୁ, ଅପଣ ସେଥିରେ ଅଙ୍କୁଳି ଡବାଇଛନ୍ତି । ସେ ପାଣି ମୁଁ ପିଇଦେଇ ଅନ୍ୟ ପାଣି ଦେଉଛି ।” ମେନେଜରଙ୍କ ଆଖି ମୁହଁ ଉଠି ପାଇଁ ନିଆଁପରି ଜଳି ଉଠିଲା । ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ସେ ହାତ ମୁଠା କରି ଦାନ୍ତ ଚିପି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସେ ଗିଲସ ଓ ପାଣି ଉଭୟ ପିଇଦେଲେ । ସେ ଶୁଦ୍ଧରେ ଶୁଷ୍କ ଗରମ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସବୁ ଝରକା ଓ କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଜଗି ଦେଖିଲେ । ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ବାଲଟା ବେଳକୁ ବିଜୟ ବାବୁ ଓ ପ୍ରତାପ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୋତେ ମଧ୍ୟ ନିଦ ମାଡ଼ୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋତେ ଜଗି ଦସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆଖି ଖୋଲି ଜଗି ଦେଲି । ସେ ଶୁଦ୍ଧିଯାକ ଆମେ ଦୁହେଁ ଜଗି ଦେଲୁ । ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ବେଳେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସ୍ବଠାତ୍ ଚୌକରୁ ଉଠି, କାନ୍ଥ ପାଖକୁ ଯାଇ, କାନ୍ଥରେ କାନ୍ଥ ଲଗାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ତାପରେ କାହାର ଅନୁସରଣ କଲା ପରି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଘରର କ୍ଷୁଦ୍ର ନଳାମୁହଁ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡ ଆଲେକର ଚରଣା ସେ ନଳାମୁହଁ ବାଟେ ଦେଖାଗଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସିପ୍ ଗଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ଅଙ୍କି

ସେଠି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ସରୁ ଅତି ବିଷାକ୍ତ ସାପ ଧୀରେ ଧୀରେ ନଳାମୁହଁ ବାଟେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । ସେ ବାହାରୁ ନ ବାହାରୁଣୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାକୁ ମାରି ପକାଇଲେ । କିନ୍ତୁ କି ଭୟଙ୍କର ସେ କଥା, ଭାବିଲେ ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତର ମାଡ଼େ ।

ସତ ନ ପାହୁଣୁ ଆମେ କଟକ ଯିବାକୁ ବାହାର ପଡ଼ିଲୁ । ଏଡ଼େ ସକାଳୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି ଯେ, ମେନେଜର ଫାଟକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଟିକିଏ ହସିଲେ । ମେନେଜର ଜୀବନରେ ଜୁଲନ୍ତ ହିଂସାର ପ୍ରତିମୁଖି ଭଳି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ଏସବୁ ଘଟଣା କଥା ଭାବି ଆମେ ଏତେ ଭୀତ ହୋଇଥାଉଁ ଯେ, ସମ୍ଭାରେ କେହି କାହାରିକୁ କଥା କହି ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷର ନିର୍ବିକାର । ଏ ଲୋକକୁ କଅଣ କୌଣସି କଥା ବିଚଳିତ କରିପାରେ ନାହିଁ ?

କଟକରେ ଆମେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ବସାରେ ରହିଲୁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଆମ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା । ବିଜୟ ବାବୁ କହିଲେ, “ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ, ମୁଁ ଆଉ ବିଶେଷ କଣ କହିବି । ଆପଣ ନ ଥିଲେ ପ୍ରତାପକୁ ମୁଁ କିମ୍ବା ଆଉ କେହି ସେ ଜାଲ ଭିତରୁ କାଢ଼ି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କ ଅସୀମ ବୃଦ୍ଧି । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏତେ ସନ୍ଦେହ କଲେ କିପରି ?”

“ସନ୍ଦେହର କାରଣ ପ୍ରଥମେ ପାଇଲି ପ୍ରତାପଙ୍କ ମନରୁ । ସେ ଗୁଣାବସ୍ତାରେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟଧିକ ନିଷ୍ଠାପର ଓ ଧର୍ମ ପରାୟଣ । ଏପରି ଲୋକେ କେବେହେଁ ସମ୍ପତ୍ତି ରଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଦୁଃସ୍ତ

ପାପର ଶେଷ ସୀମାକୁ ଯିବେ ଅଥବା ନିଷ୍ଠାର ଶେଷ ସୀମାକୁ ଯିବେ ।
 କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ନିଜେ କେବେହେଁ ସ୍ଥଳନର ସୁବିଧା ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି
 ନାହିଁ । କେହି ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନେ
 ନିଷ୍ଠାପର ଥାଆନ୍ତି । ଏ ସୁବିଧା ପ୍ରତାପକୁ କିଏ ଦେଲା ? ଗାଁକୁ
 ବେଶ୍ୟା ଆସିଲା କୁଆଡୁ ? ସୁମତ ଦେବା ଓ ମେନେଜର ଏତେ
 ଡେରିରେ ପ୍ରତାପର ସ୍ଥଳନର ସମ୍ବାଦ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଲେ କାହିଁକି ?
 ମେନେଜର ସହିତ ସୁମତ ଦେବାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ କିପରି ?
 ଏପରି ଚତୁର ମେନେଜର ସୁମତ ଦେବା ପାଇଲେ କେଉଁଠୁ ?
 ପ୍ରତାପର ବିବାହ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଯେଉଁ
 ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଚିକିତ୍ସାରେ ପ୍ରତାପର ଉନ୍ନତ ହେଉଥିଲା, ସେ
 ହଠାତ୍ ହଇଜାରେ ମଲେ କାହିଁକି ? ଏହିସବୁ ସନ୍ଦେହ ହେବାରୁ
 ମୁଁ ନିଜେ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ମନ ସ୍ଥିର କଲି ।
 ଦେଖିଲି, ମେନେଜର କେବଳ ଚତୁର ନୁହନ୍ତି, ଖାଣ୍ଟି ଦୈଞ୍ଜନିକ ମଧ୍ୟ ।
 ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନେକ ଦୈଞ୍ଜନିକ ଅଛନ୍ତି—ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲୋକ-
 ମାନଙ୍କର ବିଶେଷ କ୍ଷତି ହେଉଛି, କାରଣ ସେମାନେ ଦାର୍ଶନିକ
 ନୁହନ୍ତି । ଆଇନ୍‌ସ୍ଟାଇନ୍ ହେଉଛନ୍ତି ଦୈଞ୍ଜନିକ ଓ ଦାର୍ଶନିକ । କିନ୍ତୁ
 ପରମାଣୁ ବୋମା, ପ୍ଲୁଗ ବା ହଇଜା ବୋମା ଯେଉଁମାନେ ତିଆରି
 କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଶପ୍ରେମୀ ବା ଦୈଞ୍ଜନିକ ଯାହା କୁହନ୍ତୁ,
 ସେମାନଙ୍କର ମନଟି ହେଉଛି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର ମନ । ସେମାନଙ୍କର
 ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ କରିଦିଏ ।
 କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ । ଆପଣ ଶୁଣି
 ବିସ୍ମୟ ହେବେ ଯେ, ମେନେଜର ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ଵ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା-
 ମୂଳକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୂଲ୍ୟବାନ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଛନ୍ତି । ମେନେଜର
 ଜଣେ ଏହିପରି ଲୋକ । ଆମ ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଆଇନରେ ଶରୀର-ହତ୍ୟା

ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ, କିନ୍ତୁ ମନର ହତ୍ୟା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ନାହିଁ । ମେନେଜର ତେଣୁ ଏହି ସୁବିଧା ନେଇ ପ୍ରତାପର ମନକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ପ୍ରତାପର ଶରୀରକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ସେ ମନଟି ବାନ୍ଧି ରଖିଲେ । ପ୍ରତାପର ଏ ବ୍ୟାଧି ମଦ ଖାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ବେଶ୍ୟା ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଏହା ମେନେଜର ଦତ୍ତ ପିପିଲିସ ବିଷ । ସମସ୍ତେ ସନ୍ଦେହ କରିବେ ଯେ, ପ୍ରତାପ ତାର ଦୁର୍ନୀତି ସକାଶେ ଏ ବ୍ୟାଧି ଅଣିଛି । ପ୍ରଥମେ ଏ ମନଟିକୁ ମୃତୁଲାଭବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ସେ ବେଶ୍ୟା ମେନେଜର ଶିକ୍ଷାରେ ନିଜକୁ ଅସାଧାରଣ ନାରୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କଲେହେଁ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସେ ଅତି ସାଧାରଣ ବେଶ୍ୟା । ଅର୍ଥର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ମୁଁ ତାକୁ ନିଜର କରି ଦିନେ ଗୁଡିରେ ତା ଘରେ ଥିବାବେଳେ ପ୍ରତାପ ଆସୁଥିବାର ଜାଣିପାରି ମୁଁ ପାଟିକରି କହିଲି, “ନା, ନା, ପ୍ରତାପକୁ ବିଷ ଦେବା ଦରକାର ନାହିଁ”, ଅମେ କାଲି ପଳାଇବା ।” ପ୍ରତାପର ଏହା ଶୁଣି ନିଶ୍ଚୟ ବେଶ୍ୟା ପ୍ରତି ଦୃଶା ହେବ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ଏହା ପରେ ବୁଝିଲି ଯେ, ମେନେଜର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତାପକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏହାପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି । ସାପ ବା ହଇଜାରୁ ଯେ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ପ୍ରତାପ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପରେ ଏ ଚକ୍ରାନ୍ତର ଏକମାତ୍ର ସାକ୍ଷୀ ସେହି ବେଶ୍ୟାକୁ ଯେ ମେନେଜର ହତ୍ୟା କରିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ମେନେଜର ପ୍ରଥମେ ତାର ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଆମକୁ ଅଭିଭୂତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲା । ମନୁଷ୍ୟର ମନ ସହିତ ତାହାର ନିଗୂଢ଼ ପରିଚୟ ଅଛି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋର ଅସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ିଲି; ଦେଖାଇଲି ଯେ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅତି ବୋକା ଲୋକ । ମେନେଜରର ଅସ୍ତ୍ର ବିଫଳ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ମୋ ଅସ୍ତ୍ର ସଫଳ ହେଲା । ସେ ଦିନ ଗୁଡିରେ ଭାବିଥିଲି ଅନ୍ତମଣି ମୋ ଉପରେ ହେବ, କିନ୍ତୁ ହେଲା ପ୍ରତାପ ଉପରେ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବାରୁ ପ୍ରତାପ ରକ୍ଷା

ପାଇଲେ । ତା ପରେ ଯାହା ହେଲା ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କି ସୁନ୍ଦର ଉପାୟ ମେନେଜର ବାହାର କରିଛି । ତାର ଆଚରଣରୁ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କେହି କିଛି ପାଇବେ ନାହିଁ, ଅଥଚ ସେ ତିଲେ ତିଲେ ହତ୍ୟା କରୁଛି । ତାଙ୍କୁ ହଇଜା ବାଜାଣରେ ମେନେଜର ହୁଁ ମାରିବ ।”

ଆମେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଶୁଣିଲୁ । ଏ ଚଟାନ୍ତରୁ ପ୍ରତାପକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ପାରୁନାନ୍ତା ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ପୁଲିସକୁ ଜଣାଇ ତ ଲାଭ ନାହିଁ, କାରଣ ଯାହାକୁ ତିଲେ ତିଲେ ହତ୍ୟା କରୁ ହେଉଛି, ସେ ତ ଅଗ୍ରହରେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଲିସ କଅଣ କରପାରେ ? ତା ଛଡ଼ା ପ୍ରମାଣ କଅଣ ଯେ ମେନେଜର ଏ ଚଟାନ୍ତ କରୁଛି ।

ବିଜୟ ବାବୁ ଅନେକ ଦିନ କଟକରେ ରହି ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ପ୍ରତାପକୁ ଭଲ କଲେ । ଯିବାବେଳେ ସେ ନିତାନ୍ତ ବାଧ୍ୟ କରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଗଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ମୁଁ ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କଠୁଁ ଖବର ପାଇଲି ଯେ, ପ୍ରତାପ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୋଇ ବାହାର ଯାଇଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଶୁଣି କହିଲେ, “ଏହା ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି । ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର କେବେହେଁ ଉପକାର ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ପରାଜୟ କାହାର—ମୋର, ନା ମେନେଜରର ନା ବିଜୟ ବାବୁଙ୍କର, ନା ପ୍ରତାପର, ନା ପ୍ରକୃତିର ? ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଏହା ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିଶୋଧ । ପ୍ରକୃତିର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏପରି ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ବିବୃତ

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଲେଖାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି, ସେତେବେଳେ ସେ ଘର ଆପଡ଼ି କଲେ । ମୁଁ ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ସେ କହିଲେ, “ଏପରି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଦିଗ ଅଛି—ଗୋଟିଏ ଦିଗ କୌତୂହଳୋଦ୍ଧାପକ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ବିଜ୍ଞାନ । ଯଦି ନିହାତି ତୁମେ ମୋର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରବାକୁ ଚାହୁଁ, ତେବେ ମୋର ଅନୁରୋଧ ଯେ, ତୁମେ କେବଳ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାଟି ଦେଖିବ । ତୁମେ ଯେଉଁ ତିନୋଟି ଘଟଣା ପ୍ରକାଶ କରିଛ, ତାହା ମୁଁ ପଢ଼ିଛି । ମୋର ପରମର୍ଶ ନେଇଥିଲେ ସେ ଲେଖାକୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ରୂପ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ତୁମେ ସେ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର କୌତୂହଳ ଦିଶଟାହିଁ ବେଶି କରି ଲେଖିବ ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଘଟଣା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସାରିଲେଣି । ଦୁଇ ତିନୋଟିରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି କାରଣରୁ ସେ ମୋ ଅଜ୍ଞାତରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ ମନେ କରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ମତରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ତତଃ ଯୋଡ଼ିଏ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଶେଷ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କୋରାପୁଟର ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି । ଘଟଣାଟି ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ । କଳନ୍ତର ନାମକ ଜଣେ ବଢ଼ି ସାନ୍ତାଳ ଭାର ପୁଅର ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଁ ଶୁକୁ ଅମାନୁଷିକ ଭାବରେ ହତ୍ୟା କରେ । ଦୁହେଁ ଜଙ୍ଗଲରେ କାଠ କାଟିବା ସମୟରେ କଳନ୍ତର କୁସର୍ବି ହାସ

ମୁଁ ଶୁଣୁ ଟିକ ଟିକ କରି କାଟି ପକାଏ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଓ ମୁଁ
 ସେତେବେଳେ କୋରସୁଟରେ ଥିଲୁ । ପୁଲିସ ପ୍ରମାଣ କରେ ଯେ,
 କଲନ୍ତର ଜଙ୍ଗଲରେ ମୁଁ ଶୁଣୁ ସହିତ ଅବୈଧ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ
 ଚେଷ୍ଟା କରେ ଏବଂ ମୁଁ ଶୁଣୁ ଶକ୍ତି ନ ହେବାରୁ କଲନ୍ତର ତାକୁ
 ଦୋଷରେ ଟିକ ଟିକ କରି କାଟି ପକାଏ । କୋଟି ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରି
 କଲନ୍ତରକୁ ପ୍ରାପ୍ତି ଦଣ୍ଡ ଦିଏ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଟିକୁ
 ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ ଦେଖନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ହତ୍ୟାର କାରଣ
 ଅବୈଧ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନୁହେଁ । ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅବୈଧ
 ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଣ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ଯୌନ
 ସମ୍ପର୍କକୁ ଯେତେ ଘୃଣାର ସହିତ ଦେଖନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସମାଜରେ ତାହା
 ନାହିଁ । ଅମର ଏ ଘୃଣା ଯୋଗୁଁ ଅମର ନାନା ଯୌନ ଚକ୍ରାନ୍ତି
 ଘଟୁଛି, ଯାହାକି ତାଙ୍କ ସମାଜରେ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା
 ଟିକ ଟିକ କରି କାଟିବାରୁ ଜଣା ପଡ଼େ ଯେ, ଏହା ମୂଳରେ ଗଭୀର
 ହିଂସା ଅଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖନ୍ତି ଯେ,
 ବୃଦ୍ଧର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ମୁଁ ଶୁଣୁ ବିବାହ କରିବା ପରଠୁଁ
 କଲନ୍ତର ସହିତ ପ୍ରାୟ କଲହ କରେ ଏବଂ ଶେଷରେ ବାପଠୁଁ ଭିନ୍ନ
 ହୋଇ ଯାଏ । ବୃଦ୍ଧ ତାର ପୁଅକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଏ ଏବଂ ବହୁତ
 ଅନୁରୋଧ କରି ପୁଅ ଓ ମୁଁ ଶୁଣୁ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିବା ଆଶା ।
 ପୁଣି ଦିନେ ତାର ପୁଅ କଲହ କରି ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯିବାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରକାଶ
 କରିବାରୁ କଲନ୍ତର ଏ ସବୁର ମୂଳ କାରଣ ମୁଁ ଶୁଣୁ ଭାବି ତାହାକୁ
 ହତ୍ୟା କରେ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା ପାଇଁ ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଭାବି
 ପୋଲିସ ସମସ୍ତ ଘଟଣାଟିକୁ ଗୋଟିଏ ଜଘନ୍ୟ ରୂପ ଦିଏ । ଏ ଘଟଣା
 ବିଷୟରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ନୋଟ ବହିରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—
 ପ୍ରେମର ଦୁଇଟି ଦିଗ ଅଛି; ଯଥା ନିଜର ସୁଖ ଏବଂ ଯାହାକୁ ଭଲ

ଲଗେ ତାର ମଙ୍ଗଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଏ ଦୁଇଟି ଦିଗ ଯେଉଁ ପ୍ରେମରେ ପ୍ରକାଶ
ପାଇବ, ତାହା ମଙ୍ଗଳକର । କେବଳ ପ୍ରଥମଟି ଥିଲେ ଆଣିଦେବ
ହୁଁସା ଓ କେବଳ ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଥିଲେ ଆଣିଦେବ ବୈଷ୍ଣବ ।
କଳନ୍ତର ପ୍ରେମ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରର । ଏ ହୁଁସା ହତ୍ୟା ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ।
ତାଙ୍କର ଟିପ୍ପଣୀରୁ ମୁଁ ବିଶେଷ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ମତରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ପ୍ରକାଶ-
ଯୋଗ୍ୟ ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳେ ଯେଉଁ ଘଟଣାଟି ସେ ଅନୁସନ୍ଧାନ
କଲେ, ତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମୋର ମତ ନୁହଁ । ଏ କଥାଟି
ଭାବିଲେ ଅସୀମ ଘୃଣାରେ ମୋର ବିକାର ଜନ୍ମେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବାରୁ ମୁଁ ତାହା
କରୁଛି । ଏ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯଦି
ସତ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ମୁଁ କହୁଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ମନ ତାର ବିମ-
ବିକାଶ ଦିଗରେ ଯେତକ ସାହାଯ୍ୟ ତାର କରୁଛି, ବିଲୁପ୍ତି ଦିଗରେ
ମଧ୍ୟ ସେତକ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରେ ସେଇ ହଳଦିଆ
ଅଂଶଟି ବୋଧହୁଏ ସୃଷ୍ଟିର ପରିକାଷ୍ଠ । ଅଦମ୍ୟ ଏଇ ମନ । ଗୋଟାଏ
ଦିଗରେ ଏହାର ଗତିକୁ ରୋଧ କଲେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଅନ୍ୟ
ରୂପ ନେଇ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ତେଣୁ ଜାଣି ହୁଏ ନାହିଁ ଯେ, ଏହାର
ପ୍ରକୃତ କାରଣ କ'ଣ । ହୁଏତ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପର୍ଶ ସ୍ପନ୍ଦ ଆଶା
ଦେଖା ଦେବ ଦିନେ ପରଶ୍ରମକାତରତା ବା କଳହପ୍ରିୟତା ରୂପ
ନେଇ । ମୋର ମନେ ହୁଏ, ମନୁଷ୍ୟର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଅଛି । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ହୁଏତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମାଜର ହିତ
ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅସ୍ତିତ୍ଵ । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ଅଦୌ ଗୁପ୍ତି ଦିଅ ଯାଏ,

ତା ହେଲେ ତାହାର ବାହ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ଦ୍ଵୟତ ବଦ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଯେଉଁ ଗୁପ୍ତ ବିକୃତ ହେବ, ତାହା ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଆପାତତଃ ହାନିକର ନ ହେଲେ ହେଁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମସ୍ତ ସମାଜକୁ ଅବନତ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଦେବ । କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଦ୍ଵୟତ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ହୋଇଛି । ମୋର ମନେହୁଏ, ଇଂରାଜୀ ଶାସକ ଆମର ସମସ୍ତ ମୌଳିକ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ଗୁପ୍ତ ରଖିବାରୁ ଆମର ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ଘଟିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଣି ନ ସଜାଡ଼ି ଯଦି ଅଧିକ ଦବାଇ ରଖା ଯାଏ, ତା ହେଲେ ପରିଣାମ ଅଧିକ ଖରାପ ହେବ । କାରଣ ମୋର ଧାରଣା, ବିପ୍ଳବୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଶାସନ ଚଳି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ଘଟିଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିବା ଦୁଷ୍ଠର ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ବସାକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ ବଡ଼ ଦୋମହଲ ଭଡ଼ା ଘର ଅଛି । ଅନେକ ଦିନରୁ ସେ ଘର ଖାଲି ପଡ଼ିଛି । ଦିନେ ମୁଁ ଓ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କାଠଯୋଡ଼ୀ କୁଳରୁ ସକାଳୁ ଛୁଲ ସାରି ଫେରିବା ସମୟରେ ଦେଖିଲି, ସେହି ଘର ସାମନାରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବଳଦ ଗାଡ଼ିରେ ଆଲମାର ଖଟ ଆଦି ନାନା ଜିନିଷ ରହିଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗାଡ଼ି ନିକଟରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ମୋତେ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ତୁମର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ଶକ୍ତି କେତେଦୂର ବଢ଼ିଛି ତାର ପରୀକ୍ଷା ନେବି । କୁହତ ଏଇ ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି, ତୁମେ ଏହାର ମାଲିକ ବିଷୟରେ କେତେଦୂର ଜାଣି ପାରୁଛ ?”

ମୁଁ ମାଲପତ ଗୁଡ଼ିକ ଭଲ କରି ବୁଲି ଦେଖିଲି । କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । କହିଲି, “ମୁଁ ବିଶେଷ କିଛି ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ ।

ନାହିଁ; ତେବେ ଉଦ୍‌ଭଲେକ ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଅନେକ ବହି ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହି ଆଲମାର ଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ ଦର୍ଶନ ବିଷୟକ ବହି ଗୁଡ଼ିଏ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଲମାର ଉପରେ ଲେଖା ଅଛି—ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦର୍ଶନ, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦର୍ଶନ, ବେଦ ଇତ୍ୟାଦି ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର ସାହେବ, ବଡ଼ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତୁମର ଉଲ୍ଲେଖ ହେଉଛି । ଜାଣିବାର ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ ହେଉଛି ଯେ, କୌଣସି ଜିନିଷ ଭଲ କରି ନ ଦେଖିବା ଆଗରୁ କିଛି ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଅଧା ପନ୍ଦରଥା ଭାବରେ ଅରେ ଦେଖି ଗୋଟାଏ ପିଲାକୁ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛ । ତେଣୁ ମନର ଏ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଶେଷ କରି ନ ପାରିବା ଯୋଗୁଁ ସୁସ୍ଥ ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଆଖିରେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ । କହିଲ, କେତୋଟି ବଳଦଗାଡ଼ି ଏଠି ଅଛି ?”

“୧୦।୧୨ଟି ହେବ ।”

“ଏଡ଼ା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭଳି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ପନ୍ଦରଟି ଗାଡ଼ିରେ ମାଲପସ ଆସିଛି । ସେଥି ଭିତରୁ ଦଶଟି ଗାଡ଼ିରେ କେବଳ ବହି ଆଲମାର ଅଛି । ବହିଗୁଡ଼ିକ ଲାଇବ୍ରେରିରେ ରହିବା ଭଳି ବାବଦ ବାବଦ ହୋଇଅଛି । ଏହି ବିଭାଗ ମାନଙ୍କରୁ ମୋର ଅନୁମାନ ହୁଏ, ଦର୍ଶନ ଓ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବିଷୟରେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଚିନ୍ତା ଧାରାର ଏପରି କୌଣସି ବିଷୟ ନାହିଁ, ଯାହା ଏହି ଲାଇବ୍ରେରିରେ ନାହିଁ । ଉଦ୍‌ଭଲେକ କେବଳ ଦର୍ଶନହିଁ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏ ଆଲମାରର ବହିଗୁଡ଼ିକର ଦାମ ୧୦ ହଜାରରୁ କମ୍ ହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ଉଦ୍‌ଭଲେକ କଅଣ ଧନୀ ? ବର୍ତ୍ତମାନ

ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । ଦେଖ, ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧର ସାମଗ୍ରୀ କେତେ ସାମାନ୍ୟ—ଦୁଇଟି ଖଟ, ସାମାନ୍ୟ ବିଛଣା, କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୁରୁଣା ଟ୍ରଙ୍କ ଓ ସୁତକେଶ, ଗୋଟିଏ ପିଲେଇ କଳ, ଠାକୁର ଖଟୁଳି, ଗୋଟିଏ ଶୋଲର ଟୋପି ଓ ଗୁଗ୍ଗେଟି ବୁଲିଯିବା ବାଡ଼ି, ଗୋଟିଏ ପତ୍ତିବା ଟେବୁଲ୍, ଦଶଟି ଅଳ୍ପ ଦାମର ଚୌକି, ରନ୍ଧା ବଜାର ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଏଇଟି ଗୁକରର ସୁତକେଶ ଓ ବିଛଣା । ଏହି ସାମାନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀରୁ ମନେହୁଏ ନା ଭଦ୍ରଲେକ ଧନୀ । ତେବେ ଏହାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ କ'ଣ ? ଓକିଲ ନୁହନ୍ତି, ଡାକ୍ତର ନୁହନ୍ତି, ବ୍ୟବସାୟୀ ନୁହନ୍ତି, ଏ କ'ଣ ବେଶ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଅତଏବ ଅଧ୍ୟାପକ ଏବଂ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ । ଟୋପିଟି ଦେଖ କେତେ ବଡ଼ । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଆକାରର ଟୋପି ବଜାରରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଟି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବଡ଼ । ମନେହୁଏ, ସେ ଖୁବ୍ ପଣ୍ଡିତ ଓ ମେଧାବୀ । ଏ ଟୋପିଟିରୁ ମନେ ହୁଏ, ଭଦ୍ରଲେକ ଇଂରାଜୀ ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୌଖୀନରେ ନୁହେଁ, କାରଣ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଟୋପି ଅଛି । ଅତଏବ ଭଦ୍ରଲେକ ଗୁକର ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ପୋଷାକ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଅତଏବ ସେ ଯେ ଅଧ୍ୟାପକ, ଏ ଟୋପିଟି ତାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ । ଏ ଖଟ ଦୁଇଟି ଦେଖ । ଖଟ ଦୁଇଟି ଏକ ପ୍ରକାରର । ନିଶ୍ଚୟ ବିବାହର ଯୌତୁକ ଖଟ । ଖଟଟି ପ୍ରାୟ ଦଶ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା । ଅତଏବ ବିବାହ ଦଶ ବର୍ଷ ଆଗେ ହୋଇଛି । ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ବୋଧହୁଏ କେହି ନାହାନ୍ତି—କାରଣ, ସାନ ଖଟ, ଦୋଳଣା ବା ସାନପିଲ ପତ୍ତିବା ଟେବୁଲ୍ ନାହିଁ । ବୁଲିଯିବା ବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖ । ତରଣ ବର୍ଷଠାରୁ କମ୍ ବୟସର ଲୋକେ ପ୍ରାୟ କେହି ବୁଲିଯିବା ବାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତରଣ ବର୍ଷ ଉପରେ ଚଳ ଚଳ

ଧରଣ ବାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କମ୍ ବୟସର ବାଡ଼ି ସୌଖିନ୍
ପାଇଁ ଓ ବେଶୀ ବୟସର ବାଡ଼ି ନିର୍ଭର ପାଇଁ । ଏ ଦୁଇଟିର
ସମନ୍ୱୟ ପ୍ରାୟ ଗୁଳିଶ ବର୍ଷର ଲୋକଙ୍କ ଗୁଲିଯିବା ବାଡ଼ିରେ ଦେଖା-
ଯାଏ । ଏଇ ବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକରୁ ମନେ ହୁଏ, ଉଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ବୟସ ଗୁଳିଶ
ହେବ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ସିଲଇ ଓ ଠାକୁର ପୂଜା କରନ୍ତି ।
ସିଲଇ ମେସିନଟି ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ଆଗରୁ କିଣା ହୋଇଛି—ଅନ୍ତତଃ
ବେଶି ଦିନର ପୁରୁଣା ନୁହେଁ । ମୋର ମନେହୁଏ, ଉଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ଆର୍ଥିକ
ଅବସ୍ଥା ଭଲ ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା ଯଦି ଭ୍ରାନ୍ତ ନ
ହୁଏ, ତେବେ ଏଇ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିରେ ସେ ଉଦ୍ରଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି ।”

ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଆସି କୋଠା ସାମନାରେ ଛୁଡ଼ା
ହେଲା । ସେଥିରୁ ବାହାରିଲେ ଜଣେ ଦୀର୍ଘ, କ୍ଷୀଣ ଉଦ୍ରଲୋକ ।
ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ଆଖିରେ ପଡ଼େ ଉଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପ୍ରକାଶ,
ମୁଣ୍ଡଟି, ଖଣ୍ଡା ଧାର ଭଳି ନାକ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ
ବାଳଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶ ପାଗି ଯାଇଛି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକରେ
ଦୀର୍ଘନିକର ଉଦାସ ଗୁହାଣୀ; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବିଷାଦର ଗୁଣ୍ଡା
ସ୍ପଷ୍ଟ । ସେ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ଖଣ୍ଡେ ସାଧାରଣ ମୋଟା ଧୂତ ଓ ପଞ୍ଜାବି ।
ଉଦ୍ରଲୋକ ଗାଡ଼ିରୁ ଜଣେ ଉଦ୍ର ମହୁଳାଙ୍କ ହାତ ଧରି
ଓଲଟାଇଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଅବାବ୍ ହୋଇଗଲି । କଲେଜ
ଛାଡ଼ିବା ପରଠୁ ସୁଗୁରୁ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଦେଖିଲି । ସେହି-
ପରି ସୁନ୍ଦର, ଗମ୍ଭୀର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେହେରା । ତାଙ୍କର ଆଖି
ଦିର୍ଘଟି ଭାସି ସୁନ୍ଦର, କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ବିଷାଦର କାଳିମା ତାଙ୍କର
ଆଖିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ମ୍ଳାନ କରି ଦେଇଛି । ଶୁଣିଥିଲି, ସେ ଅଧ୍ୟାପକ
ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ନାମ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୱାନ

ସମାଜରେ ସୁପରିଚିତ । ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣାମୂଳକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପାଇଁ ସେ ପୃଥ୍ବୀରେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ୟାତ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । ସୁଗୁରୁ ଦେବାଙ୍କ ସହିତ ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ, ସେ ଅଧ୍ୟାପକ ମିଶ୍ର । ସୁଗୁରୁ ଦେବା ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରି ନମସ୍କାର କଲେ ଓ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ କରାଇଦେଲେ । ମୁଁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଇ କହିଲି, “ଆପଣମାନେ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଜିନିଷ ପଦ ଦେଖି ଆପଣମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଜାଣି ପାରିଛନ୍ତି ।” ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଡୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲେ, “ସତେ ! ମୋର ଧାରଣା ଯେ, ହୋମସ୍କୃତ ଚରଣ କେବଳ କଲ୍ଲନା ନୁହେଁ । ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ମିଳିବେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୟା ଲୋକ ଖୁବ୍ କମ୍ । ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ହୋମସ୍ତ ଜନ୍ମ ନେଲେ ନା କଅଣ ? ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ଅସୁବିଧା ନ ହୁଏ, ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୋ ଘରେ ଗୃହା ଖାଇବାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା ।”

ଗୁଣ ଚିହ୍ନେ ଗୁଣିଆ । ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଯେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାଦ ଅନୁଭବ କଲି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମନରେ ଟିକିଏ କଷ୍ଟ ପାଇଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଗୁଣର ପ୍ରସାରରେ ମୋର ଆନ୍ତରିକ ଆନନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୃହା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଲେ, ଆଉ ମୋତେ ଅବଜ୍ଞା କରାଗଲା ଦେଖି ଟିକିଏ ହୁଏ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ସୁଗୁରୁ ଦେବା ଅବଶ୍ୟ ପରେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଗୃହା ଟେବୁଲରେ ନିଜ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗୁଣା ହିସାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଲେ, ଆଉ ମୁଁ ପାଇଲି ବହୁ ହିସାବରେ । ଶାଶ୍ୱତ ଶକ୍ତିଠାରୁ ମାନସିକ ଶକ୍ତିର

ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଉପଲବ୍ଧ କଲ ଦିନୁ ପ୍ରତିଦିନେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବେଶୀ
ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ସବଦା ବ୍ୟଗ୍ର ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଓ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ଘରକୁ
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୁହା ଖାଇବାକୁ ଯାଉଁ ଓ ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ନାନା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ । ଦୁଇଟି ପଣ୍ଡିତ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ
ଲେକଙ୍କ ଆଲୋଚନାରେ ମୁଁ କେବେହେଁ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ସାହସ
କରି ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ମୁଁ ଓ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ଗଳ୍ପ କରୁଁ ।
ସୁଗୁରୁ ଦେବା ସଂସ୍କୃତରେ ବି. ଏ. ପାସ୍ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଅଧିକାଂଶ
ଦିନ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ମୁଁ ଏଠି
ମଧ୍ୟ ନୀରବ ରୁହେ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଆଲୋଚନା ବେଳେ ମଝିରେ
ମଝିରେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ
ସବୁବେଳେ ନିର୍ବିକାର । ଅପର ପକ୍ଷର ସବୁ କଥା ଖୁବ୍ ମନୋଯୋଗ
ଦେଇ ଶୁଣି ନିଜର ମତ ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।
କେବେହେଁ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବାର ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ ।
ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧି ବିଷୟରେ ଦିନେ ଆଲୋଚନା ହେବାବେଳେ
ବେତ ମାଡ଼ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ ଯେ, ଅନେକ
ସମୟରେ ବେତମାଡ଼ ଲେକଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ
ବେତମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଅନେକେ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । କଥା ମଝିରେ
ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ହଠାତ୍ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ଅଶ୍ରୁଧୀ ହୋଇ ସୁଗୁରୁ
ଦେବାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ସେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ବିଚଳିତ । ମୋତେ
ଅନାଇ କହିଲେ, “ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରର କଥା ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ।”
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଦୁଃଖର ସହିତ କହିଲେ, “ମୁଁ ଅଜାଣତରେ ମିଶ୍ର
ମହାଶୟଙ୍କୁ ଆଘାତ ଦେଇଛି, ମୋତେ କ୍ଷମା କରବେ ।” ଏହି

ଅଳ୍ପ ଦିନ ଭିତରେ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି, ସୁଗୁରୁ ଦେବା ସବୁ ବେଳେ
 ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଥାଆନ୍ତି । ମିଶ୍ର
 ମହାଶୟଙ୍କର କଲେଜରେ ପଢ଼ାଇବା ଓ ଘରେ ପଢ଼ିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ
 କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଗୃହସ୍ଥର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଜେ ସୁଗୁରୁ
 ଦେବା କରନ୍ତି । ସେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ଗୁମ୍ଫାଗ୍ରାମୀ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ
 ଗୁଲିଯିବା ପରେ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ମଧ୍ୟ ମିଶ୍ର ଘର ଭିତରକୁ ଗୁଲିଗଲେ ।
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ବଡ଼ କୋମଳ ପ୍ରକୃତର । ଭାବିଲି, ହୋଇ ପାରେ,
 ବେତମାଡ଼ କଥାରେ ତାଙ୍କର କୋମଳ ହୃଦୟ ବିଚଳିତ ହୋଇଛି ।
 କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଟିକିଏ ଅପଥା ଭଳି ଲାଗିଲା । ମୁଁ
 ଟିକିଏ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଫେରିଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଗୋଟିଏ
 ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ବାସ ପକାଇ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଫେରିଲେ । ସେହି ଦିନ ଶୁକ୍ର
 ପ୍ରାୟ ବାରଟା ବେଳେ ମୋର ହଠାତ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଗୋଟାଏ
 ଅଦ୍ଭୁତ ଶବ୍ଦରେ—କିଏ ସେପରି ଭାଷଣ କଷ୍ଟ ପାଉଛି, ଅଥଚ
 ଚିତ୍କାର କରି ପାରୁ ନାହିଁ । କାନ ଡେଇଁ ଶୁଣିଲି, ଶବ୍ଦଟି ମିଶ୍ର
 ମହାଶୟଙ୍କ ଘର ଆଡ଼ୁ ଆସୁଛି ! ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ଘର
 ଓ ଆମ ଘର ଭିତରେ ବ୍ୟବଧାନ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପାତେରୀ ।
 ମୁଁ ଯାଇ ପାତେରୀ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁଙ୍କୁ ସେଠି ଛିଡ଼ା ହେବାର ଦେଖି ଚମକି ପଡ଼ିଲି । ସଙ୍କେତରେ
 ସେ ମୋତେ ଚୁପ୍ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଖୁବ୍ କାନ ଡେଇଁ ଶୁଣିଲି,
 ମନେ ହେଲା, କିଏ କାହାକୁ ଯେପରି ବେତରେ ମାରୁଛି । ଗୋଟିଏ
 କରି ପ୍ରହାର ଓ ତାପରେ ସେଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆର୍ତ୍ତନାଦ । ମୁଁ ପାଟିକରି
 ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଡାକିବା ବେଳେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋ ପାଟି
 ଚିପି ଧରିଲେ । ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ଗୁଲିବା ପରେ
 ସବୁ ଜାଣିବ । ସେ ଜାଣିବତା ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ମନେ ହେଲା । ମୁଁ ଓ

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘର ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁକୁ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଧାନରେ ବସିଲେ । ମୁଁ ସେ ସ୍ବଚ୍ଛାୟା ଶୋଇ ପାରିଲି ନାହିଁ—ସେହି ଅତି ଚିତ୍କାର ମୋତେ ଅସ୍ଥିର କଲା ।

ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ପୁରୀର ଅମଳ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ । ସୁଗୁରୁ ଦେବାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତି ଦେଖି ମୁଁ ସେ ବସନ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ କହିଲେ ତାଙ୍କର ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ, କିନ୍ତୁ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଲା ସତ୍ୟ ସେ କାହିଁକି ଅସୁସ୍ଥ ହେଲେ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଭଲକରି ଅନାଇ ଦେଖିଲି । କୌଣସି-ମତେ ଭାବ ପାରିଲି ନାହିଁ ଯେ, ଗତ ସତରେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ଅତ୍ୟାଚାର କରିଛନ୍ତି । ସେଇ ସରଳ ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି ରୁହାଣୀ । ଏ ଲୋକ ଏପରି ଦୂର କର୍ମ କରିପାରେ ଭାବିବା ଅସମ୍ଭବ, କିନ୍ତୁ ଖୁବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଲି ଯେ, ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବେଦନାର ଭାବ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାରେ ଉଠିଛି । ପରଦିନ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ତାହା ପାନରେ ଯୋଗଦେଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । ପୁରୀ ପରି ସେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ କରିବାର ଦେଖିଲି । ଏହିପରି ତାରି ପାଞ୍ଚଦିନ ଗଲା । ତାହା ପାନ ବେଳେ ପୁରୀ ପରି ନାନା ଆଲୋଚନା ଚାଲିଲା । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ପ୍ରତି ଅପଥ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ଲାଗି ମୁଁ ମନେ ମନେ ଲଜ୍ଜା ପାଇଲି । ସେ ସତର ଘଟଣା ଅନ୍ୟ କିଛି ବୋଲି ଧରିନେଲି । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସୁଗୁରୁ ଦେବା କୁଣ୍ଡରେ ଫଳ କାଟୁ କାଟୁ ତାଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଳି ସାମାନ୍ୟ କାଟି ପକାଇଲେ, ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ରକ୍ତ ବାହାରିଲା । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି, ଉତ୍ତରେ ସୁଗୁରୁ ଦେବାଙ୍କ

ମୁହଁ କାଳିଆ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଶୀଘ୍ର ଅଙ୍ଗୁଳିଟି ଲଗୁଇ ଦେଲେ ।
 ମିଶ୍ର ମହାଶୟ କିନ୍ତୁ ରକ୍ତ ବାହାରକାର ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । ସ୍ବାମୀ ଓ
 ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ମୁଁ ହରେ ଗଙ୍ଗାର ଉତ୍ତେଜନା । ଏହା ଏତେ ଅସ୍ବାଭାବିକ
 ଯେ, ଯେ କୌଣସି ଲୋକର ଆଖିରେ ପଡ଼ିବ । ମନେ ହେଲା, ମିଶ୍ର
 ମହାଶୟ ଉତ୍ତେଜନା ଗୁପ୍ତି ରଖିବାକୁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ
 ସମୟ ପରେ ସେ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଚାଲିଗଲେ । ସୁଗୁରୁ ଦେବା ମଧ୍ୟ
 ହଠାତ୍ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବେଗ ଏତେ ବେଶୀ ଯେ, ସେ
 ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲିଗଲେ । ମୁଁ ଓ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁ ଫେରି ଆସିଲୁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ମୁଁ ହଟି ମଧ୍ୟ ବିଷାଦମୁର୍ତ୍ତି ।
 ସବୁ କଥା ଭାବି ମୋତେ କେମିତି ଅଭ୍ୟୁତ ଲାଗୁଥାଏ । ରାତି ପ୍ରାୟ
 ଦୁଇଟା ବେଳାକୁ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ଉଠି ଦେଖିଲି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁ ଖଟ ଉପରେ ବସି ନିବିଡ଼ ମନରେ କଅଣ ପଢୁଛନ୍ତି । ଏତେ
 ରାତିରେ ସେ ତାଙ୍କର ନିୟମ ଭାଙ୍ଗି ପଢ଼ିବାର ଦେଖି ମୋତେ
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବାର ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ନୁହେଁ ।
 ମୁଁ ଫେରି ଆସି ଶୋଇଲି ।

ଏ ଘଟଣାର ତିନି ଦିନ ପରେ ଦିନେ ସକାଳେ ଗୋଟିଏ
 ଜଙ୍ଗଲ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଆ ବିକିବାକୁ ଆଣିଥିଲା । ସକାଳ ଦୁଇ
 ସାରି ଫେରିବା ସମୟରେ ଦେଖିଲୁ, ସାହିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକ
 ଜଙ୍ଗଲ ଗୁରୁ ଗାଣେ ଭିଡ଼ କରି ଶୁଆ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ
 ଜଙ୍ଗଲକୁ ସେଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯିବାକୁ ବୁଲିଲେ । ସମସ୍ତେ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ
 ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଓ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । କୌଣସି
 କାରଣରୁ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଘର ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ

ଅନୁରୋଧ କରୁଥାନ୍ତି । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ନ ମାନି ଜଙ୍ଗଲ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଦାମ ଦେଇ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଆ କିଣି ନେଲେ । ସୁଗୁରୁ ଦେବା ନିତାନ୍ତ ହତାଶ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲେ । ଏହା ଭିତରେ ଏପରି କଅଣ ଥାଇପାରେ ଯେଉଁଥି ପାଇଁ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଏଡ଼େ ଉତ୍ତେଜିତ ଓ ସୁଗୁରୁ ଦେବା ଏଡ଼େ ହତାଶ ? ଶୁଆ କିଣିବାରେ ସୁଗୁରୁ ଦେବାଙ୍କର ଆପତ୍ତି ବା କାହିଁକି ? ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ସେହି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୁଲି ଯିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଓ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଦେଖିଲୁ ଯେ, ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଗୋଟିଏ ମଲ୍ଲ ଶୁଆ ବାହାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଗଲେ । ଆମକୁ ଦେଖିପାରି ସେ ହଠାତ୍ ଭୟରେ ଘର ଭିତରକୁ ପଳାଇଗଲେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମଲ୍ଲ ଶୁଆ ବାହାରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଆମେ ଦେଖିଲୁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ସେ ମଲ୍ଲ ଶୁଆକୁ ଆଣି ‘ପରୀକ୍ଷା କର ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଦିନେ ସେ ମୋତେ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଭୁଲ୍ ହୋଇ ଯେ କୌଣସି ସଂକ୍ରମକ ବ୍ୟାଧିରୁ ଏ ଶୁଆଗୁଡ଼ିକ ମରି ଯାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବି ରୋଗର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ ।” ଏହା କହି ସେ ନୀରବ ରହିଲେ—ଏହା ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନର ଶୂନ୍ୟାବସ୍ଥା ।

ପ୍ରତ୍ୟହ ଆମେ ପୁରୀପରି ଚାହିଁ ଖାଇବାକୁ ଯାଉଁ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ପୁରୀପରି ନାନା ବିଷୟର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିବି, ସେ ମଝିଂର ମଝିରେ ଥିବା ଉଠନ୍ତି । ସୁଗୁରୁ ଦେବା ମଧ୍ୟ ସବଦା ସସ୍ତ୍ର ଥିବା ଭଳି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । କି ଅଜ୍ଞାତ ଭୟ ଏପରି କୋମଳ ପ୍ରାଣ ଦୁଇଟିକୁ କମ୍ପିତ କରୁଛି ଭାବି ମୋର ବଡ଼ ଦୁଃଖ

ହୁଏ । ଦିନେ ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ମିଶ୍ର ମହାଶୟ, ଆପଣ ଯେଉଁ ଶୁଆଗୁଡ଼ିକ
କାଣିଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ କଅଣ ମରିଗଲେ ?” ମୋ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସୁଗୁରୁ
ଦେବା ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ବିଚଳିତ ହେଲେ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଯଦିବା
“ହଁ” କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଚେହେରାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ମୁଁ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲି । ଭାଷଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଆଖି
ଯୋଡ଼ିକ ଜଳି ଉଠିଲା । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଥରି
ଉଠିଲା । ସେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଭିତରକୁ ହଠାତ୍ ଉଠି
ଗଲେ । ସବୁ ମୋତେ ପ୍ରହେଳିକା ଭଳି ଲାଗୁଥାଏ । ଏପରି ଜ୍ଞାନୀ,
ସରଳ ଓ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଲୋକଙ୍କୁ କଅଣ ଏଡ଼େ ବିଚଳିତ କରି
ପାରିବ ?

ସେହି ଦିନ ଖରାବେଲେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ କଲେଜରୁ ଫେରି
ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ କଲେ, ଯଦ୍ୱାରା କି ସେ ସାହିରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଞ୍ଜାଳ
ଖେଳିଗଲା । ସେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲବେଳେ
ଗୋଟିଏ ୧୨୧୩ ବର୍ଷର ପିଲା ତାଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ହାତରେ
ତାର ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ପାଉଁଶ ଟେକି କଲମ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଏହା
ଦେଖି ପାରି ଟିକିଏ ହସି କଲମଟି କାନ୍ଦି ନେଲେ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଘରୁ
ଫେରିଆସି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତତା ମାରିଲେ । ପିଲାଟି କାନ୍ଦି ପକାଇଲା ।
ମିଶ୍ର ମହାଶୟ କ୍ଷିପ୍ର ହୋଇ ଘର ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ବେତ ଅଣି
ତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ପ୍ରହାର କଲେ । ପିଲାଟି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ବାହାରି
ପଡ଼ିଲା । ସାହିର ଲୋକେ ଘେରି ଯାଇ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ନାନା କୁକଥା
କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଏତେ କ୍ଷିପ୍ର ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ, ସାହସ
କରି ପିଲାଟିକୁ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ କେହି ଛଡ଼ାଇ ପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି ।
ଗୋଲମାଲ ଶୁଣି ମୁଁ ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ନ ବାରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲୁ ।

• ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଅସୀମ ସାହସ ! ସେ ଯାଇ ପିଲଟିକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଗଲି । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ କୋମଳ ପ୍ରାଣ ସହିତ ଏପରି ନିର୍ଦ୍ଦୟତା କିପରି ଥାଇପାରେ ?

ଏହି ଘଟଣା ପରେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଖୁବ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ । କିଛି ଦିନ ହେଲା ଯେଉଁ ଉତ୍ତେଜନା ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ବିଚଳିତ କରୁଥିଲା, ତାହା ଆଉ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, ଅନୁଶୋଚନାରେ ସେ ଦର୍ପଣ ହେଉଛନ୍ତି । ଆମର ଗୁଣିଆ ପୁଅ ପରି ଗୁଲିଲା । ଅଜକାଲି ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ, ଗୁହା ଖାଇ ସାରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋତେ କୌଣସି ନା କୌଣସି କାମରେ ବାହାରକୁ ଯୋଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ନିଜେ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ରହି ଗଲ୍ଲ କର ଫେରନ୍ତି । ଏହିପରି ଦଶ ବାର ଦିନ ଯିବା ପରେ ଦିନେ ରାତି ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳେ ମୁଁ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ଘର ଆଡ଼ୁ କାନ୍ଦିବାଣି ପାଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲି । କିଛି କ୍ଷଣ କାନ ଡେଇଁ ଶୁଣିବା ପରେ ବୁଝିବାକୁ ବାକି ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ, ମିଶ୍ର ମହାଶୟ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଉଠାଇଲି ଓ ଦୁହେଁ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲୁ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଗୋଟିଏ ଗୋକିରେ ବସି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଅତ୍ୟଧିକ କାଳିଆ ପଡ଼ିଯାଇଛି । ବେଦନା, ବିସାଦ, ଅନୁଶୋଚନା ଓ ଭୟ, ସବୁ ଯେପରି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କୁ ଆବିର୍ଭାବ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଧିକ କାନ୍ଦିଲେ । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଖଟରେ ସ୍ବରୁରୁ ଦେବାଙ୍କ ମୃତ ଶରୀର ଦେଖି ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଖୁବ ଭଲ ଥିଲେ, ହଠାତ୍ କଅଣ ହେଲା ମୁଁ ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଚାନ୍ଦରଟି

କାନ୍ଦିଦେଲେ । ଯାହା ଦେଖିଲି, ସେଥିରେ ଭୟରେ ମୁହଁ ପ୍ରାୟ ହୋଇଗଲି । ସୁତାରୁ ଦେବାଙ୍କ ଶରୀରଟି ଯାକ କାଳିଆ ପଟା ପଟା ଦାଗ—ଯେପରି ବେତ ମାଡ଼ରେ ହୁଏ । କେତେକ ଚିହ୍ନ ଫାଟି ଯାଇଛି । ବୁଝିଲି, ଏହା ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ କାଣ୍ଡ । ଅସୀମ ଘୃଣାରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ତାଙ୍କ ବେକ ଟିପି ମାରିଦେବାକୁ । କି ଜୟନ୍ତୀ ଲୋକ ! ବାହାରକୁ ଏତେ ଭଲ, କୋମଳ ପ୍ରାଣ ଦେଖାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ହୃଦୟଟି ଏଡ଼େ ନିର୍ମମ ! ତେବେ ଏହାଙ୍କର ଭଲ ପାଇବା କଅଣ କେବଳ ଛଳନା ? ତା ହେଲେ ସୁତାରୁ ଦେବାଙ୍କ ପ୍ରେମ କଅଣ ଛଳନା ମଧ୍ୟ ?

ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଦ ଉଠିଲା । ମୁଁ ସେଠି ରହି ନ ପାରି ଚାଲି ଆସିଲି । କିଛି ସଣ ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, “ମୁଁ ଯାଉଛି ପୁଲିସକୁ ଖବର ଦେବି । ଏ ମୃତ୍ୟୁର ଶତମତ ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ କଟିନ ଦଣ୍ଡ ମିଳିବା ଉଚିତ ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଏପରି ଦିନେ ହୋଇପାରେ ମୁଁ ଅଶଙ୍କା କରିଥିଲି ଓ ଏହା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅପ୍ରାଣ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ପୁଲିସ ଏ ମୃତ୍ୟୁର କଅଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବ ? ଏହାର କାରଣ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ଆଗରୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସାରିଛି । ଆଉ ତା ଛଡ଼ା ସୁତାରୁ ଦେବା ତ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ଅଭ୍ୟୁତ୍ପାଦିନୀ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଥି ପାଇଁ କେହି ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବାମା ପଚାଶ ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ ମୋତେ ଦଶ ହଜାର ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି । କାରଣ ତାଙ୍କର ବିରାସ ଯେ, ମୋ ଚେଷ୍ଟାରେ ତାଙ୍କର ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅନେକ ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି ଏବଂ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା ଚଳାଇଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ବଦଳି ଯିବ । ତାଙ୍କର, ତୁମେ

ଶରୀରର ଜଟିଳ ଦିୟା କଳାପ କେବଳ ଦେଖିତ; କିନ୍ତୁ ମନଟି ଯେ
 ଏହାଠାରୁ କେତେ ଜଟିଳ, ତୁମେ ଜାଣ ନାହିଁ । ତୁମେ ସାଧାରଣ
 ଲୋକଙ୍କ ଭଳି ଭରୁତ ଯେ, ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଭ୍ରା ନିର୍ଦ୍ଦୟ, ଆଉ ସେ
 ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଭ୍ରଷଣ ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି । ତା ନୁହେଁ—
 ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ଭ୍ରା କୋମଳ ପ୍ରାଣ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରାଣଠାରୁ
 ଅଧିକ ଭଲ ପାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏ କଥା ସତ, ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ
 ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି । ତୁମେ ଶୁଣି ଅଶ୍ରୁଧାରୀ ମଣିବ ଯେ, ଏହା ଗୋଟିଏ
 ଯୌନ ବିକୃତ । ମୁଁ ଆମ ଗାଁରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଘଟଣା କଥା
 ଜାଣେ । ଆମେ ତାକୁ ଫୋକହ ବାବା ବୋଲି ତାକୁ । ତୁମେ ବୋଧ
 ହୁଏ ଜାଣି ନାହିଁ, ଗାଁରେ ଯାହାକୁ ‘ତର ଡାହାଣୀ’ ବା ‘କଞ୍ଚା
 ଡାହାଣୀ’ ବୋଲି କହନ୍ତି । ତାହା ମାତ୍ର ଏକ ପ୍ରକାର ଚରମ ଯୌନ
 ବିକୃତ । ଏପରି ଲୋକ ମାନଙ୍କର ଯୌନ ଅଭିଳାଷ ଅତ୍ୟାଚାର ଦ୍ଵାରା
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏପରି ଲୋକେ ଯେ ଦୟାଦୁର୍, ପଣ୍ଡିତ, ଧର୍ମିକ ହେବେ
 ନାହିଁ, ତାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ
 ଦୁର୍ବଳତା ଛଡ଼ା ଆଉ ସବୁ ଗୁଣ ସାଧାରଣ ଲୋକଠାରୁ ବେଶୀ ଥାଇ-
 ପାରେ । ସୁତାରୁ ଦେବା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ଖୁର୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ।
 ସେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କର ଏତେ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ ଥିଲେ ଯେ, ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ
 ସେ ଏ ଅତ୍ୟାଚାର ମଝିରେ ମଝିରେ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଶେଷକୁ
 ତାଙ୍କର ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁ ଦିନ ଖରାପ ଅଡ଼କୁ ଯାଉଛି ଭାବି ସେ
 ଚୋର ମାନସିକ କଷ୍ଟରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଚନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦିନ ପ୍ରଥମେ
 ବେତ ମାଡ଼ କଥାରେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ପାଗଳ ଭଳି ଘରୁ ବାହାରିଗଲେ,
 ସେହି ଦିନ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମ ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲି । ଏ ବିଷୟରେ
 ମୋର ଜ୍ଞାନ ଅଳ୍ପ ଥିଲା । ମୁଁ ନାନା ବହି ଏ ବିଷୟରେ ପଢ଼ି ସବୁ
 କଥା ଜାଣି ପାରିଲି । ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ବଡ଼ ଅଦର୍ଶବାଦୀ । ତାଙ୍କର

ମୁହଁରୁ ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ତାଙ୍କର ପିତା, ମହାପିତା ସମସ୍ତେ ଏହିପରି ଘୋର
 ଅଦର୍ଶବାଦୀ ଥିଲେ । ଅଥଚ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ, ତାଙ୍କର
 ଯୌନ ଅଭିଳାଷଟି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ବେଶୀ । ଏମାନଙ୍କର
 ଅଦର୍ଶ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦବାଇ ରଖିବାରୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ
 ପୁରୁଷ ପରେ ଏ ଯୌନ ବିକୃତ ଘଟିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ କଥା ଶୁଣି
 ଅପଣଙ୍କର ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ପ୍ରତି କଅଣ ଘୃଣା ହୁଏ ?” ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି
 ନାହିଁ ଯେ, ଏ ବିକୃତର ଏପରି କି ଶକ୍ତି ଥାଇପାରେ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟର
 ସର୍ୟତା, ଶିକ୍ଷା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅଦିର ଶକ୍ତିକୁ ଠେଲି ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ
 କରିପାରେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋ ମନ କଥା ବୁଝିପାରି କହିଲେ,
 “ଡାକ୍ତର, ଆମର ରକ୍ତରେ ଏପରି ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି
 ତାକୁ ଦବାଇ ରଖି ପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ମୋର ମନେ ହୁଏ,
 ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତି ପ୍ରତି ଅତି ବିଶ୍ବାସ ଏହାକୁ କେତେଟା ଭଲ
 ଦିଗରେ ଚାଲିତ କରିପାରେ । ମୁଁ ଏହି ଚେଷ୍ଟା ଏତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 କରୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମିଶ୍ର ମହାଶୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଓ ପଣ୍ଡିତ । ସେ ଏ ଅଦୃଶ୍ୟ
 ଶକ୍ତିକୁ ଏଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ମାନି ନେବାକୁ ସାକ୍ଷୀ ନୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା,
 ଏ ଘଟଣା ପରେ ତାଙ୍କର ମନ ବଦଳିବ ।” ଆମେ ଶୀଘ୍ର ଶବଦାହ
 କରି ଫେରି ଆସିଲୁ । ଏ ଘଟଣାଟି ଅତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଅଳ୍ପ ଅଭିଭୂତ
 ଲାଗେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଯଦି ସତ ହୁଏ, ତା ହେଲେ
 ପ୍ରକୃତକୁ ସୁଦୃଢ଼ କହିବା ମହା ଭ୍ରମ । ପ୍ରକୃତ ନିର୍ମମ ଓ ବିଶ୍ବାସ-
 ଘାତନା, କାରଣ ସେ ଏ ନିର୍ମମତା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ।
 ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ବୋଧହୁଏ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନିବାଣ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥାର ଯଥାର୍ଥତା ମନସ୍ତତ୍ତ୍ଵବିତ୍
 ମାନେ ଠିକ୍ କରନ୍ତି । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଶର ଦିନ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଘୃଣା

ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କରି ପାରବି ନାହିଁ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କର କିନ୍ତୁ ଅଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ସେ ଆଜି କାଲି ସବୁବେଳେ କାର୍ତ୍ତିନ, ସ୍ତବ ଶ୍ରୋତ୍ର, ପୂଜା ଆଦିରେ ମାତ ଅଛନ୍ତି । କାର୍ତ୍ତିନ କଲବେଳେ ଦେଖିଛି, ଭାବରେ ସେ ବିଭୋର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଅବିରଳ ଲାହ ଖୁସି ଥାଏ । ପଣ୍ଡିତ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଦିନେ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଦେଖି କହିଲେ, “ଯା ହେଉ ମୁଁ ଅନେକଟା ସଫଳ ହୋଇଛି ।” ପଚାରିଲି, “ଆପଣ ତ ନିଜେ ଈଶ୍ଵର ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମିଶ୍ର ମହାଶୟଙ୍କୁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ଵ ବିଷୟରେ ବୁଝାଇବା ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇ ନାହିଁ କି ?” ସେ ହସ୍ତ କହିଲେ, “ଉପାୟ କଣ ? ଏ ରୋଗର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ଗୋଟାଏ ଅପାର୍ଥିବ ପ୍ରେମ ।”

ପ୍ରକୃତର ପରିହାସ

ମୋର ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ବାହାରିଛି । ମୁଁ କୃତଜ୍ଞର ସହିତ ପାଶ କରିଛି । ମନରେ ଗୋଟାଏ ଅସୀମ ସାନ୍ନ୍ୟାସ ପାଇଲି ଭାବି ଯେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବର୍ଷ କୌଣସି ମତେ ଚଳେଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ହେବି । ମନ ଖୁବ୍ ସ୍ଵାଲ୍ଭକା ଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେବ ଗାଁକୁ ଯାଇ ନାହିଁ । ଗାଁରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ମନ ହେଉ ଥାଏ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ମୋ ଗାଁକୁ ନେବାକୁ । ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ହେଉ ନ ଥାଏ । କାରଣ ସେ ଯଦି ଥରେ ‘ନା’ କହିଲେ, ତେବେ ଆଉ ରାଜି କରିବାକୁ ଅସମ୍ଭବ । ମୁଁ ସୁବିଧା ଖୋଜୁଥିଲି । ଦିନେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ‘ପ୍ରସାରଣ’ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଇ

ପ୍ରସାବଟି କରି (ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅବସ୍ଥାକୁ “ସଙ୍କୁଚନ” ଓ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଅବସ୍ଥାକୁ “ପ୍ରସାରଣ” ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛି) । ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରଜି ହୋଇଗଲେ । ତହିଁ ଆଉ ଦିନ ଆମେ ଯାଜପୁରକୁ ବାହାରିଲୁ । ମୋ ଗାଁଟି ଠିକ୍ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ଉପରେ ।

କିନ୍ତୁ ଗାଁକୁ ଆସି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିପଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ତିନି ଚାରି ଦିନ ରହିବା ପରେ ଗାଁରେ ମୋର ଆଉ ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । କଥା କହିବାକୁ କେହି ଗୋଟିଏ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି । ଦେଖିବାର କିଛି ନାହିଁ କି ଖେଳା ଖେଳି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କୌଣସି ମତେ ଅଲସ ଭାବରେ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଚାଲିଗଲା, କିନ୍ତୁ ଆଉ ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସହରରେ ସବୁବେଳେ ଚୁଞ୍ଚିଲ୍ୟ, ସବୁବେଳେ ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଥାଇ ଥାଇ ଏପରି ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଛି ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିଲି, ତାହା ଗୋଟିଏ ନିଶା ଭଳି ମୋତେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା । ଗ୍ରାମର ନିଶିନ୍ତ ଜୀବନ ତେଣୁ ପୀଡ଼ାଦାୟକ ପରି ବୋଧ ହେଲା । ମଦ୍ୟପ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିନେ ମଦ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଲେ ସେ ଯେପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରେ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଲି । ସହରରେ କିଛି ନ ହେଲେ ଟିକିଏ ଦୋକାନ ବଜାର ବୁଲି ଆସିଲେ ସମସ୍ତ କଟି ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଗାଁକୁ ଆସି ବୁଝିଲି, ଏହା ଗୋଟିଏ ନିଶା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ନୁଆ ନୁଆ ଲୋକ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି । କଲ୍ୟାଣ-ପ୍ରବଣ ଲୋକ ମାନଙ୍କର ଏଇ ଗୋଟାଏ ସୁବିଧା । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନେ ଏକାକୀ ବୋଧ କରନ୍ତିନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ସଫଳ ଶକ୍ତି ଅସମ୍ଭବ । କୌଣସି ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକଠାରୁ ତାଙ୍କର ଯେପରି ଶିଖିବାର କିଛି ଅଛି । କଟକକୁ ଫେରି ଯିବାକୁ ଦିନେ ପ୍ରସାବ

କଲି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କୌଣସି ଅଗ୍ରହ ଦେଖାଇଲେ ନାହିଁ ।
କେ ଜାଣେ କେତେ ଦିନ ମୋତେ ଗାଁରେ କଟାଇବାକୁ ହେବ ।

ଗାଁରେ ରହିବାର ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଞ୍ଜଲ୍ୟକର
ଘଟଣା ଘଟିଲା । ବହୁଦିନ ପରେ ମଦ୍ୟପ ମଦ ପାଇ ଯେପରି ଆନନ୍ଦ
ହୁଏ, ମୋର ମନ ସେହିପରି ହେଲା । ଦିନେ ସକାଳୁ ଆମ ଗାଁର ଜୀବନ୍ତ
ଖବର କାଗଜ କିଣୁ ପଥାନ ଖବର ଦେଇ ଗଲା—ନରହରି ବାବୁଙ୍କ
ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କିଏ ମାରି ନଈ ବାଲିରେ ପକାଇ ଦେଇଛି; ପୁଲିସ
ଆସି ନଈ ବାଲିରେ ଢେଙ୍କୁ କରୁଛନ୍ତି । ନରହରି ବାବୁ—ନରହରି
ସାହୁ—ଆମ ଗାଁର ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ; ନଗଦ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର
ମାଲିକ । କଲିକତାରେ ବ୍ୟବସାୟ କରି ଓ ଗାଁରେ ମହାଜନୀ କରି
ସେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ଓ ଜମି ବାଡ଼ି କରିଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଓ
ମୁଁ ଘଟଣା ସ୍ଥଳକୁ ଗଲୁ । ପୁଲିସ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ
ଥିଲେ । ଶବ୍ଦି ଦେଖି ପରିସ୍ବାର ମନେ ହୁଏ ବିଷ ପାନରୁ ମୃତ୍ୟୁ ।
ଇନ୍ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ବାସ ଯେ ଏହା ହତ୍ୟା । କାରଣ
ଆତ୍ମହତ୍ୟା ହୋଇଥିଲେ ସେ ଘରେ ନ କରି ନଈ ବାଲିରେ କାହିଁକି
କରନ୍ତେ । ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ନରହରି ବାବୁଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ହତ୍ୟା
କରିଛନ୍ତି । ଦୁଇ ସଉତୁଣୀଙ୍କ ଭିତରେ କଲି କଥା ଗାଁର ପ୍ରତ୍ୟେକେ
ଜାଣନ୍ତି । ଘଟଣା ଦିନ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ସଉତୁଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଭାଷଣ କଲହ ହୋଇଥିଲା । କଲହ ସମୟରେ ନରହରି ବାବୁଙ୍କ
ଦ୍ଵିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ କହିଥିଲେ, “ମୁଁ ବିଷ ଦେବି, ତୁ ଖାଇ ମର ।” ଏ କଥା
ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଖାସ୍ ଚାକରଣୀ କହିଛି । ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଖାନତଲ୍ଲାସ
କରି ନରହରି ବାବୁଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତ ବାକ୍ସରୁ ଗୋଟିଏ
ବିଷ ଶିଶି ମଧ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି । ଏହା ପାଇବା ପରେ ସେ ନରହରି

ବାବୁଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଗିରଫ କରିଛନ୍ତି । ନରହର ବାବୁ ଜାମିନରେ ତାଙ୍କୁ ମୁକୁଳାଇଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏସବୁ ଶୁଣି ଘଟଣା ସ୍ଥଳଟି ପହଞ୍ଚି କଲେ । ଶବ୍ଦଟି ନିଜ ବନ୍ଦି ପାଖକୁ ଦଶ ହାତ ଦୂରରେ ନ ଉଠି ବାଲିରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ନିଜ ବନ୍ଦି ପାଖରୁ ମେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇ ଯିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମନେହେଲା, ହତ୍ୟାକାରୀ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ବନ୍ଦି ଉପରେ ମାରି ନିଜବାଲି ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଇ ଯାଇଛି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସେ ଘୋଷଡ଼ା ଚିହ୍ନଟି ତାଙ୍କ କାତରେ ଭଲକରି ଦେଖି କହିଲେ, “ଭାବୁର, ଏଠି ଦେଖିବାର ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ । ଗୁଲ ଟିକିଏ ନରହର ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ।” ନରହର ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ପରିଚୟ କରାଇ ଦେଲି । ନରହର ବାବୁଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା, ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଏହା କରିବା ଅସମ୍ଭବ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରମାଣ ହାତେ ହାତେ ମିଳିବାରୁ ସେ ଅବଶ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ମୁଁ ଠିକ୍ କଅଣ ଘଟିଛି କହିପାରେ, ଯଦି ଆପଣ ପ୍ରଥମ ବିବାହଠାରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଘଟିଛି କହିପାଆନ୍ତି ।” ନରହର ବାବୁ ଶୋକରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ଏହିପରି :—

ନରହର ବାବୁ ଟିକିଏ ବେଶୀ ବୟସରେ ପ୍ରଥମ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ନିଶାମଣି ଦେବୀ । ବିବାହ ହେବାର ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ନ ହେବାରୁ ନରହର ବାବୁ ନାନା ଯାଗ ଯଜ୍ଞ ଓ ଉପସ୍ଥ ଚିକିତ୍ସା ଆଦି କରାଇଲେ । ସେଥିରେ କିଛି ଫଳ ନ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ମନ କଷ୍ଟ ଦେଖି ନିଶାମଣି ଦେବୀ ମା’ ହବାର ସମସ୍ତ ଆଶା ତ୍ୟାଗ କରି ନରହର ବାବୁଙ୍କୁ ଦ୍ଵିତୀୟାବାର ବିବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ନରହର ବାବୁ

ଶେଷରେ ରାଜା ହେବାରୁ ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ
 ବାର ବିବାହ ହେଲା । ନିଶାମଣି ଦେବୀ ବିବାହର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୋବସ୍ତ୍ର
 କରି ନିଜେ ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କୁ 'ପସନ୍ଦ କଲେ । ଏ ବିବାହରେ ସେ
 ନିଜେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ସମସ୍ତେ ଆଶଙ୍କା
 କରିଥିଲେ ଯେ, ବିବାହ ପରେ ଦୁଇ ସଉତୁଣୀଙ୍କ ଭିତରେ କଳହ
 ହେବ । କିନ୍ତୁ ନିଶାମଣି ଦେବୀ ଶତପ୍ରାଣୀ ଏବଂ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତର ।
 ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ସୁଖରେହିଁ ତାଙ୍କର ସୁଖ । ବିବାହ ପରେ ବର୍ଷକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
 ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟି ନାହିଁ । ଦୁହେଁ
 ସୁଖରେ ଦୁଇଟି ଭଉଣୀ ଭଳି ଥିଲେ । ବର୍ଷକ ପରେ ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କ
 ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ହେଲା । ଏହା ପରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
 ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏହାର କାରଣ ରଜନୀ ଦେବୀ । ତାଙ୍କ
 ମନ ନାନା କୁସଂସ୍କାରରେ 'ପୁଣି' । ନିଶାମଣି ପୁତ୍ରସ୍ଥାନା ବୋଲି ସେ
 କେବେହେଁ ତାଙ୍କୁ ପୁଅ ପାଖକୁ ଛଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଅର ମା ହେବା
 ପରେ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ଗର୍ବ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ନିଶାମଣି ଦେବୀ ପୁଅକୁ
 ଟିକିଏ ଆଦର କଲେ ସେ ନାନା ଭୟାନା କରନ୍ତି । ନରହରି ବାବୁ
 ମଧ୍ୟ ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଅଧିକ ସ୍ନେହ ଦେଖାଇଲେ ଓ
 ନିଶାମଣି ଦେବୀଙ୍କୁ ଅବହେଳା କଲେ । ଏହିପରି ନାନା କାରଣରୁ
 ସ୍ଵାମୀନ୍ୟ କଥା ନେଇ ଦୁହେଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ପ୍ରାୟ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରାୟ
 ମାସକ ପୂର୍ବେ ଏହିପରି ଏକ ରୁଡ଼ାନୁ କଳହ ପରେ ନିଶାମଣି ଦେବୀ
 ତାଙ୍କ ବାପ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ; ଫେରିଲେ ମୃତ୍ୟୁର ଗୁରୁ ଦିନ ଆଗେ ।
 ଫେରିବା ପରେ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଗଲା । ରଜନୀ
 ଦେବୀ ନାନା ଭୟାନା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନୀରବ ରହିଲେ । ଦୁହେଁ
 ପ୍ରଥମରୁ ଶୁଦ୍ଧ ନ ପାଦୁଶୁ ନଈକୁ ନିଜ ଗାଧୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେଠି
 ଦୁହେଁ ପୂଜାପୂଜା କରନ୍ତି । ମରବା ଦିନ ମଧ୍ୟ ଦୁହେଁ ପୂର୍ବପରି

ଗାଥୋଇବାକୁ ଗଲେ । ନଈରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଦୁହଳ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରଷଣ କଲହ ଦ୍ଵୟ । ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ଖାସ ଗୁକରଣୀ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଏ । ସେ ଫେରି ଆସି ନରହରି ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲା, “ନିଶାମଣି ଦେବା ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କୁ ‘ତୋ ପୁଅ ମରୁ’ କହିବାରୁ ରଜନୀ ଦେବା କହିଲେ, ‘ମୁଁ ବିଷ ରଖିଛି, ତୁ ଖାଇ ମର’ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଭ୍ରଷଣ କଲହ ଲାଗିଛି ।” ନରହରି ବାବୁ ଏ କଥାରେ ବିଶେଷ କିଛି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ରଜନୀ ଦେବା ଏକା ଫେରି ଆସିବାରୁ ସେ ଟିକିଏ ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ, ‘ସେ ମଲ୍ଲିଖି; ମୁଁ ତାକୁ ମାର ଆସିଛି’ । ନରହରି ବାବୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କଲେ, ନିଶାମଣି ଦେବା ତଥାପି ନ ଫେରିବାରୁ ସେ ନଈକୁ ଯାଇ ଦେଖନ୍ତି, ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ମୃତ ଶରୀର ନଈବାଲିରେ ପଡ଼ିଛି ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “ନଈ କୂଳରେ ସେମାନେ ଯେ ପୂଜା କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ କଅଣ ଭୋଗ କରନ୍ତି ?”

“ହଁ, କେଉଁ ଦିନ କଦଳୀ ବା ଉଶୁଡ଼ା ବା ଫଳ ସେମାନେ ନିଅନ୍ତି ।”

“ସେ ଭୋଗକୁ କଅଣ ସେମାନେ ସେଇଠି ଖାଆନ୍ତି ?”

“ହଁ, ନିଜେ ଟିକିଏ ପ୍ରସାଦ ପାଇ ବାକି ସବୁ ଗାଁର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତି ।”

“ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି ପଚାରିବାର ନାହିଁ । ଟିକିଏ ରଜନୀ ଦେବା ସହିତ ଦେଖା ହେଲେ କେତେକ କଥା ପଚାରିବି— ଯାହା କି ଆପଣ କହୁ ପାରବେ ନାହିଁ ।”

ଅନ୍ଧର ମହଲକୁ ଗଲ । ରଜନୀ ଦେବୀ କାଠ ପିତୁଳା ପରି ନିବାଳି
ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । କେତେକ ଅପରିଚିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି
ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନରହର ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଆମର
ପରିଚୟ ଦେବାରୁ ସେ ଓଡ଼ିଶା ଟାଣିଦେଇ ମୁଁ ହ ବୁଲାଇ ବସିଲେ ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଶୁଣି ସେ
ହଠାତ୍ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ଟିକିଏ ଉପଶମ ହେବାରୁ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣମାନେ ନଈ କୂଳରେ କଅଣ
ନିଜେ ନିଜର ଭୋଗ ଖାଆନ୍ତି ?”

“ନା, ସେ ମୋର ଭୋଗ ଖାଏ, ମୁଁ ତାର ଖାଏ ।”

“ଭୋଗ କିଏ ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି ?”

ରଜନୀ ଦେବୀ ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି କହିଲେ, “ସୁଏ” ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି ।
ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ହେଉ ସେଇଠି ଭୋଗ ହାଣ୍ଡି ରହିବ । ଆପଣ
ଆପଣଙ୍କ ଭୋଗ ସଜାଡ଼ନ୍ତି, ଆଉ ସେ ସଜାଡ଼ନ୍ତି ତାଙ୍କର ।”

ଏ କଥାରେ ରଜନୀ ଦେବୀ ପୁଣି କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ନରହର
ବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଛୁଟି ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ କାଲି ତାଙ୍କ
ଭୋଗ ଖାଇଥିଲେ ?”

“ହଁ”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଭୋଗ ହାଣ୍ଡି ପାଖକୁ ଯାଇ ସେଇଟି ପରୀକ୍ଷା
କଲେ । ତାପରେ ସେ ଘରର ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ କିଛି ଶଣିବାହାରକୁ
ଚାହିଁଲେ । ମୋଡ଼େ ଡାକି କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ଦେଖ” । ଦେଖିଲେ,

ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉଶୁଡ଼ା ଝରକା ତଳେ ଘର ଆରପାଖେ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ
ଏଥୁରୁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ହତ୍ୟା ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ
କେଉଁଠି । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଯାହା ଜାଣିବାର ମୁଁ
ଜାଣି ପାରିବି । କେବଳ ଯେଉଁ ହାତ ବାକ୍ସରୁ ବିଷ ଶିଶିଟି ମିଳିବ,
ମୁଁ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ ।”

ନରସିଂହ ବାବୁ ହତାଶ ଭାବରେ କହିଲେ, “ତା ହେଲେ
ବଞ୍ଚାଇବାର କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ ?”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହସି କହିଲେ, “ମୋର ଶେଷ ପ୍ରମାଣ
ସୁବୋଧ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି ।”

ନରସିଂହ ବାବୁ ଓ ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାଲି ଚାଲି ଯିଲୁ ।
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୁଣି ହାତ ବାକ୍ସ କଥା ପଚାରିବାରୁ ନରସିଂହ
ବାବୁ କହିଲେ, “ପୁଲିସ୍ ସେ ବାକ୍ସ ଜବତ କରି ନେଇଛି ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପଚାରିଲେ, “ଏ ବାକ୍ସର ଚାରି କଅଣ
ରଜନୀ ଦେବୀ ସବୁବେଳେ ନିଜେ ରଖନ୍ତି ?”

ନରସିଂହ ବାବୁ କହିଲେ, “ସେ ଟିକିଏ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକୃତର ।
ଏହି ବାକ୍ସରେ ତାର ସବୁ ଗହଣା ଅଛି ଥାଏ । ସେ ଚାରି ସବୁବେଳେ
କାନି ଗଣ୍ଠିରେ ବାନ୍ଧି ରଖେ ।”

“ତା ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବୀଙ୍କ ଚାରି ଲେଉଟାଟି ମୋତେ
ଟିକିଏ ଦେଖାଇବେ ?”

ନରସିଂହ ବାବୁ ଅନେକ କ୍ଷଣ ପରେ ଖୋଜି ଆଣି ଚାରି ଲେଉଟାଟି
ଦେଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ସେଇଟି ପକେଟରେ ରଖି କହିଲେ,

“ତାକୁର, ଗୁଲ ଟିକିଏ ନଈ ବାଲିକୁ ଯିବା ।” ନଈ ବାଲିରେ ସେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ତାହାର ଅର୍ଥ ବା ଏ ଘଟଣା ସହିତ ତାହାର ସମ୍ପର୍କ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ନଈର ବନ୍ଧ ତଳକୁ ବାଲି ଉପରେ ଶୋଇଲି । ସେ ମୋତେ ଟାଣି ଟାଣି ପ୍ରାୟ ଦଶ ଗଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଲେ । ଏ ଚିହ୍ନଟି ସହିତ ଅନ୍ୟ ଚିହ୍ନଟି ଭୁଲନା କରି ସେ ଟିକିଏ ହସିଲେ ।

ପୁଲିସ ଷ୍ଟେସନକୁ ଯାଇ ସେ ହାତ ବାକ୍ସଟି ଦେଖିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାକ୍ସଟି ଆଣି ଦେଲେ । ସେ ବାକ୍ସର ଗୁରୁ ଗଣିବା ଜାଗାଟି କାଟରେ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ପରୀକ୍ଷା କରି ଗୁରୁ ଲେଖୁଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ ବାଛି ତାହା ମଧ୍ୟ କାଟ ତଳେ ରଖି ପରୀକ୍ଷା କଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଁ ହରୁ ବୁଝିଲି, ତାଙ୍କର ଅନୁମାନ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସେ ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ । ବାକ୍ସଟି ଠେଲି ରଖିଦେଇ ସେ ପରୁରଲେ, “ଆପଣ ଶେଷ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେଣି ?”

“ନାହିଁ, ଲେଖୁଛି ।”

“କଅଣ ଲେଖୁଛନ୍ତି ?”

“ଲେଖିବାର ଆଉ କଅଣ ଅଛି ? ରଜନୀ ଦେବୀ ଯେ ହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ କେଉଁଠି ? ତାକୁରଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରୁ ଯେଉଁ ବିଷୟ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି ଜଣାଯାଏ, ସେ ବିଷୟ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବାଙ୍କ ହାତ ବାକ୍ସରୁ ବାହାରିଛି । ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ ଭୋଗ ଖାଇ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ରଜନୀ ଦେବୀ ସେଇ ଦିନ ନିଶ୍ଚୟ ଦେବାଙ୍କୁ ବିଷ ଦେଇ ମାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶନରେ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ମାରିବା ପରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ଟାଣି ଟାଣି ନେଇ ନଈ ବାଲିରେ ପକାଇଛନ୍ତି । ଏହା ଭିତରେ ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ କାହିଁ ?”

“ତଥାପି—ତଥାପି, ସେଇ ଦିନ କଲିର କାରଣଟି ବଡ଼ ଅଭୁତ ନୁହଁ କି ?”

ଏ ଅବାନ୍ତର କଥାରେ ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ଓ ମୁଁ ଟିକିଏ ହସିଲୁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ବୁଝିପାରି କହିଲେ, “ଦେଖନ୍ତୁ, ଦୁଇଟି ଠିକ୍ ବିପରୀତ କାରଣରୁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ଘଟି ପାରେ । ଯେପରି ଧରନ୍ତୁ, ଆପଣ ସ୍ନେହରେ ଯେତେ ଜୋରରେ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତତା ମାରି ପାରନ୍ତି, ଖୁବ୍ ଘୃଣାରେ ବା ହିଫରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଜୋରରେ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତତା ମାରି ପାରନ୍ତି । ଘଟଣାଟି ଏକା ହେଲେ ମଧ୍ୟ କାରଣ ଦିୱଟି ଠିକ୍ ବିପରୀତ । ଦୁଇ ଭିନ୍ନଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଘଟଣା ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ପିଲାନ୍ତକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ପାରିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ସହିତ ମଧ୍ୟ ଆପଣଙ୍କ ପିଲାନ୍ତକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବାକୁ ହେବ । ତାହା ଯଦି ନ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣିବେ, ଆପଣଙ୍କ ପିଲାନ୍ତରେ କେଉଁଠି ଭୁଲ ଅଛି ।”

ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଆପଣ ତେବେ ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କ ଓକିଲଙ୍କୁ ସବୁ ବୁଝାଇ କହିବେ । ମୋର ପିଲାନ୍ତରେ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିଛି ।”

“ଆପଣ ନ ମାନିଲେ ତାହାହିଁ କରବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କ୍ଷତି ଛଡ଼ା ଲାଭ ନାହିଁ । ଆପଣ କେଶ୍ୱରେ ହାରିଗଲେ ଆପଣଙ୍କର ବଦନାମ ହେବ ଏବଂ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଉନ୍ନତର ପଥ ବନ୍ଦ ରହିଯିବ । ତା ଛଡ଼ା ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ମହିଳାଙ୍କୁ ଅଯଥା ଅପମାନ କରି ଲାଭ କଅଣ ? ମୁଁ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ଗୁଡ଼ିକ କହୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆପଣ ପୁଣି ଥରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖନ୍ତୁ । ତାପରେ ଯଦି ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପିଲାନ୍ତ ଠିକ୍, ତେବେ ସେହି ପରି ରିପୋର୍ଟ ଦିଅନ୍ତୁ—ମୋର ଆପଣ ନାହିଁ ।”

“ପ୍ରଥମ ସନ୍ଦେହ ହୁଏ, ବାପ ଘରୁ ଫେରିବା ପରେ ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ଆଚରଣ । ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ ନିର୍ମମ କଥାରେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଷ ଯେପରି ଚିନ୍ତାଧାରା ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଯାହା ହେବା ସ୍ବାଭାବିକ, ତାହା ଘଟି ନାହିଁ । ବାପ ଘରୁ ଫେରିବା ପରେ ସେ ମୃତ୍ୟୁ ଦିନ ଶତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ବାଭାବିକ ଭାବରେ ଶାନ୍ତ ଥିଲେ । ଏ ଆଚରଣରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ, ସେ ଗୋଟିଏ ଦୂରଭିସନ୍ନ ନେଇ ବାପ ଘରୁ ହଠାତ୍ ଫେରିଲେ । ସେ ଯାଇଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ସେଠି ରହିବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଫେରିଲେ ହଠାତ୍ କାହାକୁ ନ ଜଣାଇ । ଏହା ମୂଳରେ ଅଛି ସ୍ବାଭାବିକ ହିଂସା । ତା ପରେ ଦେଖନ୍ତୁ, ମୃତ୍ୟୁ ଦିନ ଶତରେ ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ଆଚରଣ । ନଈ କୂଳରେ ସେ ନିର୍ମମ ଭାବରେ କହିଲେ, “ତୋ ପୁଅ ମରୁ” । ନିଶାମଣି ଦେବା ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ପତତପସ୍ତଶା; ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି । ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ କଳହ ଲାଗିଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରକୃତିର ନାଶ ଏପରି କହିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏପରି କହିବାର କାରଣ, ମୁଁ ଅନୁମାନ କରେ ଏବଂ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ, ଯେ ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ ମୁଁ ହେଉ ‘ମୁଁ ବିଷ ରଖିଛି, ତୁ ଖାଇ ମର’ ବା ଏହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା ବାହାର କରବାକୁ ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ । ରଜନୀ ଦେବା ବିଷଦେଇ ବିଷ ବୋତଲଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବା ଖୁବ୍ ସ୍ବାଭାବିକ । ବିଷ ବୋତଲଟି ସେ ହାତ ବାକ୍ସରେ ସାଇତି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ଚୁକ୍ତି ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହା ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ଚୁକ୍ତି । ଦେଖନ୍ତୁ, ଏହାର ଅଟ୍ଟି କିପରି ମୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ମୋର ଦୃଢ଼ ଆରଣ୍ୟ, ଏଇ ଚୁକ୍ତିରେ ବାକ୍ସ ଖୋଲି ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ଦେଖନ୍ତୁ ଉତ୍ତୁକ୍ତ କଥା, ହରକା ସେ ପାଖରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉତ୍ତୁକ୍ତ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖିଲ । ରଜନୀ ଦେବା ଉତ୍ତୁକ୍ତ ସହଜ ବିଷ ମିଶାଇ ଥିଲେ ହାଣ୍ଡିର ଦେଖିଲେ

ଗୁଣ୍ଡିଏ ଉଷୁଡ଼ା ବାହାର କରି ଭୋଗ ସଜାଡ଼ି ବିଷ ମିଶାଇ ଥାଆନ୍ତେ ।
 ବାକି ଉଷୁଡ଼ାତକ ପକାଇ ଦେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।
 ଭୋଗ ପାଇଁ ଯେତକି ଉଷୁଡ଼ା ଦରକାର ସେତକି ଉଷୁଡ଼ା ଭୋଗ-
 ହାଣ୍ଡିରେ ରଖି ବାକିତକ ନିଶାମଣି ଦେବା ଫିଙ୍ଗି ଦେଲେ; କାରଣ
 ସବୁଥିରେ ବିଷ ମିଶାଇଥିଲେ ବିଭ୍ରାଟ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଭୋଗ
 ଅଲଗା କରି ବାହାର କରି ସେଥିରେ ବିଷ ମିଶାଇଥିଲେ ରଜନୀ
 ଦେବା ସନ୍ଦେହ କରିଥାଆନ୍ତେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭୋଗ ହାଣ୍ଡିରେ ହିଁ
 ବିଷ ମିଶାଇଲେ । ଆପଣ କୁହନ୍ତି ଯେ, ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କୁ କିଏ
 ଘୋଷାଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବି ତା ନୁହଁ । ସେ ନିଜେ
 ଗୋଡ଼ରେ ଠେଲି ଠେଲି ଏହିପରି କରିଚନ୍ତି । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯେ, ତାଙ୍କୁ
 ଘୋଷଡ଼ା ହୋଇବି ଏହାର ପ୍ରମାଣ ରଖିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟଣାଟି
 ଏହିପରି ମୋତେ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ନିଶାମଣି ଦେବା ମା' ନା ହୋଇ
 ପାରିବାରୁ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ନେହ ସ୍ୱରାଜ୍ୟରୁ ନିଜର ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥ
 ମନେକଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ସବୁ ବିଫଳତା ସହିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଚରମ
 ବ୍ୟର୍ଥତା ସହିପାରେ ନାହିଁ । ଚରମ ବ୍ୟର୍ଥତା ଆସିଲେ ସେ ଦୁଃ-
 ପାଗଳ କିମ୍ବା କରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା । ନିଶାମଣି ଦେବାଙ୍କ ଜୀବନରେ
 ଆସୁଥିଲା ସେହି ଚରମ ବ୍ୟର୍ଥତା—ସନ୍ତାନହୀନତା । ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ
 ଗଞ୍ଜିଣା ଓ ଗର୍ବ ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ ବିଷମୟ କରିଦେଲା । ସେ ଆତ୍ମ-
 ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବନ୍ଦିପରିକର ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା
 ଯେ, ଏହା ସହିତ ଯଦି ସେ ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କୁ ଜଡ଼ାଇ ପାରନ୍ତି, ତା
 ହେଲେ ଠିକ୍ ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଆ ହେବ । ତେଣୁକରି ଦିନେ ସେ ଭୋଗ
 ସହିତ ଗୁପ୍ତରେ ବିଷ ମିଶାଇ ବିଷ ବୋତଲଟି ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ
 ବାକ୍ସରେ ରଖିଦେଇ ଗଲେ । ସେହି ଦିନ ବିନା କାରଣରେ ସେ
 ରଜନୀ ଦେବାଙ୍କ ସହିତ କଲହ କରି ନିର୍ମମ କଥା କହିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟି ସବୁ ସାମାନ୍ୟ ଓ ବଡ଼ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଖାସ୍ ଖାଉଛି କି ନା ଦେଖନ୍ତୁ । ଯଦି ଖାସ୍ ଖାଏ, ତା ହେଲେ ଏହା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜାଣିବେ ।”

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଓ ମୁଁ ଥାନାରୁ ଫେରି ଆସିଲୁ । ନରସିଂହ ବାବୁ ଶୁଣି ତାଙ୍କର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଲେ । ସେ ବାଧ୍ୟ କରାଇ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଗଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥା ପରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ପୁଣି ଥରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଯେଉଁ ରିପୋର୍ଟ ଦେଲେ, ତଦ୍ୱାରା ସେ ଅସୁସ୍ଥତା ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କଲେ ।

ନିଶାମଣି ଦେବୀଙ୍କ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତ ଜୀବନ ସେଲେହିଁ ମୋର ରଜନୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଘୃଣା ହେଲା । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏ ଦିନପୁରେ କହିଲେ, “ଭାବୁର, ସମସ୍ତେ ଚାହାନ୍ତି ଗୋଟିଏ ପୁଅ, ଆମେ ଭାବୁ ଏହା ଆମର ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହ । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ, ଏହା ଆମର ନିଜ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଓ ମୋହ । ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହ ଲୋକେ ଯାହାକୁ କହନ୍ତି, ତାହା ନିଜକୁ ଭଲ ପାଇବାର ରୂପାନ୍ତର ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟର ଅମର ହେବାର ଗୋଟାଏ ଅଦମ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ଆମେ ଚାହୁଁ ମରି ମଧ୍ୟ ଅମର ହେବାକୁ । ଏହି ଇଚ୍ଛାରୁ ହିଁ କିଏ ହବାକୁ ଚାହେଁ ବଡ଼ ସାହସ୍ୟକ, କିଏ ବଡ଼ ସୈନିକ, କିଏ ବଡ଼ ଦାର୍ଶନିକ ଇତ୍ୟାଦି—ଅବଶ୍ୟ ଯାହାର ଅନ୍ତରର ପ୍ରେରଣା ଅଛି, ତା କଥା ଅଲଗା । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅମର ହେବାର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ—ପୁଅ ଭିତରେ ପୁଣି ବଞ୍ଚିବା । ପୁଅ ଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ଲୋକେ କହିବେ ‘ଅମୃତ ଲୋକର ପୁଅ’ । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ପୁଅ କିପରି ବଡ଼ ଲୋକ ହେବ । ଏହା କେବଳ ନିଜକ ଅମର କରିବାର ଇଚ୍ଛା ।”

ନୂଆ ନିବାସ

ମୋର ଏଟା ତାଙ୍କର କଲେଜର ଶେଷ ବର୍ଷ । ବାହାରେ ରହି ପଡ଼ାପଢ଼ି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଭାବି ମୁଁ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲକୁ ଯିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଥାଏ । ଦୁଇଟି ଘଟଣା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କର ବେଶ୍ ଅର୍ଥାଗମ ହୋଇଥାଏ । ସେ ସେହି ଟଙ୍କାରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବହି ଓ ତାଙ୍କର ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ର ପାତ୍ର କିଣି ଥାଆନ୍ତି । ସାନ ଘରେ ସେ ସବୁ ପାଇଁ ସ୍ଥାନର ଅଭାବ ହେବାରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଭଡ଼ାଘର ଖୋଜୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କୋଠାଘର ଭଡ଼ା ନେବାକୁ । ମନ ମୁତାବକ ଘର ମିଳୁ ନ ଥାଏ । କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଘରର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ । ସହର-ଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘର—ଗୃହଆଡ଼େ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଜମି । ଘରକୁ ଲାଗି ସାମାନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଘରର ବ୍ରଜବାବୁ ସାଙ୍ଗେ ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଛିଣ୍ଡାଇ ଆସିଲେ । ମାସକୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଭଡ଼ା । ଘରଟି ପରିସ୍କାର କରିବାକୁ ବ୍ରଜ ବାବୁ ତିନି ଦିନ ସମୟ ନେଇଥାନ୍ତି । ଏହା ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ତାଙ୍କ ନୂଆ ବସାକୁ ଯିବେ ଏବଂ ମୁଁ ଯିବି ହଷ୍ଟେଲକୁ ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଏ ସମୟଟି ଖୁବ୍ ଭଲ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅଗରୁ କହୁଛି, ତାଙ୍କର କିଛି ଅର୍ଥାଗମ ହୋଇଥାଏ । ପୁଲିସକୁ ଦୁଇଟି ଖୁଚିଲ ଘଟଣାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ସେ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ପାଇ ଥାଆନ୍ତି—ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ବିଖ୍ୟାତ ବ୍ୟବସାୟୀ ଶ୍ରୀହରି ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହି ପୁରୀର ମହାରାଜାଙ୍କ ଚେକ୍

ଜାଲ । ଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଆପଣମାନେ ଖବର କାଗଜରୁ
 ଯାହା ଜାଣନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ଜାଣେ ନା । ଅନେକ ଉତ୍ସୁକ
 ହୋଇ ମୋତେ ପଚାରନ୍ତି, ଏ ଦୁଇଟି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାକୁ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କିପରି ସମର୍ଥ ହେଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ
 ଅନେକ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ଉପ
 ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ମୋତେ ଜଣା । ଅନ୍ୟ କେତେକ
 ଅନୁସନ୍ଧାନ ସହିତ ମୁଁ ନିଜେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଲେ ହେଁ ତାଙ୍କଠାରୁ
 ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ମୁଁ ପାଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ
 ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ବା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ ମନେ
 କରୁଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସମୟ ଓ ସୁବିଧା ପାଇଲେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଇଚ୍ଛା
 ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁଇଟି ଘଟଣା ବିଷୟରେ କୌଣସି କାରଣରୁ
 ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋତେ କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁଙ୍କ କାର୍ତ୍ତି କଳାପ ବିଷୟରେ ଉତ୍ସୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଜଣାଉଛି
 ଯେ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ନିଜେ ଏ ଦୁଇଟି ଅତି ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟକର ଘଟଣା
 ବିଷୟରେ ନ କହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ କିଛି ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ଦେଇ
 ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଶାକରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଦିନେ ଏ ଦୁଇଟି
 ଘଟଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ମୋତେ ଦେବେ । ଉପଯୁକ୍ତ ସଫଳତା
 ଛଡ଼ା ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ‘ମନର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଶରୀରର ଗୁପ୍ତ-
 ଯୁକ୍ତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ’ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି-
 ଥିବାରୁ ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ‘ଡକ୍ଟର’ ଉପାଧି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ
 କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରକାଶ ଯୋଗୁଁ ମୋର
 ନିଜର ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଗର୍ବ ହେଉଥାଏ, ତାଙ୍କର ନିଜର ବିମର୍ଷିତା
 ସେତେ ବଢ଼ୁଥାଏ । ଏହାର କାରଣ ସେ କହିନ୍ତି, ବ୍ୟାପକ ଖ୍ୟାତି
 ଅଜ୍ଞାନ । ଏଥି ସକାଶେ ତାଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଯେ, ଯେଉଁ ଜୀବନ୍ତ ପୁସ୍ତକରୁ

ସେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଏହି ବ୍ୟାପକ ଖ୍ୟାତି ପରେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବ । କାରଣ ପୂର୍ବପର କେହି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ମନ ଖୋଲି ମିଶି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ଏହି ଅପଥା କାରଣରୁ ସେ ‘ଡକ୍ଟର’ ଉପାଧି ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କରିଛନ୍ତି ।

ସେ ଯାହା ହେଉ, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଏହି ନୂଆ ବସାରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ହାସ୍ୟକର ଘଟଣା ଘଟିଗଲା, ଯାହା ମୁଁ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ରହି ପାରୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ତୁଳନାରେ ଏ ଘଟଣା କୌଣସି ଦିଗରେ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ମୁଁ ନିଜେ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଏ ଘଟଣା ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଛଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ହାସ୍ୟ ରସର ଦିଗ ଅଛି, ଯାହାକି ମୋତେ ବଡ଼ ଅମୋଦ ଦିଏ । ପୃଥିବୀରେ ଯୁଦ୍ଧ, ବିଦ୍ରୋହ, ମୃତ୍ୟୁ ଅଦି ନାନା ବିଶାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଭୟାବହ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର ଗୋଟିଏ ହାସ୍ୟକର ଦିଗ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏ ଘଟଣାଟିରେ ସେହି ଦିଗଟି ମୋ ବିବେଚନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି ।

ଘରଟି ଠିକ୍ କରି ଆସିବାର ଦୁଇ ଦିନ ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଦିନେ ଖସିବେଳେ କହିଲେ, “ଡାକ୍ତର, ଗୁଲ୍ ଘରଟି ଟିକିଏ ଗୁଲ୍ ଦେଖି ଆସିବା । ମୋତେ ସେ ଜାଗା ଆଉ ଘରଟି ଭାସି ଭଲ ଲାଗିଛି । ମୋର ଅନୁରୋଧ, ହସ୍ପିଟାଲକୁ ଯିବା ଆଗରୁ ଅନ୍ତତଃ ଗୁରୁ ଦିନ ତୁମେ ସେଠି ରହିଯିବ ।” ହସ୍ପିଟାଲକୁ ଗଲେ ଡାକ୍ତରୀ ପାଶ୍ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଉନି ଗୁରୁ ଥର ଦେଖା ହେବ କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଏହାଙ୍କ ସାଲିଧି ଏତେ ପ୍ରୀତିକର ଯେ ବାଧ୍ୟ ନ ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ହସ୍ପିଟାଲକୁ ଯିବା ଆଗରୁ ନୂଆ ବସାରେ କିଛି ଦିନ ରହିବାକୁ ମୁଁ ସଜ୍ଜି

ହେଲି । ଘରଟି ଦେଖି ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଆମେ ନୁଆ ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲୁ, ବ୍ରଜ ବାବୁ ଆଉ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଘର ବୁଲାଇ ଦେଖାଉ ଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏହାର କାରଣ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ବ୍ରଜ ବାବୁ ଅତି ନମ୍ର ଭାବରେ କହିଲେ, “କ୍ଷମା କରବେ, ଏ ଘର ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଡ଼ା ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ମହାଶୟ ବହୁତ ଦିନ ଆଗରୁ ମୋତେ ଅଗ୍ରୀମ ଭଡ଼ା ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଛଅ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କୌଣସି ଖବର ନ ଦେବାରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଘର ଭଡ଼ା ଦେବାକୁ ସଜି ହୋଇଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆସିବାରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଘର ଭଡ଼ା ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଅନାଇ ରହିଲେ । ବିଶେଷତଃ ବିଦ୍ଵାନ ସାଧାରଣ ଭଦ୍ରଲୋକ—ବିଶେଷତଃ ଭିତରେ କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାଢ଼ି ଓ ନିଶ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ବ୍ରଜ ବାବୁ, ଆପଣ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି । ଏ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଆପଣ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ—ଏହା ତାଙ୍କ ସହିତ ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଛଅ ମାସ ଆଗେ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ବଇନା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, କାରଣ ତା ହୋଇଥିଲେ ଆପଣ ନୁଆ କରି କାହିଁକି ଘର ବୁଲାଇ ଦେଖାନ୍ତେ ? କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଏ ମହାଶୟ ଏ ଘର ଆଗରୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । କାରଣ ନୁଆ ଘର ଦେଖିବାରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତାହା ମୁଁ ଯୁକ୍ତଠାରେ ଦେଖୁ ନାହିଁ । ମୋର ମଧ୍ୟ ମନେ ହୁଏ ଯେ, ଆପଣ ଏ ମହାଶୟଙ୍କୁ ନ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ।” ଏ କଥାରେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଚମକି ପଡ଼ିବା ଭଳି ମନେ ହେଲା । ବ୍ରଜ ବାବୁ କିନ୍ତୁ କ୍ଷିପ୍ର ହୋଇ କହିଲେ, “ସେ ଯାହା ହେଉ, ଏ ମହାଶୟ ମାସିକ ୪୧୫୦୦ ଭଡ଼ା ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆଜି ସକାଳେ ସେ ମାସିକର ଅଗ୍ରୀମ ଭଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ଯଦି ମାସିକ

ଟେକ୍‌ଂ ଦେଇ ପାରିବେ ତ ରୁହନ୍ତୁ । ମୋର ଅପତ୍ନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ମୋତେ ଅଗ୍ରୀମ କିଛି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ଘର ଭିତରେ ଦାବୀ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ—ଆଇନ ଅନୁସାରେ ।”

ଗୋବିନ୍ଦ ନ ବାବୁ ଖୁବ ଧୀର ଭାବରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ଏ ଘରେ ରହିବି ଏବଂ ଟେକ୍‌ଂ ଭିତରେ ରହିବି । ଆପଣ ବାଧା ଦେଇ ପାରନ୍ତି ଯଦି ଦିଅନ୍ତୁ ।” “ତାଙ୍କର, ଦୟା କର ତୁମେ ତୁମର ଓ ମୋର ସବୁ କିନିଷ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି କରି ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଆସ । ମୁଁ ଏଠି ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।” ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ ନମ୍ର କଥା ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ନିଶ୍ଚିତତା ଅଛି ଯେ, ଶୁଣିଲେ ମନେ ହୁଏ, ତାଙ୍କ ସଙ୍କଳ୍ପରୁ ଆଉ ଟଳାଇ ହେବ ନାହିଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ବ୍ରଜ ବାବୁ ଓ ଭଦ୍ରଲେକ ବଡ଼ ବିକ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଭଦ୍ରଲେକ କହିଲେ, “ବ୍ରଜ ବାବୁ, ଆପଣ ଏହାଙ୍କୁ ଘର ଭିତା ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ଏ ଘର ଭିତା ନେବାକୁ ସଜ୍ଜି ନୁହଁ—ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ଏ ମହାଶୟଙ୍କୁ ଆଗରୁ କଥା ଦେଇଛନ୍ତି ।” ଗୋବିନ୍ଦ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନାଇ ସେ କହିଲେ, “ଆପଣ କିଛି ମନେ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବ୍ରଜ ବାବୁ ମିଛ କହିଛନ୍ତି—ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ୨ ମାସ ଆଗରୁ ବହିନା ଦେଇ ନାହିଁ । ଘରଟି ମୋର ମନ ମୁତାବକ ହୋଇଛି ବୋଲି ତାହା ଗୁଣା ଭିତା ଦେଇ ରହିବାକୁ ସଜ୍ଜି ଥିଲି । ସେ ଯାହା ହେଉ, ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଘର ଖୋଜି ନେବି; ଆପଣ ଏଠି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହି ପାରନ୍ତି ।”

ପରଦିନ ଆମେ ନୂଆ ବସାକୁ ଆସିଲୁ । ରହିବାର ଦ୍ଵିତୀୟ ଦିନ ରାତି ପ୍ରାୟ ଗୋଟାକ ବେଳେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ସାପର ଗର୍ଜନ ଭଳି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଉଠି ପଡ଼ିଲି । ହଠାତ୍ ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟାଏ କଦାକାର ଭୟଙ୍କର ମୁହଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଦେଖି ମୋର ଭ୍ରଷଣ ଭୟ

ହେଲା । ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଏ କଥା କହିଲି । ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ବୋଲି କହି ଏ କଥାଟା ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । କେବଳ ସେହି ରାତିରେ ନୂଆ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରାତିରେ କିଛି ନା କିଛି ଭୌତିକ ଘଟଣା ଘଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । କେତେବେଳେ ଶୂନ୍ୟରୁ ଟେକା ପଥର ବୁଝି, କେତେବେଳେ ଅବା ବିଷ୍ଣୁ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ରାତିରେ ଆମେ ଖାଇ ବସିବା ସମୟରେ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ ଭ୍ରାସଣ ସାପର ଗର୍ଜନ ଭଳି ଶବ୍ଦ ହେଲା — ମନେ ହେଲା ଠିକ୍ କାନ୍ଥ ସେ ପାଖରେ । ପରେ ପରେ ଅଗଣାରେ ହାଡ଼ ବୁଝି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ଏ ଘର ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲି, “ଆପଣ ହୁଏତ ‘ବୀର ପେଶିବା’ କଥା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ”, ତେଣୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏହାର ଗୁପ୍ତପ୍ରମାଣ ପାଇଛି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀର ଗାଁ ‘ଅଲଗୁ’ରେ ଏପରି ଘଟିବାର ମୁଁ ନିଜେ ଦେଖିଛି ।” ଗୋବର୍ଦ୍ଧନବାବୁ ସେହିପରି ନିର୍ଦ୍ଦିକାର ଭାବରେ କହିଲେ, “ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ଏନ୍-ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆରେ ‘ପୋଲ୍ ଡର-କଲ୍ ସ୍ପର୍ସ’ ଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ମୁଁ ପଢ଼ିଛି । ଏ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଗବେଷଣା ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଲେକମାନେ ଏହା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଉ ଏ ବ୍ୟାପାରଟି କଅଣ । ଏଠି ରହିଲେ ହୁଏ ତ ଆମେ ବହୁତ କିଛି ନୂଆ ତଥ୍ୟ ପାଇ ପାରୁ ।” ପରେ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, “କିମ୍ବା କିଏ ଜାଣେ ଏହାର ପରଶିତ ହାସ୍ୟକର ନ ହେବ ?” ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ‘ଭୟ’ ଗୋଟିଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି କଅଣ ଏହାଙ୍କର ନାହିଁ ? ସବୁବେଳେ କେବଳ ଦୈନିକ ମନୋବୃତ୍ତି ? ଭାବିଲୁ,

ବୋଧହୁଏ ଅଜକାଲି ଏହା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶରେ ପରିଣତ ହେଲଣି ।

ଦିନକୁ ଦିନ ନୂଆ ନୂଆ ଉପଦ୍ରବ ଗୁଲିଥାଏ । ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ମୋର ଭଲ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହିମାଳୟ ପରି ଅଟେ । ଏହିପରି ସଞ୍ଚିବାର ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପରେ ଦିନେ ସକାଳେ ସେହି ଭଦ୍ରଲେଙ୍କ ମୋତେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟିଆସନକୁ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି, ଘରେ ମୁଁ ଏକା ଥାଏ । ଭଦ୍ରଲେଙ୍କ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ହରିହର ବେହେରା । ସେ ଏ ଘର ନ ପାଇ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ଗୁଲି ଘର ଭଡ଼ା ନେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟ ବିଶେଷ ଅସୁସ୍ଥ ଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କର ବୋଲି ଖବର ପାଇ ସେ ମୋତେ ଡାକିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ହରିହର ବାବୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦୟା କରି ଟିକିଏ ଦେଖି ଆସିବେ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଫିସ୍ ବାବଦ ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।” ମୁଁ ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲି, “ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଲେ ତ ବଡ଼ ତାଙ୍କର ଆଣି ପାରିବେ । ମୁଁ ତ ଜଣେ ସ୍ଥବ ମାତ୍ର ।”

“ଆପଣ ଠିକ୍ କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଆତ୍ମୀୟ ରୋଗଟି ଗୋପନୀୟ ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେ ଯଦୃଢ଼ ଖୁବ୍ ଧନୀ ତଥାପି ଏଇଥି ପାଇଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ନାହାନ୍ତି । ଏ ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କଲଦିନୁ ସେ ବିଦେଶରେ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଯେ, କୁଷ୍ଠ ରୋଗ କଦାପି ଭଲ ହେବାର ନୁହେଁ । ହଠାତ୍ କାଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିପାରି ମୋ ବସାକୁ ଆଣିଛି । ସେ କୌଣସି ମତେ ରଜି ନୁହନ୍ତି ଯେ, ଏ କଥା ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ

ବୁଝାଇ କହିବି ଯେ, ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଡାକ୍ତର । ସେ ଚିକିତ୍ସା କଲେ କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ସେ ରାଜି ହେବାରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଆସିଲି ।” ଏହା ଶୁଣି ସମ୍ଭବ, ମୁଁ ଦେଖିବି, ଲଜ୍ଜାରେ ଅନେକେ ଏ ରୋଗକୁ ଅନେକ ଦିନ ଲଗାଇ ରଖନ୍ତି ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଶେଷରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଯିବାକୁ ରାଜି ହେଲି । ରାଜି ହେବାର ବିଶେଷ କାରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ତ୍ୱରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଣି ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଅଥଚ ମୂଲ୍ୟବାନ ଡାକ୍ତରୀ ବହି ମୁଁ କିଣି ପାରୁ ନ ଥିଲି । ଏଇ ସୁଯୋଗରେ ଏତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଯଦି ରୋଜଗାର ହୁଏ, ତା ହେଲେ କ୍ଷତି କଅଣ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଏ ସୁସମ୍ବାଦ ଦେଲି । ସେ ଶୁଣି ହୋଇ କହିଲେ, “ହଁ ଡାକ୍ତର, ଏଇ ସୁଯୋଗରେ ଯଦି କିଛି ଅର୍ଥ ଲାଭ ହୁଏ, ତା ହେଲେ କ୍ଷତି କଅଣ ?”

ସେହି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ହରିହର ବାବୁ ମୋତେ ଡାକିବାକୁ ଆସିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ନିତି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଟିଭିସନ୍ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀ ବଜାରକୁ ଯାଏ, ଫେରେ ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ପରେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଫେରନ୍ତି ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପରେ । ମୁଁ ଘରେ ଏକା ଥାଏ, ପଢ଼ା ପଢ଼ି କରେ । ହରିହର ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହିଲି । ନାନା ବିଷୟରେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ହରିହର ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଲି, “ଆପଣ ଏ ଘର ଭଡ଼ା ନ ନେଇ ଭଲ କରନ୍ତି । ଏ ଘରଟି ଭୁତର ଅଡ଼୍ଡା ।” ଯାହା ଯାହା ଘଟଣା ଓ ଘଟଣା, ମୁଁ କହିଲି । ହରିହର ବାବୁ ଭ୍ରାମଣ ଭୟ ପାଇଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ନାନା ଭୟାବହ ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା କଥା କହିଲେ । ମୋର ବିଶେଷ ଭୟ ହେଲା । ଏ ଘରଟିର ପାଖ

ଆଖରେ କୌଣସି ଘର ନାହିଁ; ଗୁରୁଆଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ; ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ ।
 ଏ ସବୁ ମିଳି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଭୟାବହ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କଲା ଯେ-
 ମୁଁ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଠିକ୍ କରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ଏ
 ଘର ଗୁଡ଼ିଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବି । ହରିହର ବାବୁ ମଧ୍ୟ ସେହି
 ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଯାହା ହେଉ ସମା ଫେରିବାରୁ ମୁଁ ରେଗି
 ଦେଖିବାକୁ ବାହାରିଲି । ଆମ ନୂଆ ଘରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାଇଲ
 ଦୁରରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜର ସ୍ଥାନରେ ଖୁଦ୍ର ଗୁଳଘରେ ହରିହର
 ବାବୁଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ବସା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତା କରି ଦେଖିଲି ।
 ଦେଖିବାର ବିଶେଷ କିଛି ନଥିଲା । ରେଗିଟି ଏତେ ବଡ଼ିଛି ଯେ,
 ଏହା ଭଲ ହେବାର କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ—ଯଦି ବା ଆସ,
 ତାହା ମୋର ଆୟତ୍ତ ବାହାରେ । ଟଙ୍କା ଲେଉଟରେ ଏ ରେଗିକୁ
 ହାତକୁ ନେବାକୁ ମୋତେ ବାଧୁଲା । ମୁଁ ପୁଣି ଅନୁରୋଧ କରି
 କୌଣସି ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ । ହରିହର ବାବୁ ଏଥିରେ ଭ୍ରାସଣ
 ଆପଣ କଲେ ଏବଂ ମୋତେ ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ,
 “ଆପଣ ଦୟା କରି ଏହାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା କରନ୍ତୁ, ତା ନ ହେଲେ ଏହାଙ୍କର
 ଆଉ ଚିକିତ୍ସା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଫିସ୍ ବାବଦ
 ଦୈନିକ ଟ ୧୦୦୦ ଓ ଦେବ ଓ ଏଠାରେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ରହି ଟିକିଏ
 ସେବା ଆଦି କରିବା ପାଇଁ ଦୈନିକ ଟ ୫୦୦ ଅଧିକା ଦେବି ।”
 ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଯଥା ସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଓ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ନିତି
 ରହିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲି । ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କରିବାର
 ବିଶେଷ କିଛି ନଥିଲା । ମୁଁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଔଷଧ କିଣି ଆଣିବାକୁ
 କହିଲି । ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ସେଠୁ ବାହାରିଲି । ହରିହର ବାବୁ ମୋ ହାତରେ
 ଟ ୧୦୦୦ ଦେଇ ମୋ ସହିତ ଅନେକ ଦୂର ଆସିଲେ ଏବଂ ବାର ବାର
 ତାଙ୍କ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲେ । ଫେରିବା ବେଳେ ସେ ଅନୁରୋଧ

କଲେ—“ମୁଁ ଥାଏ ନ ଥାଏ, ଆପଣ ରେଜ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ରହିବେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ । ଟିକିଏ ପ୍ରକୋପ ବଢ଼େ ।” ଏ କଥାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଫେରିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତାଙ୍କର ଗସ୍ତରେ ଆସୁ ଆସୁ ମନକୁ ବୁଝାଇ କହିଲି ‘ଏଥରେ ମୋର ଦୋଷ କ’ଣ—ହରିହର ବାବୁ ଯଦି ବାଧ୍ୟ କରନ୍ତି ତ ମୋର ଉପାୟ କ’ଣ?’ ତଥାପି ମୋର ବିଚକ ମାନୁ ନଥାଏ । ମନେ ହେଉ ଥାଏ, ଏ ଟଙ୍କା ମୁଁ ଯେପରି ଠକାଇ ନେଉଛି । ଗୋଟାଏ ଦିଗରେ ଆଦର୍ଶ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପ୍ରୟୋଜନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ମୋ ମନରେ ଭ୍ରାସଣ ଦ୍ଵିଧା ଜାତ ହେଲା । ଦେଖିଲି, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ମାନି ଚଳିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ମାନସିକ ଶକ୍ତି ଅଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶର କୌଣସି ଜଞ୍ଜାଳ ନାହିଁ, ସେମାନେ ପ୍ରକାଶରେ ଗୋଟାଏ ଦିଗ ମାଡ଼ି ଲେନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ କେଉଁ ଦିଗଟି ଛାଡ଼ି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଟିକିଏ ମାନସିକ ବାଧା ଉପୁଜାଏ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଜନ ଏତେ ବେଶୀ ଯେ, କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆଦର୍ଶର ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରେରଣା ଆଉ ରୁହେ ନାହିଁ—ରୁହେ କେବଳ ଆଦର୍ଶର ବାହ୍ୟ ଆକରଣ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାର ଲୋକଙ୍କୁ ଆମେ କହୁ ‘ବିରଡ଼ି ଦୈତ୍ଵ’ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ମନରୁ ହିଁ ବୁଝି ପାରୁଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ ମନଟି ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲେ ଏମାନେ ଘୃଣାର ପାତ୍ର ନ ହୋଇ ଦୟାର ପାତ୍ର ହେବେ । କିନ୍ତୁ ବିପଦ ନେଉଛି ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ବେଶୀ । ତେଣୁ ବୁଦ୍ଧି, ଗମନୋହିନ ବା ଯିଶୁଙ୍କ ଭଳି ଶକ୍ତିମାନ ପୁରୁଷଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ବନ୍ଧୁରେ ହିଁ କେବଳ ଲେଖା-ରୁହେ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରାକା ଆଦର୍ଶ ହିଁ ସମାଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ । ଅତଏବ ମୋର ମନେ ହୁଏ, ଏହି

ଶ୍ରେଣୀର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ସମାଜର ନୈତିକ ଉନ୍ନତ ।

ଫେର ଆସି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କୁ ସବୁ କଥା କହିଲି । ସେ ସବୁ ଶୁଣି ପ୍ରାୟ ମନେ ମନେ କହିଲେ, “ହୁଁ” ନାନା ଭୟାବହ ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ ବିଷୟରେ ସେ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା କହିଯାଇ କହିଲେ, ସେ ଥାଆନ୍ତୁ ବା ନ ଥାଆନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସେଠି ରହିବାକୁ ହେବ ।” ତାପରେ ସେ ପୁଣି କମିଜ ପିନ୍ଧି ବାହାରିଗଲେ । ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରେଗି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେଠି ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ରୁହେ । ଗଲାବେଳେ ମୁଁ ମୋ ଘରେ ଚାରି ପକାଇ ଦେଇ ଯାଏ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଟିକସନକୁ ଗଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଘରେ ଚାରି ପକାଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କର ଭଲ ଚାରି ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ଶସ୍ତ୍ରା ଚାରି କଣି ଅଣି ଘରେ ପକାଇବାର ଅର୍ଥ ମୁଁ ସେତେବେଳେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଶ୍ରମା ବଜାରକୁ ଗଲାବେଳେ ବାହାରେ ତାଲ ପକାଇ ଯାଏ । ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ତିନି ଦିନ ଗଲା ପରେ ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ମୋର ଶରୀର ଟିକିଏ ଅସୁସ୍ଥ ଥିବାରୁ ମୁଁ ରେଗି ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । କିଛି ଦୂର ଯାଇ ଶସ୍ତ୍ରାରୁ ଫେରି ଆସିଲି । ଶ୍ରମା ବାହାରେ ତାଲ ପକାଇ ଦେଇ ଯାଇ ଥିବାରୁ ମୁଁ ବାହାରେ ବଗିଚାରେ ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କଲି । ଭାଗ ଭର ମାଡୁଥାଏ । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ମୋର ମନେ ହେଲା, ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ ଯେପରି ଘର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଭାଗଣ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ମୁଁ ଅସୁବିଧା କଲା ଛୁପି ଟିକିଏ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ମନେ ହେଲା, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ ଘର ତାଲ କିଏ ଭାଙ୍ଗିଲା । ମୁଁ ଭୟରେ ଆଉ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଭୟର ସ୍ଥାନକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲି । କିଛି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଘରର ତାଲ

ଭଲ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ପୁଅ ମନେ ହେଲା, ଗୋଟାଏ କଳା ଗୁମ୍ଫା ପେପର ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଦୋଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ଭୟରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲି, “କିଏ?” ଦୂରରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲି, “ମୁଁ ।” କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହସିହସି ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ, “ମୁଁ, କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ତୁମେ ସବୁ ଗୋଲମାଲ କରିଦେଲ ।” ଭୟରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଛତି ଓ ଗୋଡ଼ ଥରୁଥାଏ । କିଛି କହିବାର କ୍ଷମତା ନ ଥାଏ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଫେରିବାରୁ ଆମେ ବାହାରେ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲୁ । ସମାର ଡେରି ଦେଖି ତା ଉପରେ ମୋର ଲୁପ୍ତ ଗୋଟି ହେଉଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପରେ ସମା ଫେରିଲା । ମୁଁ ଗୋଟିରେ ତାକୁ ଚାପୁଡ଼ାଏ ପକାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ମୋ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, “ତାର ଦୋଷ ନାହିଁ ।” ସମା କହିଲା, “ମୁଁ କ’ଣ କରିବି ? ବଜାରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ମିଛରେ କହିଲା—ମୁଁ ତା ଗୋଡ଼ ମାଡ଼ି ପକାଇଛି । ସେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଚାପୁଡ଼ା ମାଇଲା ଏବଂ ମୋତେ ମୋତେ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସେଇଠି ଏତେ ଡେରି ହୋଇଗଲା ।”

ଆମେ ବସା ଭିତରକୁ ଗଲୁ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ହରିହର ବାବୁ ଆସି କହିଲେ, “ଆପଣ ଆଜି ଗଲେ ନାହିଁ । ସେଗାର ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଯିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତର ଡାକି ଅଣିଲି । ଆପଣଙ୍କ ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ ଅଛି ଭାବେ ଆପଣଙ୍କୁ କହି ଦେଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାଲି ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବେ, କାରଣ ଏ ନୂଆ ଡାକ୍ତର ଦେଖି ମୋର ଆତ୍ମୀୟ ଅସୁବିଧା ଉଦ୍ଧରିବ ହେଲେ ।” ଶରୀରର ସାମାନ୍ୟ ଅସୁସ୍ଥତା ସକାଶେ ମୁଁ ଯାଇ ନ ପାରିବାରୁ ବଡ଼ ଖରାପ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ହରିହର ବାବୁଙ୍କୁ କ୍ଷମା ମାଗିଲି ।

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ହରିହର ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ନାମ କଅଣ ?”

“ବିଦ୍ୟାଧର ବାବୁ ।”

କିନ୍ତୁ ମୋର ମନେ ହେଲା, ସେ ଯେପରି ଟିକିଏ ଭାବ ଏ ନାଆଁଟି କହିଲେ । ଭାବିଲି, ବୋଧହୁଏ ହରିହର ବାବୁ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟ ନାମ ଲୁଚାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ପୁଣି ପଚାରିଲେ “ବିଦ୍ୟାଧର କଅଣ ?”

“ବିଦ୍ୟାଧର ଗୌରସଂ ।”

ଏଥର ମଧ୍ୟ ମନେ ହେଲା, ସାଙ୍ଗିଆଟି ସେ ଭାବ କହିଲେ । ହରିହର ବାବୁ ଚାଲିଗଲେ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ କହିଲେ, “ଏ ଭୌତିକ କାଣ୍ଡ, ଏ ସେବା ଦେଖା ଓ ସଙ୍ଗର ଜୋରରେ ଗୋଲମାଲର ପରୀକ୍ଷା ବୋଧହୁଏ କାଲି ହେବ । ଆପଣ କାଲି ଗୋଟିଏ ନାଟକୀୟ ପରୀକ୍ଷା ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଆନ୍ତୁ ।” କିନ୍ତୁ ଏତିକି କହି ସେ ଗାରବ ରହିଲେ । ଯେତେ ପଚାରିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଟିକିଏ ହସିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଭୟ ଓ ସଂଶୟ ଭିତରେ ସେ ସିତିଟା କଟି ଗଲା । ଏତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟାଏ ନିଷ୍ପିତ ଭୟ ସାମନାରେ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ଗୋଟିଏ ଅନିଷ୍ଟତ ଭୟ ମୋତେ ଆକ୍ରମଣ କଲା ଏବଂ ଏହା ନିଷ୍ପିତ ଭୟଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଓ ପୀଡ଼ାଦାୟକ ହେଲା ।

ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମୁଁ ସେବା ଦେଖିବାକୁ ଗଲି । ଭଦ୍ରଲୋକ କାଲି ମୋ ବସାରୁ ଗଲବେଳେ ମୋତେ ଆସନ୍ତା

ତିନି ଦିନର ପିସ ଦେଇ ଯାଇ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଧର ବାବୁଙ୍କ
 ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ଆପଣଙ୍କର କଅଣ କାଲି
 ଶରୀର ବିଶେଷ ଖରାପ ହୋଇଥିଲା ।” ସେ କହିଲେ, “ନା ତ,
 ଆପଣଙ୍କ ଦୟା ଓ ସେ ବାବୁଙ୍କ ଦୟାରେ ମୋର ଦେହ ଭଲ
 ଲାଗୁଛି ।” କାଲି ତାଙ୍କ ଶରୀର ଖରାପ ନ ଥିବାର ଶୁଣି ଓ ‘ସେ
 ବାବୁ’ ଶୁଣି ମୋର ସନ୍ତୋଷ ହେଲା । ମୁଁ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ପଚାରିଲି ।
 ସେ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ଶୁଣି ଅଜ୍ଞାତ ଭୟରେ ମୋର ହୃଦି
 ଥରି ଉଠିଲା । ସେ କହିଲା, “ମୁଁ ବାବୁଙ୍କ ଆତ୍ମୀୟ ନୁହଁ—
 ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ ଭକ୍ତ । ବାବୁ ଦିନେ ମୋତେ ଦେଖି
 ଦୟା କରି ମୋର ଚିକିତ୍ସା କରୁଛନ୍ତି ।” ମୁଁ ଆଉ ସେଠି
 ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ବସାକୁ ଆସି ଦେଖିଲି ଯେ, ବସାର କିଛି
 ଦୁରରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପୁଲିସ୍ କାର୍ ରହିଛି । କିଛି ବୁଝି ନ
 ପାରିବା ଯେ ଏଡ଼େ ପୀଡ଼ାଦାୟକ, ମୁଁ ସେଇ ଦିନ ବୁଝିଲି ।
 ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ଦେଇ ବସାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ନିଃଶବ୍ଦ
 ହାତ ମୋର ହାତ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଭୟରେ ମୁଁ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ
 ଯାଉଥିଲି, କିନ୍ତୁ ପାରିଲି ନାହିଁ । କିଏ ମୋର ପାଟି ଚିପି ଧରିଲା ।
 ଭୟରେ ମୁଁ ମୁହଁ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଗଲି । କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
 ମୋ କାନରେ କିଏ କହିଲା, “ଭୟ ନାହିଁ, ମୁଁ ।” ଭୟରୁ ହଠାତ୍
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏଠି ନିଃଶବ୍ଦରେ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି ?
 ଅନାଇ ଦେଖିଲି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏକା ନୁହନ୍ତି—ଅନେକ
 ପୁଲିସ୍, ପୁଲିସ୍ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ଓ ଜଣେ ଅପରିଚିତ
 ଭଦ୍ରଲୋକ ନିଃଶବ୍ଦରେ କାହା ଅପେକ୍ଷାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହି-
 ଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଆମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ହଠାତ୍
 ଶୁଣିଲି, ଗୁଣନିଧି ବାବୁ ନାଟକୀୟ ଭାବରେ କହୁଛନ୍ତି, “ଆସନ୍ତୁ,

ଆସନ୍ତୁ ! ମନୋଜ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ପାଇଁ ଆମେ
 ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବୁ ।” ଗୁରୁ ଆଡୁ ଟର୍ଚ୍ଚ ଅଲଗା କରି ଉଠିଲା ।
 ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ହରିହର ବାବୁ ଭୟ ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ହାତରେ
 ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପେଡ଼ି ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଗୁଣ୍ଡିଚା ବାବୁ
 ହରିହର ବାବୁଙ୍କୁ ଧରି କହିଲେ, “ବରେନ୍ ବାବୁ, ଆସନ୍ତୁ । ଚନ୍ଦ୍ରକୁ
 ଏ ଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କ ଗହଣା କି ନା ?” ବାରେନ୍ ବାବୁ—ସେହି
 ଅପରିଚିତ ଭଦ୍ରଲୋକ—ଆସି ଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗହଣା
 ତାଙ୍କ ଦୋକାନର । ତାଙ୍କ ଦୋକାନର ଚନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ
 ଗହଣାରେ ଦେଖାଇଲେ । ପେଡ଼ିଟି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି,
 ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷାଧିକ ଟଙ୍କାର ପଥର ଓ ଧୂନାର ନାନା ଅଳଙ୍କାର । ସମସ୍ତ
 ଘଟଣାଟି ରୁହି ପାରିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁଲିସ୍
 କାର ଆମ ନିକଟକୁ ଆସିଲା । ସେଥିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ କେତେଜଣ
 ପୁଲିସ୍, ରାମା ଓ ଆଉ ଜଣେ । ରାମା କହିଲା, “ଏହି ଲୋକଟି
 କାଲି ମୋତେ ମାରିଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ମାରି ଅଟକାଇ
 ରଖିଲା, ପୁଲିସ୍ ତାକୁ ଧରି ଆଣିବ ।” ଘଟଣାଟି ଏତେବେଳେ
 କିଛି କିଛି ରୁହି ପାରିଲା । କିନ୍ତୁ କିପରି ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ବାବୁ ଏହା
 ଜାଣି ପାରିଲେ, ମୁଁ ଆଦୌ ରୁହିପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
 ବାବୁ ମୋର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବ ଦେଖି ରୁହିପାରି କହିଲେ, “ବସା
 ଭିତରକୁ ଆସ, ସବୁ କହୁଣି ।” ଘର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆରାମ
 ଗୌକିରେ ବସି ସେ କହିଲେ, “ତୁମେ ହରିହର ବାବୁ ବୋଲି
 ଯାହାକୁ କହୁଛ, ସେ ହେଉଛନ୍ତି କଲିକତାର ବିଖ୍ୟାତ ହେଣା
 ଦୋକାନୀ ବାରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ମେନେଜର ମନୋଜ ବାବୁ । ମନୋଜ
 ବାବୁ ଜଣେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯଦି ତାଙ୍କୁ
 ଧରାଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ଏ ଦିଗରେ ସେ ବିଶେଷ ନାଁ କରି

ପାରନ୍ତେ, ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ । ଛଅ ବର୍ଷ ଅଗେ ସେ ବାରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ
 ଦୋକାନରୁ ଅନେକ ଗହଣା ଗୁରୁକରବା ଅପରାଧରେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ
 ଜେଲ ଦଣ୍ଡ ପାଇ କିଛି ଦିନ ତଳେ ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ।
 ଦଣ୍ଡ ଅବଶ୍ୟ ସେ ପାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଗୈର ମାଲ ପୁଲିସ୍ ପାଇଲେ
 ନାହିଁ । ଜେଲରୁ ଫେରି ସେ ଗୁଡ଼ିକ ନେବା ପାଇଁ ମନୋଜ ବାବୁ
 ଏ ଘର ଭଡ଼ା ନେବାକୁ ଚାହୁଁଲେ । କାରଣ କଲିକତାରୁ ଗୈର
 କରି ପଳାଇ ଆସି ସେ ଏହି ଘରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଘରେ ଧରା
 ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଚେହେରା ଅନ୍ୟ ରୂପ ଥିଲା,
 ତେଣୁ ବ୍ରଜ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ପ୍ରଥମେ
 ସନ୍ଦେହ ହେଲା ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି । ମନେ ହେଲା, ସେ ଏ
 ଘର ଓ ବ୍ରଜ ବାବୁଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି, ଅଥଚ ବ୍ରଜ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ କାହିଁକି
 ଚିହ୍ନି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କ ଚେହେରା ସେ ବଦଳାଇଛନ୍ତି ।
 ସନ୍ଦେହ ହେଲା ଯେ, ଦାବି ଯୋଗୁଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ
 ଯୋଗୁଁ ବ୍ରଜ ବାବୁ ଚିହ୍ନି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ପରିଚୟ ଏପରି ଗୁପ୍ତ
 ରଖିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ମହାଶୟ ତିନି ଗୁଣ ଭଡ଼ା ଦେଇ
 କାହିଁକି ଏ ଘରେ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ? ଏ ଘରେ ହଠାତ୍ ଭୁତ
 ଉପଦ୍ରବ ଆରମ୍ଭ ହେଲା କାହିଁକି ? ଆମକୁ ଉତ୍ସୁକତ କରାଇ
 ଘର ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା ନୁହେଁ ତ ? ଜଣେ ତାକୁ
 ଛାଡ଼ିବାକୁ ଏତେ ଅଧିକା ଫିସ୍ ଦେଇ ରେଣୀ ଦେଖାଇବା
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ? ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସକାଶେ ତାଙ୍କୁ ଘରୁ ବାହାରେ
 ରଖିବା ନୁହେଁ ତ ? ମୁଁ ପୁଲିସ୍ ଥାନାରେ ଯାଇ ଖବର ନେଲି ଯେ,
 ତିନି ନାମ ଭିତରେ କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୈର ଓ ଖୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି
 ଖଲାସ ହୋଇଛନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଇତିହାସ ପଢ଼ିଲି ଏବଂ ସନ୍ଦେହ
 କଲି, ନରହରି ବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ମେନେଜର ମନୋଜ

ଏବଂ ଗୋଟିଏ ମାଲ୍ ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ଘରେ ଅଛି । ଦ୍ରୁତ ବାବୁଙ୍କ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଖବର ନେଲି ଯେ, ମନୋଜ ଏହି ଘରୁ ଧରା ହୋଇଥିଲା ଛଅ ବର୍ଷ ଆଗେ । ମୋର ଆଉ ସନ୍ଦେହ ରହୁନା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ତେଣୁ କଲେ ଜାଣିପାରି ଥାଆନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ମାଲ୍ ଏ ଘରେ କେଉଁଠି ଅଛି ; କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଟିକିଏ ହାସ୍ୟରସ ଜାଗି ଉଠେ । ଏହାର ଗୋଟାଏ ନାଟକୀୟ ପରିଣତି କରିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ପୁଲିସକୁ ସଜି କରାଇବାରେ ଓ ବାରେନ୍ ବାବୁଙ୍କ ଆସିବାରେ ଡେଇଁ ହେଲା, ତେଣୁ କାଲି ମୁଁ ଏକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି । ତୁମେ ଆସି ସବୁ ଗୋଲମାଲ କରିଦେଲ, ଆଉ ଭଲ ମଧ୍ୟ କଲ । ଆଜି ବାରେନ୍ ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଓ ପୁଲିସ ମଧ୍ୟ ସଜି ହେଲେ, ନାଟକଟି ଭଲ ଜମିଲା ।” ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲି କାନୁଟି ଭଙ୍ଗା ହୋଇଛି । କାନୁ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ସାନ କୋଠରୀ ପରିମାଣରେ ଇଟା-କାଢି ନିଆ ହୋଇଛି ।

ଗୁଣନିଧି ବାବୁଙ୍କ ନାଟକୀୟ ଭଙ୍ଗିରେ “ଆସନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତୁ” କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହସ ମାଡ଼େ ।

—ଶେଷ—

କଟକ ଶ୍ରୀ ହରନାଥ ପେସରେ ଶ୍ରୀ ଅଜୟକୁମାର ଘୋଷଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମୁଦ୍ରିତ

